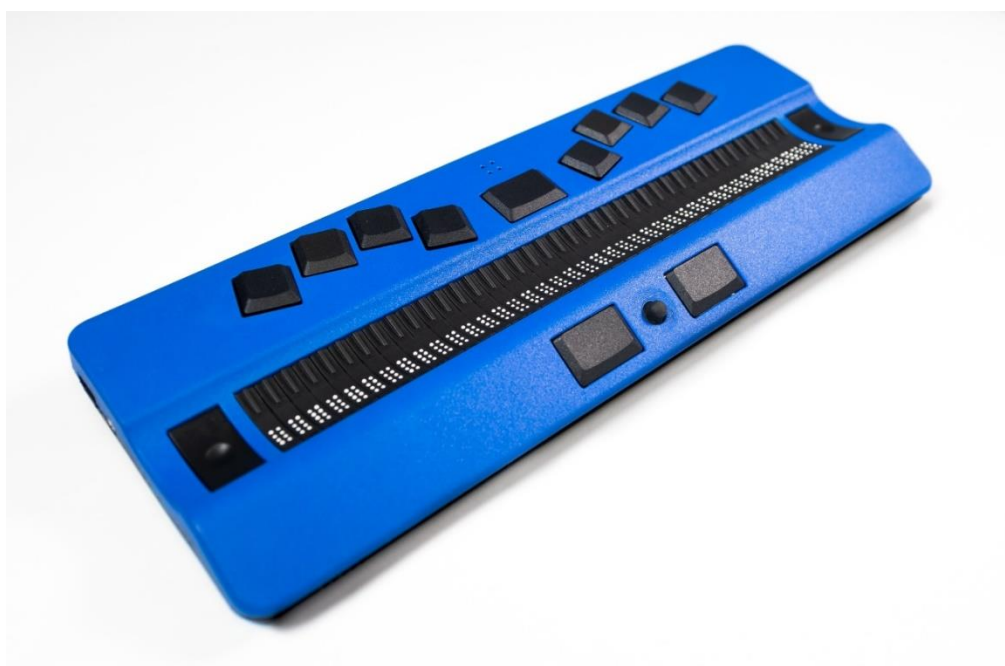

Active Braille 2021

Versjon 1.01/ 2023

© Handy Tech er et varemerke for Help Tech GmbH
Alle rettigheter reservert

Help Tech GmbH; Brunnenstraße 10; 72 160 Horb; Tyskland
Telefon: +49 7451 55 46 0; Fax: +49 7451 55 46 67
E-post: info@helptech.de - Internett: www.helptech.de

Norsk distribusjon og lokalisering:

- helping people

Cantec AS
Postboks 626, 1411 Kolbotn
E-post: post@cantec.no
Internett: www.cantec.no
Tlf: 66 99 60 00

Innhold

1	GENERELT	7
1.1	Innledning	7
1.2	Active Braille, en oversikt	7
1.2.1	Oversiden av enheten	7
1.2.2	Enhetens høyre side	8
1.2.3	Enhetens venstre side	8
1.2.4	Enhetens bakside	8
1.2.5	Enhetens forside	8
1.2.6	Enhetens underside	9
1.3	Ordliste for denne veiledningen	9
2	INSTALLASJON	10
2.1	Innhold i pakken	10
2.2	Installasjon av programvaren	10
2.3	Tilkobling av strømforsyning	11
2.4	Tilkobling av kommunikasjonskabel	11
2.5	Koble til eksternt tastatur	12
2.6	Bærevesken	12
2.7	Installasjon av Bluetooth-tilkobling	12
2.7.1	Sammenkobling med pc via Bluetooth	13
2.7.2	Bluetooth med Apple iOS enheter	13
2.7.3	Bluetooth med Android-enheter	14
2.8	Tekniske Spesifikasjoner	14
3	KOMME I GANG	16
3.1	Info om denne versjonen	16
3.2	Slå på strømmen	16
3.3	Grunnleggende betjening	17
3.3.1	Akkord	17
3.3.2	Lydsignaler	17
3.3.3	Systemmeldinger	18
3.3.4	Avkryssingsbokser	18
3.3.5	Radioknapper (1 av x)	18
3.3.6	Systemfiler	19
3.3.7	Energisparefunksjoner	19
3.3.8	Sparemodus	19
4	HURTIGSTART	20
4.1	Active Braille som leselist	20
4.2	Hvordan bruke Active Braille for å ringe med en iPhone	20
4.3	Telefoner med en Android-telefon via Active Braille	21
4.4	Active Braille som noteringsenhet	22
4.4.1	Navigere i Active Braille sin meny	22
4.4.2	Kontekstavhengig hjelp	22
4.4.3	Skrive et notat	22
4.4.4	Lagre notateter	22
4.4.5	Åpne en fil	23
4.4.6	Overføre en fil fra Active Braille til en pc	23
4.4.6.1	Overføre en fil med HTCom fra Active Braille til PC	24

4.4.6.2	Overføre en fil med HTCom fra PC til Active Braille	24
4.4.7	Spill av MP3-lydfiler	24
4.4.8	Spille av flere MP3-lydfiler etter hverandre (spilleliste)	25
5	FUNKSJONER I ACTIVE BRAILLE	26
5.1	Menysystemet	26
5.1.1	Meny	26
5.1.2	Fil (F)	26
5.1.2.1	Ny fil	26
5.1.2.2	Forrige fil	27
5.1.2.3	Ny mappe	27
5.1.2.4	Fil og mappeliste	27
5.1.3	Kalkulator (K)	30
5.1.4	Avtaleboken (A)	31
5.1.4.1	Ny oppføring	32
5.1.4.2	Opprette og redigere avtaler	32
5.1.4.3	Opprette avtaler med variabler (gjentatte møter)	33
5.1.4.4	Noen kommentarer til det å opprette avtaler	34
5.1.4.5	Avtalelisten	35
5.1.4.6	Fulltekstssøk i avtaler	36
5.1.4.7	Avtalens redigeringsmeny	36
5.1.4.8	Informasjon om passerte avtaler	37
5.1.4.9	Ressursbruk	37
5.1.4.10	Sikkerhetskopiere avtaleboken	37
5.1.5	Klokken (L)	38
5.1.5.1	Tid (T)	38
5.1.5.2	Dato (D)	38
5.1.5.3	Sett alarm (A)	38
5.1.5.4	Stille klokken(K)	38
5.1.5.5	Stoppeklokke (S)	39
5.1.5.6	Nedtellingsur (N)	39
5.1.6	MusikkBraille (M)	39
5.1.7	Lydavspiller (L)	40
5.1.8	Spill (S)	41
5.1.8.1	Punktjakt (P)	41
5.1.8.2	Hangman (H)	41
5.1.9	PC-modus (P)	42
5.1.10	Punkttabell (T)	42
5.1.10.1	Lage en punkttabell	42
5.1.10.2	Laste punkttabeller	43
5.1.10.3	Finne og velge en punkttabell	43
5.1.10.4	Slette valgte punkttabell (L)	44
5.1.11	Info (I)	44
5.1.11.1	Minne (M)	44
5.1.11.2	Batteri status (B)	44

5.1.11.3	Tastaturdefinisjon (T)	45
5.1.11.4	Serienummer (S)	45
5.1.11.5	Versjoner (V)	46
5.1.11.6	Systeminformasjon	46
5.1.12	Oppsett (O)	46
5.1.12.1	6 punkts punktskrift (6)	47
5.1.12.2	Springtaster (P)	47
5.1.12.3	Vis springtaster (V)	47
5.1.12.4	Vis systemfiler (Y)	47
5.1.12.5	Mapper først (M)	47
5.1.12.6	Smart redigering (R)	47
5.1.12.7	Filatributter (A)	48
5.1.12.8	Bytt automatisk til eksternt tastatur (K)	48
5.1.12.9	Slå av Active Braille automatisk	48
5.1.12.10	Start i... (S)	48
5.1.12.11	Lydsignaler (D)	49
5.1.12.12	Vibrasjon (V)	49
5.1.12.13	Tidsformat (T)	50
5.1.12.14	Indiker inntastingsmodus (I)	50
5.1.12.15	Punktmodstand (U)	51
5.1.12.16	ATC følsomhet (F)	51
5.1.12.17	Dvalemodus (E)	51
5.1.12.18	Språk	51
5.1.12.19	Masselagring	51
5.1.12.20	Batterilading på	52
5.1.12.21	Energisparing (E)	52
5.1.12.22	iPhone mode	52
5.1.12.23	Batterikalibrering: Se manual	52
5.1.12.24	Fabrikkoppsett (O)	53
5.2	Editoren	53
5.2.1	Oversikt over funksjonene i editoren	53
5.2.2	Dialoger og bekreftelser	54
5.2.3	Skrive inn og slette tekst	54
5.2.4	Lese tekst	55
5.2.5	ATC i Editoren	55
5.2.6	Flytte markøren	56
5.2.7	Redigeringsmodi (spc-24 = akkord i)	57
5.2.8	Kalkulatorfunksjonen	57
5.2.9	Vise status (spc-2347)	58
5.2.10	Sette bokmerke (to-tn)	58
5.2.11	Gå til et bokmerke (spc-134 = akkord-m)	58
5.2.12	Slette bokmerker (to-tn, velg navn, spc)	59
5.2.13	Blokkfunksjoner	59
5.2.13.1	Merke begynnelsen av en blokk [spc-ths]	59

5.2.13.2	Kopiere (spc-14 = akkord-c)	60
5.2.13.3	Klippe ut (spc-1346 = akkord-x)	60
5.2.13.4	Lime inn (spc-1236 = akkord-v)	60
5.2.13.5	Bytte om merke og markør (spc-78)	60
5.2.13.6	Slette et tekstområde (spc-13467 = akkord-X, [spc-12] = akkord-b)	61
5.2.13.7	Lagre et tekstområde til en fil (spc-234 = akkord-s)	61
5.2.14	Søk	61
5.2.14.1	Økende søk (spc-124 = akkord-f)	61
5.2.14.2	Søk ved å oppgi søkestreng	62
5.2.14.3	Søk bakover (spc-1247 = akkord-F)	62
5.2.15	Erstatt (spc-1235 = akkord-r)	62
5.2.16	Åpne flere filer	63
5.2.17	Bytte mellom åpne filer (spc-568 eller spc-237)	63
5.2.18	Sette editoren i ventemodus (spc-123456)	63
5.2.19	Lagre filer (spc-234 = akkord-s)	64
5.2.20	Rask overføring av filer eller tekstblokk til en tilkoblet enhet (SPC + 1 5 7 = Akkord E)	65
5.2.21	Lukke en fil, og forlate editoren (spc-15 = akkord-e)	65
5.2.22	Aktivere pc-modus fra editoren (spc-1234 = akkord-p)	65
5.2.23	Hjelp (spc-125 = akkord-h)	66
5.2.24	Editorens oppsettmeny (spc-136 = akkord-u)	66
5.2.24.1	Vindusrulling (global)	67
5.2.24.2	Bla-tid (Global)	67
5.2.24.3	Indikerer tomme linjer (global)	67
5.2.24.4	Automatisk rulling (Global)	67
5.2.24.5	Tidsavbrudd for dialoger (global)	67
5.2.24.6	Tidsavbrudd for advarselsmeldinger (global)	67
5.2.24.7	Resultatposisjon [k] eller [e]	68
5.2.24.8	Behold uttrykk [k] eller [e]	68
5.2.24.9	Finn eksakt (global)	68
5.2.24.10	Marghendelse (global)	69
5.2.24.11	Høyre marg (global)	69
5.2.24.12	Hele ord	69
5.2.24.13	Tab-modus (global)	69
5.2.24.14	Tab-stopp (global)	69
5.2.24.15	Tab-lengde (global)	70
5.2.24.16	Linjeslutt (filspesifikk)	70
5.2.24.17	Sett-inn-markør (global)	70
5.2.24.18	Redigeringsmodus (filspesifikk)	70
5.2.24.19	Bla-hastighet (global)	71
5.2.24.20	Lagre posisjon (filspesifikk)	71
5.2.24.21	Visningsmodus (filspesifikk)	71
5.2.24.22	Steglengde (global)	71

5.2.24.23	Treffkolonne (global)	71
5.2.25	Viktig informasjon om editoren	72
5.3	Betjene en pc med tastaturet på Active Braille (spc-127)	73
5.3.1	Oversikt over tastekombinasjoner for betjening av en pc	74
6	EKSTERNT TASTATUR	77
6.1	Grunnleggende	77
6.2	Bruk av eksternt tastatur	77
6.2.1	Alfanumeriske tastetrykk	77
6.2.2	Det numeriske tastaturet	78
6.2.3	Funksjonstastene	78
6.2.4	Flyttetaster	78
6.2.5	Spesielle taster	78
6.2.6	Statusindikatorer	78
7	ACTIVE BRAILLE SOM LESELIST	79
7.1	Starte skjermleseren med [SPCS]	79
7.2	Skjermleser under Windows, f.eks. JAWS	79
7.2.1	Oversikt over JAWS	80
7.3	Skjermlesere under Windows: SuperNova	83
7.3.1	Oversikt	83
7.4	Voice Over	85
7.4.1	Oversikt	85
8	DRIVERINNSTILLINGER FOR HANDY TECH PUNKTSKRIFTSLINJER	87
8.1	Tilkobling	87
8.2	ATC	88
8.3	Statusceller	88
8.4	Tastekommandoer	88
8.4.1	Tastelås	89
8.4.2	Raske taster	89
8.4.3	Repeterende taster	89
8.5	Diverse	90
8.6	Info	90
9	AKTIV TAKTIL KONTROLL (ATC)	91
9.1	ATC-assistenten for lesing og læring.	92
9.2	Tips for å bruke ATC for læring av punktskrift	93
9.3	Tips for å bruke ATC til den erfarne punktleseren	93
9.4	Innstillinger for ATC-monitor	94
10	BATTERIHÅNDTERING	95
10.1	Batterilading	95
10.2	Visning av batterikapasitet	95
10.3	Automatisk overvåking av lav spenning	96
10.4	Bytte batterier	96
11	VIKTIG INFORMASJON	97
11.1	Oppstartprosedyrer	97
11.1.1	Test av filsystemet	97
11.1.2	Lagring av data ved fatal feil	98
11.2	Symboler	98
11.3	Sikkerhetsdokumentasjon i overensstemmelse med standarder for medisinsk utstyr	98
11.4	Generell sikkerhetsinformasjon	98
11.5	Håndtering av Active Braille	99

11.6	Garantibestemmelser	100
11.7	Brukerstøtte	100
12	KOMMANDOSAMMENDRAG	101
12.1	Navigering i menysystemet	101
12.2	Editor-funksjoner	101
12.3	Taster i pc-modus	103
12.4	Faste tastetilordninger for eksternt tastatur	103
13	FEILMELDINGER	106
13.1	Engelskspråklige feilmeldinger	106
13.1.1	Alvorlige feil	106
13.1.2	Generelle feil	107
13.1.3	Advarsler og meldinger	108
13.2	Feilmeldinger fra meldingsfilen	109
13.2.1	Generelle meldinger	109
13.2.2	Meldinger som har med filsystemet å gjøre	109
13.2.3	Meldinger som har med editoren å gjøre	110
14	OPPHAVSRETT	114

1 Generelt

Takk for at du valgte Active Braille 2021. Ta deg tid til å lese denne bruksanvisningen. Vi har prøvd å gjøre Active Braille 2021 så enkelt og intuitiv som mulig. Likevel vil disse instruksjonene hjelpe deg med å få enda bedre bruk av Active Braille 2021, heretter kalt Active Braille.

1.1 Innledning

Det er viktig at du leser sikkerhetsinformasjonen før du starter Active Braille for første gang. Du finner informasjon i slutten av denne manualen.

Active Braille er en ny generasjon av leselist med notatfunksjon, universell tilkobling og den nye ATC teknologien, patentert av Help Tech. Med Active Braille har du alt du behøver for å lage notater hvor som helst. Du kan overføre dette til din PC med programmet HTCOCM eller via utforsker. Her kan du bearbeide teksten og så sende den tilbake til Active Braille. Opptil 64 GB data kan lagres på din Active Braille.

Active Braille er utrustet med trådløs Bluetooth teknologi hvilket gjør at du kan kontrollere en PC eller mobiltelefon uten bruk av noen kabel.

For å bruke Active Braille som en leselist under Windows, Mac eller Linux trenger du en skjermleser. Skjermleseren NVDA inngår, om dette ønskes, med Active Braille uten ekstra kostnad.

Active Braille har blitt utviklet og testet med stor omsorg. Hvis du har forslag på forbedringer eller endringer, er vi takknemlige for forslag som kan mailes til ideas@helptech.de. Dine synspunkter er viktige for oss.

Vi håper du får mye glede av og med din Active Braille.

1.2 Active Braille, en oversikt

I dette kapittelet lærer du å gjøre deg kjent med Active Braille og kontrollene. Vi anbefaler at du har din Active Braille foran deg slik at du enkelt kan følge instruksjonene.

1.2.1 Oversiden av enheten

I forkant er de to mellomrom tastene i midten. Den følgende beskrivelse vil bli referert [SPCV] og [SPCH]. Hvis en av de to mellomromstastene kan brukes kalles de [SPC].

Mellom de to mellomrom tastene kan du finne en joystick som i stor grad forenkler navigering noteringsenheten, på mobile plattformer som Android eller iOS, og på en tilkoblet PC eller laptop. Joystickene kan skyves ut i fire hovedretninger, dvs. opp, ned, venstre eller høyre. På denne måten får du hjelp til å navigere i menyer og innhold. I tillegg kan du trykke joystickene i retning mot enheten for å utføre en handling som er valgt.

Bak disse tastene er 40 ergonomiske punktceller med integrerte markørhenter. Markørhenterne er kalt MH og de er integrert med hver celle, når du trykker på en markørhenter plasseres markøren på cellen du er på.

Til venstre og høyre for hovedskjermen er trippeltastene. De er montert i direkte tilknytning til punktcellene. Disse tastene kan aktiveres i toppen eller bunnen og i midten. Trippeltastene har følgende funksjoner:

Et trykk på øvre kant av en av trippeltastene, flytter fokus (punktlinjen) bakover. De refereres til med [tvo] for trippel venstre opp, og [tho] trippel høyre opp i manualen.

Et trykk på nedre kant av høyre eller venstre trippeltast, flytter fokus framover, og de kalles [tvn] og [thn]. Hvis det er det samme hvilken trippeltast som trykkes, brukes benevnelsen [to] for opp (bakover) og [tn] for ned (framover).

Det å trykke på midten av venstre eller høyre trippeltast kan gi ulike funksjoner avhengig av sammenheng. La oss her vise hvordan trippeltastene benevnes i manualen:

- Venstre trippeltast opp : [tvo]
- Venstre trippeltast senter: [tvs]
- Venstre trippeltast ned: [tvn]
- Høyre trippeltast opp: [tho]
- Høyre trippeltast senter: [ths]
- Høyre trippeltast ned: [thn]

Hvis [to] og [tn] skal trykkes samtidig, dette gjelder f.eks. når du skal sette et bokmerke i editoren, er det likegyldig om du trykker [tvo-thn] eller [tho-tvn].

Like bak punktmodulen finner du et ergonomisk utformet punkttastatur med åtte punkttaster. I midten er det en annen mellomromstast, heretter referert til som SPCS (SPC senter), som fungerer som en mellomromstast i intern modus og som en kontrollnøkkel i PC-modus. Funksjonstastene brukes også til punktskrift og er betegnet som følger i dette tilfellet:

7 3 2 1 SPCS 4 5 6 8

Den innebygde mikrofonen sitter sentralt over SPCS. Det er gjenkjennelig av fire små hull i huset. Mikrofonen kan brukes til å ringe via en tilkoblet smarttelefon.

1.2.2 Enhetens høyre side

Hvis du føler deg langs høyre side av enheten, vil du finne strømknappen. Bak strømknappen er en USB-A-port for å koble til et USB-tastatur.

1.2.3 Enhetens venstre side

Langs venstre side av enheten finnes et uttak (3,5 mm) for tilkobling av hodetelefoner eller eksterne høyttalere. Bak dette uttaket er en USB-C-port for en datamaskin eller lader.

1.2.4 Enhetens bakside

På baksiden er det et annet USB-A-grensesnitt i venstre hjørne for tilkobling av et USB-tastatur, samt en SD-leser med et innsatt Micro SD-kort rett ved siden av. Ta aldri Micro SD-kortet ut av enheten under drift. Viktige data kan bli skadet i prosessen. Slå av Active Braille før du tar ut eller setter inn kortet.

1.2.5 Enhetens forside

På forsiden finnes stereohøyttalere, på venstre og høyre side.

1.2.6 Enhetens underside

Active Braille er utstyrt med to runde lithium-ion batterier. De to batterirommene er plassert i midten av Active Braille S rett under punktskriftmodulene. I svært sjeldne tilfeller at du vil bytte ut de innebygde batteriene, kan du åpne batterirommene ved hjelp av en stjerneskrutrekker og trekke låsetappen på høyre side mot midten av enheten. Deretter kan du fjerne dekslet på batterirommene og ta ut batteriet. Husk å slå av Active Braille og koble den fra alle tilkoblede kabler før du tar ut batteriene. For mer informasjon, les kapittel 10.4 Bytte batterier.

1.3 Ordliste for denne veiledningen

I denne håndboken er følgende symboler for oppføringer og meldinger brukt på Active Braille og PC:

Enkle tastetrykk på Active Braille:

[Punkt1], f.eks. [TVO]

Taste/punktkombinasjon på Active Braille:

[SPC+1346]

Vis tekst på Active Braille:

'vis tekst', f.eks., **'Fil'**

Enkle tastetrykk på pc:

{tast}, eks.: {enter}.

Innskriving av tekst på pc:

{inntastet tekst}, eks.: {HTCom}.

Utdata fra pc:

"utdata". Eks.: "Ferdig."

2 Installasjon

Dette kapitlet inneholder nyttig informasjon om hvordan du installerer Active Braille. Vennligst les dette nøye, slik at du unngår vanskeligheter under installeringen.

2.1 Innhold i pakken

Vennligst sjekk at alt i esken er som nevnt nedenfor. Hvis noe mangler eller er skadet, kan du kontakte oss for å få de manglende eller skadede deler skiftet ut. Pakken du har mottatt skal inneholde følgende:

- Active Braille
- 64 GB Micro SD kort (installert)
- Bæreveske
- 1 USB-C kabel (ca. 1 meter)
- 2 litium ion batterier á 2500 MA Type 16650 (installert)
- En strømforsyning 5 volt for å lade batteriet
- Software og drivere for skjermlesere og HTCom (USB StartStick)
- Denne manualen (USB StartStick)
- Manual for overføring med HTCom (USB StartStick)

2.2 Installasjon av programvaren

Før du kobler Active Braille til en datamaskin, bør du installere programvaren som fulgte med Active Braille. Vi forutsetter at skjermleseren du skal bruke allerede er installert. Før du kobler din Active Braille til datamaskinen, må du installere programvaren som leveres med leselisten. For å installere nødvendig programvare, plugg den medfølgende USB-minnepinne med inskripsjonen StartStick inn i en ledig USB-port på PC-en. StartStick med HTStart-programmet er en USB-pinne som inneholder alle relevante drivere og dokumenter som du trenger for å bruke din leselist. I tillegg inneholder den gratis NVDA skjermleser, slik at du kan betjene PC umiddelbart, selv om ingen skjermleser (JAWS eller Supernova) er installert. Etter å ha satt StartStick inn i PC-en, kjør programmet start.exe fra rotkatalogen. Hvis en skjermleser allerede er installert, er den tilgjengelig for bruk. Hvis ikke vil den medfølgende skjermleseren NVDA gi tilgang via tale og punktstøtte.

Når du har valgt en skjermleser, vises HTStart vindu der alle støttede Handy Tech produkter er oppført. Det nasjonale språket er forhåndsvalgt basert på dine Windows-innstillinger. Men på valglisten, kan du velge et annet språk.

I produktlisten finner du håndbøkene i det valgte språket. Hvis manualen i det valgte språket ikke er tilgjengelig, vises den engelske manualen i stedet.

Du kan velge følgende komponenter av programvaren, som skal installeres:

- JAWS driver: nyeste leselist driver for JAWS for Windows
- Supernova driver: nyeste leselist driver for Supernova
- Active Braille firmware og manualer: oppdatering for programvare i Active Braille og denne håndboken
- HTCom: kommunikasjonsprogram for overføring av filer mellom datamaskinen og Active Braille.

Vi anbefaler at du bruker standardinnstillingen for installasjonen. Alle nødvendige programvarekomponenter vil bli installert. Etter fullføring av installasjonen vil du finne en

gruppe som heter "Handy Tech" under programmer i startmenyen. Her finner du de følgende undermapper:

- Enhetsinnstillinger for leselist: her finner du tastekombinasjoner for Active Braille med skjermleser og konfigurasjonsprogrammet for leselistdriveren.
- Active Braille fulgt av versjonsnummer: Eksempel: Active Braille 3.1. Her finner du bruksanvisningen, programvare avinstalleringsprogram, programmer for å oppdatere firmware samt viktig informasjon.
- HTCom: Her finner du dokumentasjon HTCom, selve programmet HTCom og program for å avinstallere.

Når du er ferdig med installasjonen, kan du koble Active Braille til pc-en.

I installasjonsmappen Active Braille skal følgende være hvis installasjonen er fullstendig:

- Punkttabeller: Inneholder tabeller for ulike språk og land.
- Firmware: inneholder fire filer for den interne programmering av Active Braille og systemfiler.
- Håndbøker: Inneholder denne brukerhåndboken og viktig informasjon.
- Tastaturopsatt: Inneholder filer med tastaturopsatt for forskjellige land.
- Avinstaller: Inneholder program for å avinstallere denne programvaren.

I tillegg til at HTCom kan startes fra startmenyen, er også en snarvei på skrivebordet med den forhåndsinnstilte snarvei {CTRL + SHIFT + H} installert. En detaljert beskrivelse av hvordan du Bruker HTCom ligger i undermappen HTCom.

2.3 Tilkobling av strømforsyning

Den medfølgende AC-adapteren brukes til å gi Active Braille strøm og å lade opp batteriene. Active Braille kan utnyttes fullt ut, selv når batteriet lades.

Når du kobler strømforsyningen, koble den USB-kontakten inn i USB-port på venstre side av enheten først. Det spiller ingen rolle hvilken vei du kobler til kontakten. Nå kan du koble strøm til den flate enden av USB-kabelen og koble den til en lett tilgjengelig stikkontakt. Når du kobler fra strømledningen, snu rekkefølgen av trinnene ovenfor. Hvis du kobler til strømforsyningen mens Active Braille er på, høres en tone som betyr at enheten ikke lenger går på batteri.

Legg merke til at under ladeprosessen kan ikke Active Braille kobles til en datamaskin via USB. Hvis Active Braille er koblet til datamaskinen via USB, lades batteriet også, men med mindre strøm. Du kan velge bort denne funksjonen i menyen for å for eksempel spare batteriet på den bærbare pc-en mens du reiser.

2.4 Tilkobling av kommunikasjonskabel

Din Active Braille kan kommunisere med datamaskinen via USB-kontakten eller trådløs Bluetooth-tilkobling. Hvis Active Braille blir brukt som medisinsk utstyr, må datamaskinen oppfylle kravene til medisinsk utstyr, eller må jordes eller kobles til en separat strømforsyning.

Pass på at du installerer relatert programvare beskrevet i kapittel 2.2 før du kobler til USB-kabelen.

For å koble leselisten til PC via USB finner må du først identifisere den vedlagte USB-grensesnittkabelen først. USB-grensesnittkabelen har en liten plugg i den ene enden. Den andre enden har en flat plugg. Koble nå den mindre USB-kontakten til porten på venstre

side av Active Braille. Det spiller ingen rolle hvilken vei du kobler til kontakten. Den flate pluggen skal kobles til datamaskinens USB-port.

Når både leselist og PC er slått på, kommer leselisten automatisk til å bli gjenkjent som en USB-enhet i datamaskinens operativsystem. Hvis du kobler til USB-kabelen når pc er av, vil meldingen "Batteriet lades" vises og deretter slår Active Braille seg av igjen.

2.5 Koble til eksternt tastatur

Du kan også koble et standard USB-tastatur til din Active Braille. For å gjøre dette, koble tastaturets USB-kabel til USB-A-grensesnittet på høyre side eller på baksiden av Active Braille. Du finner mer informasjon om dette i kapittel 6 tastatur.

2.6 Bærevesken

På høyre side av vesken er det utsparinger for på / av-knappen og USB-A-grensesnittet, til venstre for hodetelefonene og USB-C-grensesnittet, og på baksiden for USB-A-grensesnittet, slik at Active Braille også kan betjenes i vesken.

For å åpne vesken, brett lokket, som holdes på plass med magneter på undersiden, bakover. Alle kontroller er nå tilgjengelige. Åpne de to borrelåsfesterne på høyre og venstre side, Active Braille kan nå trekkes ut av bærevesken.

Når du setter Active Braille inn i bærevesken, må du sørge for at sidedelene av vesken lukker Active Braille helt, og at borrelåsfestene er lukket. Ellers kan Active Braille falle ut når du åpner bærevesken.

2.7 Installasjon av Bluetooth-tilkobling

Siden Active Braille er utstyrt med Bluetooth, kan du opprette en trådløs forbindelse mellom Active Braille og tre forskjellige enheter samtidig (datamaskin, smarttelefon, nettbrett) hvis de er utstyrt med Bluetooth. Active Braille bytter automatisk til den nåværende aktive datakilden, dvs. til en av de opptil tre Bluetooth-tilkoblingene som sist var aktive, eller til USB-tilkoblingen til PC-en. Når du bytter, vises Bluetooth-enhetsnavnet hvis det er tilgjengelig. Ellers vises "Bluetooth-enhet" etterfulgt av et nummer fra 1 til 3.

Hvis ingen Bluetooth- eller USB-tilkobling er aktiv, bytter Active Braille automatisk til intern modus. Hvis Active Braille for eksempel er koblet til en iPhone via Bluetooth, og den bytter til låseskjermen, bytter den automatisk til intern modus. Du vil da befinne deg på samme sted i intern modus som du byttet til Bluetooth-tilkoblingen fra, f.eks. i et notat. Hvis iPhone er ulåst, kobles Active Braille automatisk til umiddelbart.

Bytte mellom USB-grensesnittet og de tre Bluetooth-kanalene kan også gjøres manuelt ved å trykke på [SPC + 4 5 8]. Den bytter mellom eksisterende tilkoblinger etter tur. Hvis det bare er en tilkobling, er det ikke mulig å bytte. Når USB-kabelen er koblet til en PC, bytter den automatisk til USB-tilkoblingen.

Bluetooth er alltid slått på når du slår på Active Braille. Hvis en Bluetooth-tilkobling ikke brukes innen 15 minutter, slår Bluetooth seg automatisk av for å spare batterikapasitet. Når du vekker opp Active Braille fra standby, slås Bluetooth automatisk på igjen i 15 minutter. Rekkevidden via Bluetooth er ca. 10 meter.

2.7.1 Sammenkobling med pc via Bluetooth

1. Sørg for at Active Braille er slått på og Bluetooth-funksjonen er aktivert. For å gjøre dette kan det være nødvendig å slå enheten av og på igjen.
2. Slå av alternativet "iPhone Mode" i alternativmenyen
3. Velg "Bluetooth-enheter" fra kontrollpanelet eller fra systemstatusfeltet og trykk på hurtigmenyknappen.
4. Velg "ny enhet / tilkobling"
5. "Veiviser for Bluetooth-enhet" vises.
6. Alle Bluetooth-enheter vil bli oppført. Velg Active Braille fra listen og trykk "Neste".
7. Active Braille spør deg om sammenkoblingen skal utføres med meldingen "Par j / n". Bekreft meldingen med [j] eller ved å trykke på MH-tasten over j. Hvis du avviser paringsprosessen, kan en tilkobling til PC-en kun opprettes etter at Active Braille er slått av og på igjen.
8. Paringsprosessen og installasjonen av de nødvendige driverne utføres. Vennligst vent et øyeblikk. Når du er ferdig, vises meldingen "Enheten ble vellykket lagt til denne datamaskinen", som du kan lukke med "Ferdig" -knappen. Active Braille er klar til bruk så snart alle nødvendige drivere er installert.

Din Active Braille har nå en trådløs tilkobling til PC, og du kan bruke alle dennes funksjoner, som om den var koblet til via USB-kabelen.

Du har nå en trådløs tilkobling mellom Active Braille og pc-en din, og du kan bruke Active Braille som om den var tilkoblet pc-en med en kabel.

Merk: Hvis du flytter Active Braille mer enn ca. 10 m bort fra pc-en, vil kommunikasjonen brytes. Hvis du bruker siste versjon av leselistedriveren fra Handy Tech, vil kommunikasjonen automatisk gjenopprettes når Active Braille kommer nær nok til at signalene når fram.

2.7.2 Bluetooth med Apple iOS enheter

Apple mobile enheter, for eksempel iPhone eller iPad har en skjermleser, VoiceOver, som standard, noe som gjør det mulig for bruker å styre enheten via tale og leselist. Hvis du vil koble Active Braille Bluetooth med en Apple-enhet, må du aktivere Voiceover først. Følg disse trinn:

1. Sørg for at Active Braille er på og Bluetooth aktivert. For å gjøre dette kan det være nødvendig å slå enheten av og på igjen.
2. Forsikre deg om at alternativet "iPhone-modus" i alternativmenyen er slått på.
3. Åpne "Innstillinger" på startskjermen på iOS-enheten.
4. Velg "Tilgjengelighet" på siden Generelt.
5. Slå på VoiceOver.
6. Velg "Punktskrift" i VoiceOver
7. Hvis Bluetooth er av, vil iOS-enheten spørre deg om du vil slå på nå.
8. iOS-enhet søker nå etter Bluetooth leselister. Velg Active Braille i listen over leselister.
9. Active Braille spør deg om sammenkoblingen skal utføres med meldingen "Par j / n". Bekreft meldingen med [j] eller ved å trykke på MH-tasten over j. Hvis du avviser sammenkoblingsprosessen, kan en forbindelse med Apple-enheten bare opprettes etter at du har slått Active Braille av og på igjen.
10. Bluetooth-tilkobling er opprettet, og du kan lese tekst fra iOS-enheten på leselisten.

Du må kanskje bytte Bluetooth kanal ved å trykke på [SPC 4 5 8].

Merk: Hvis Bluetooth-forbindelsen ble brutt på grunn av at Active Braille eller Apple enheten ble slått av eller gikk i dvalemodus, må du aktivere Active Braille først.

Tilkoblingen vil bli gjenopprettet automatisk når du slår på Apple-enheten.

Vi anbefaler at du angir tilgjengelighets snarvei (3 ganger på hjem-tasten) til VoiceOver. For å definere tilgjengelighets snarvei, gå til innstillinger / Tilgjengelighet, helt ned til "snarvei".

2.7.3 Bluetooth med Android-enheter

Android-enheter, for eksempel Samsung Galaxy SX, har blant annet skjermleseren Talkback som standard, noe som gjør det mulig for blinde å bruke enhetene med tale.

Dette er forhåndsinstallert på de fleste Android-enheter og kan aktiveres under Innstillinger> Tilgjengelighet. For braille støtte trengs for en annen app som heter Braille back som du kan laste ned og installere fra Play Store. Slik kobler du Active Braille via Bluetooth med en Android-enhet, gjør følgende:

1. Sørg for at Active Braille er slått på, og at Bluetooth er aktivert i. For å gjøre dette kan det være nødvendig å slå enheten av og på igjen.
2. Slå av alternativet "iPhone Mode" i alternativmenyen
3. Aktiver "Bluetooth sammenkobling" i innstillingsmenyen.
4. Aktiver Bluetooth på Android-enheten og søk etter nye enheter.
5. Etter noen sekunder vil Active Braille bli funnet og oppført i Enhets listen.
6. Start paringsprosessen ved å dobbeltklikke på Active Braille.
7. Hvis sammenkoblingen var vellykket, vil du høre meldingen "enheten er koblet til."
8. Åpne Braille Back på Android-enhet. Du finner det under Innstillinger>Tilgjengelighet.
9. Bluetooth-tilkoblingen vil bli etablert, og du kan lese teksten fra Android-enheten på leselisten. Du må kanskje bytte til Bluetooth-kanal, trykk [SPC + 4 5 8].

Merk: Hvis Bluetooth-forbindelsen ble brutt på grunn av at Active Braille eller Androidenheten ble slått av eller gikk i dvalemodus, må du aktivere Active Braille først.

2.8 Tekniske Spesifikasjoner

- 40 konkave punktceller
- 40 markørhentetaster
- 3 mellomromstaster
- trippeltaster
- 8 funksjonstaster
- 1 styrespak
- vibrasjonssendere (venstre og høyre)
- 2 USB type A port (for tastatur)
- 1 USB type C port (for pc eller lading)
- 64 GB minne (for tekst)
- Trådløs blåtanns teknologi
- Polyfon lydchip
- Mini høyttalere
- Mini mikrofon
- 1 kontakt for høyttalere, 3,5mm
- 2 Litiumbatterier á 2500 MA Type 16650

- Batterivarighet: Ca. 40 timer.
- Hurtiglading: ca. 3 timer
- Størrelse: 319mm x 104mm x 22mm
- Vekt: 820 g

3 Komme i gang

3.1 Info om denne versjonen

I denne delen vil alle de vanligste funksjonene i Active Braille bli beskrevet. Denne informasjonen refererer til fastvaren fra versjon 1.0 av din Active Braille.

3.2 Slå på strømmen

Trykk på strømknappen på Active Braille. Du kan nå arbeide uavhengig av strømkilde, fordi batteriene brukes.

Du vil høre et kort, høyfrekvent signal og oppstartmeldingen vises på leselisten:

'Active Braille F1.02b Fr.02.10.20 14:14 ? '

Startmeldingen i Active Braille gir en oversikt over litt informasjon om produktet, og viser også tiden. De vises i følgende rekkefølge: modellnavnet av enheten "Active Braille" (celler 1-14)

- Fastvareversjonen (celler 16-19) f.eks. F1.0
- Ladeindikatoren (celle) batteriets ladetilstand i form av en stang hvis høyde svarer til en av de fem ladningstilstand. Hvis ingen prikk vises, tilsvarer dette "tom" ladningstilstand. Når batterinivået er fullt, vises alle åtte punkter. Ved lading er ladeindikatoren økende nedenfra til den aktuelle ladetilstand. Under ladingen beveger ladeindikatoren seg raskere. Etter tilkobling av enheten, tar det omtrent 10 sekunder før denne informasjonen vil være tilgjengelig.
- Bluetooth-status (celle 21): Denne cellen viser om Bluetooth er slått på og om det finnes Bluetooth-tilkoblinger. Hvis Bluetooth er av, er denne cellen tom. En liten b indikerer at Bluetooth er på. Hvis en stor B vises, finnes det en Bluetooth-tilkobling. Hvis punkt 8 også vises, er det to tilkoblinger. Hvis også punkt 6 vises er det tre Bluetooth-tilkoblinger.
- Ukedag (celler 22-24): På språk der en tosifret forkortelse for ukedager er vanlig, er det en periode på slutten; det er ikke noe poeng med tresifrede forkortelser.
- Dato (celler 25-32): dag.måned.år
- Tid (celler 34-38): Klokken i Active Braille vises i 24-timers format, uten sekunder. Kolon mellom timer og minutter blinker hvert sekund.
- Hent fram supportinformasjon (celle 40): Etter å ha trykket markørhenter over celle 40, vises en kompakt informasjon som kan være viktig for å få støtte.
- For å komme tilbake til startmeldingen, trykker du TVS eller ESC og THS eller Enter.

Forkortelser benyttet i støtteinformasjon er som følger:

- FW ("firmware"): versjon av den installerte firmware
- SN ("serienummer"): Active Braille serienummer
- NSRV ("neste service"): måned og år for neste grundige vedlikehold
- LSRV ("siste service"): måned og år for siste vedlikehold
- T ("informasjon"): utført i løpet av siste vedlikehold
  - CPS ("CAPs"): CAPs byttet
  - PNCLN ("pins renses"): Pinner rengjort

- PNRPL ("pinner erstattet"): Pinner byttet
- LRPR ("siste reparasjon"): måned og år for siste reparasjon
- DLV ("leveranse"): måned og år for leveranse

Hvis noen av disse opplysningene ikke er tilgjengelig, står det "N / A" ("ikke tilgjengelig") bak kolon.

Det høye pip etterfulgt av en oppstartsl lyd ved oppstart, viser at du nå er i arbeidsmodus . Så snart du hører oppstartsl yden, kan du begynne å jobbe.

Active Braille er ikke helt klar før oppstartsl yden høres. Enheten kan kun begynne å utveksle data eller reagere mot andre eksterne hendelser, slik som tastetrykk, etter lavt lydsignal. Du kan endre oppstartsl yden selv med MusikkBraille ved å komponere din egen melodi. Se avsnitt 5.1.6 MusikkBraille (M).

Du er nå i Active Brailles hovedmenyen, som gjør det mulig å aktivere de ulike funksjonene.

Hvis du mottar en melding som begynner med ordene '**FER**', '**Warning**', eller '**WRN:**' i stedet for startstrengen som vist ovenfor, har Active Brilles program avsporet. Du kan finne detaljert informasjon og tips om feilsøking i avsnittet om firmware-oppdateringer og feilmeldinger.

Nå, før du endelig kan komme i gang, ønsker vi at du skal bli kjent med noen grunnleggende prinsipper for Active Braille.

3.3 Grunnleggende betjening

3.3.1 Akkord

Det er svært enkelt å bruke tastaturet på Active Braille. Et tastetrykk får ikke effekt før du slipper tasten. Når du skriver en bokstav som er sammensatt av flere punkter, vil bokstaven først framkomme når alle tastene er sluppet.

På et vanlig tastatur finnes det egne funksjonstaster som benyttes for å utføre ulike funksjoner. For å kunne utføre tilsvarende funksjoner på Active Braille, har vi benyttet en teknikk vi har kalt akkorder. En akkord er en bokstav eller en punktkombinasjon som trykkes sammen med mellomromstasten (mellomrom (spc)). f.eks. vil du i editoren kunne trykke akkord-i ([spc-24]) for å veksle mellom innsettings- og overskrivingsmodus.

Når du trykker en akkord-kombinasjon er det nok å slippe en av tastene i kombinasjonen for at tastetrykket skal få effekt. Skriver du en bokstav, derimot, må alle tastene slippes før bokstaven settes inn.

Du finner en liste over alle tastekombinasjoner i kapittel 11.

3.3.2 Lydsignaler

Active Braille kommer med en rekke ulike lydsignaler for å tilkjenne status for enheten, eller for å varsle om feil eller om at det kommer spørsmål du må svare på.

1. Klarmeldingssignalet: Dette er en dyp tone du hører ved oppstart. Dersom signalet kommer etter en kort høy tone og en pause, så er Active Braille i firmware-modus.
2. Advarselssignal: Signalet består av to raskt etterfølgende toner. Du hører signalet f.eks. hvis du i editoren kommer til slutten eller begynnelsen av teksten. Signalet høres også hvis du avbryter et søk.
3. Feilmeldingssignal: Dette består av en serie advarselssignaler. Signalet høres f.eks. hvis du er i ferd med å slette en fil.

Merk: Du kan spesifisere hvilke akustiske signaler Active Braille skal gi.

3.3.3 Systemmeldinger

Active Braille viser meldinger for å indikere at en operasjon ble utført korrekt, eller for å varsle om feil. Hvis meldingen er en feilmelding, eller hvis meldingen er viktig, vil du også høre et lydsignal og / eller en vibrasjon. Signallyden og vibrasjoner kan slås av i oppsett (se kapittel 5.1.12.11 Lydsignaler (D) og 5.1.12.12 Vibrasjon (V)).

Vi anbefaler at du alltid leser disse meldingene nøye før du fortsetter å arbeide. Meldingene gir ofte instruksjoner om hvordan du videre skal gå fram.

De fleste feilmeldingene vil være på det språket som er installert. Imidlertid finnes det noen systemmeldinger som kun er på engelsk. Når det gjelder meldinger som bare vises på engelsk, må du spesielt være oppmerksom på de meldingene som begynner med '**fatal**', '**fer:**', '**error**' eller '**wrn:**'

Etter at en melding er lest, kan du i de fleste tilfeller bekrefte dette ved å trykke [tvs]. Som regel vil du da returnere dit du kom fra da meldingen oppsto. Dersom meldingen ikke får plass på punktlinjen, kan du bla i den med tastene [tn] og [to].

Du finner en liste over de viktigste meldingene med forklaringer i kapittel 12.

3.3.4 Avkryssingsbokser

Avkryssingsbokser er brytere som kan være av- eller påslått. En avkryssingsboks indikeres med et symbol som viser gjeldende status, etterfulgt av et navn. Symbolet "[X]" viser at en avkryssingsboks er på, eller aktiv, mens symbolet "[ ]" viser at valget er av.

Du bytter status for valget ved å trykke [spc] eller [ths]. Status endres straks du har trykket en av tastene. Alternativt kan du endre status for valget ved å klikke en av markørhentetastene over avkryssingsboksen. Selv om valget du gjør får umiddelbar effekt, blir det ikke permanent før du avslutter menyen 'Oppsett'.

Avkryssingsbokser finnes i menyen "Oppsett". f.eks. kan du med en slik boks velge om du vil vise 6-punkts eller 8-punkts punktsskrift.

Merk: Hvis du slår av Active Braille uten først å forlate menyen som inneholdt avkryssingsboksene, vil du miste endringene som er gjort. Valgene du har gjort lagres når du forlater menyen 'Oppsett'.

3.3.5 Radioknapper (1 av x)

En radioknapp kan sammenlignes med et tall på en skala, f.eks. fra 0 til 10. Radioknapper består av en gruppe knapper som kan slås av eller på. Imidlertid er det bare én av knappene som kan være på om gangen.

En radioknapp består av et symbol som indikerer status, etterfulgt av en beskrivelse. Symbolet "(X)" indikerer at knappen er på, mens symbolet "( )" indikerer en knapp som er av. En radioknapp velges ved å trykke [spc] eller [ths]. Alternativt, kan du trykke en markørhentetast over en radioknapp, for å endre status. Et eksempel er valget der du bestemmer hvor ofte du skal ha lydsignal når du får meldinger. Her kan du velge mellom flere nivåer.

Merk: Som sagt, lagres ikke innstillingene før du avslutter menyen 'Oppsett' på vanlig måte.

3.3.6 Systemfiler

Internprogramvaren i Active Braille er laget slik at innstillinger og en del andre data er lagret i egne filer, kalt systemfiler. Disse filene har alltid etternavnet "HSF" (Handy Tech systemfiler). To eksempler på slike filer er meldingsfilen (MSG.HSF), og definisjonsfilen for eksternt tastatur (KBDLYOUT.HSF).

Som standard, vises ikke systemfilene. Imidlertid kan du gjøre et valg under oppsett, som gjør at disse filene blir synlige.

3.3.7 Energisparefunksjoner

I og med at Active Braille er laget for å brukes på batteri, er det lagt stor vekt på å utnytte strømmen mest mulig effektivt. Et ledd i strømsparingen er at Active Brailles ulike komponenter deaktiveres når de ikke er i bruk.

Hvis ingen tastetrykk er registrert i løpet av noen minutter (perioden kan spesifiseres), vil Active Braille gå i hvilemodus. I hvilemodus deaktiveres punktlinjen og noen andre elektroniske komponenter. Så snart et tastetrykk registreres, "våkner" apparatet, og det er umiddelbart klart til bruk igjen. Du merker dette ved at det igjen kommer opp punktskrift på punktlinjen.

Du finner informasjon om hvordan oppsettet for energisparefunksjonen endres i kapitlet 5.1.12.17 Dvalemodus (E).

3.3.8 Sparemodus

I sparemodus kan Active Braille bare brukes som en leseliste. Sparemodus kan sammenlignes med strømsparemodus i Windows. For å komme i sparemodus, trykker du på strømknappen i mer enn 5 sekunder eller fjerner Micro SD-kortet før du slår på enheten. I stedet for å få klarsignal, vil du høre en annen lyd og på leselisten kan du lese:

'Active Braille 1.0'

Tallet på slutten av strengen angir hvilken versjon du har på sparemodus. For å komme tilbake til arbeidstilstand igjen, trykk på strømknappen igjen (med innsatt Micro SD-kort).

4 Hurtigstart

4.1 Active Braille som leselist

Skal du kunne bruke Active Braille som leselist mot Windows, må pc-en ha det vi kaller et skjermlesingsprogram installert, og et slikt program følger ikke med Active Braille. Dessuten må Active Braille kobles til en pc. Vanligvis skjer dette med en kabel (USB).

Sørg for at Active Braille er skikkelig tilkoblet, og at enheten er slått på før du starter skjermleseren, ellers vil ikke skjermleseren kunne oppdage Active Braille. Punktlinjen vil normalt vise den valgte posisjonen i det aktive vinduet. Beveger du deg f.eks. gjennom en meny, vil det valgte menypunktet vises på punktlinjen. Bla tastene [tn] og [to] lar deg bla i en tekst. I tekstbehandlingsprogrammer som f.eks. Microsoft Word, kan du også plassere markøren der du måtte ønske i teksten, ved å bruke markørhentetastene over punktcellene. [MH] tastene kan også brukes for å gjøre et valg i en meny, eller for å aktivere en funksjon, f.eks. svare ja eller nei på et spørsmål. Det å trykke en [MH]-tast over "Ja", har samme effekt som å trykke "j".

Skjermleseren konverterer innhold fra tekst og grafikk i et Windows-skjerm bilde til tale og/eller punktskrift. Vanligvis brukes pc-ens innebygde lyd kort for å generere tale. Visning av punktskrift skjer ved hjelp av Active Braille ditt, etter at informasjonen er videresendt fra skjermleseren til Active Braille. Alle de vanlige skjermleserne på markedet støtter Handy Techs leselister. Under installasjonen av skjermleseren er alt du behøver å gjøre, å velge "Handy Tech". Skjermleseren finner da ut hvilken leselist fra Handy Tech du har, og justerer linjelengde m.m. i henhold til systemet dit.

Når du starter skjermleseren for første gang, vil en oppstarts melding dukke opp; denne viser navnet på Active Braille som ble funnet av programmet, porten som brukes for å kommunisere med Active Braille, samt gjeldende skjermleser-språk som brukes. De ulike skjermleser kommandoene er tilordnet spesifikke taster på Active Braille. En oversikt over standard tastedefinisjoner for JAWS for Windows, finner du i kapittel 7.1. En oversikt over SuperNova med et Handy Tech punktsystem som leselist finnes i kapittel 7.2.

Merk: [SPCS] -tasten kan brukes som en CTRL-tast i skjermlesermodus (PC-modus). Det er også mulig å legge inn tastekombinasjoner med CTRL-tasten. Eksempel Akkord c for kopi [SPCS + 1 4] I kombinasjon med [SPCS] -tasten:

Punkt 7 = Skift

Punkt 8 = alt

Hvis [SPCS] trykkes som CTRL sammen med 7 + 8 + x, gjenkjennes inngangen som en kombinasjon av Skift + Alt + x (dvs. ikke CTRL + Skift + Alt + x). Direkte innlegging av hurtigtaster med Skift + Alt er mulig.

For eksempel for å starte JAWS med Skift + Alt + J trykk Akkord j + 7 + 8 [SPCS + 7 8 2 4 5)

4.2 Hvordan bruke Active Braille for å ringe med en iPhone

Det er mulig å ringe gjennom Active Brailles lyd forbindelse, ved å bruke mikrofonen øverst på enheten. Du kan også bruke mikrofonen til Skype, Face TIME og Whatsapp. Først må

du opprette en Bluetooth-forbindelse med iPhone, som beskrevet i kapittel 2.7.2. Trykk på [SPC + 2 5 7 8] for å aktivere lydgrensesnittet. Det lyder en startmelodi som signaliserer at den innebygde lydnettverket er slått på

Viktig: Bytt iPhone til låseskjermen ved hjelp av knappen på kanten av huset og låse den opp igjen slik at den kan gjenkjenne den nye lyd forbindelsen.

Nå, i tillegg til punktskrift, kan Active Braille også brukes som lydenhet for å ringe eller lytte til musikk. Du kan justere volumet når som helst og hvor som helst ved å holde av / på-knappen nede og trykke [TO] for høyere eller [TN] for mer stille. Denne voluminnstillingen gjelder for alle lydutgangene til Active Braille, fra spilleren til musikkleselen og signaltonene.

Når VoiceOver er aktiv, vises et innkommende anrop på punktdisplayet "godta-knappen". Samtalen kan godtas ved å trykke på en hvilken som helst MH-tast over teksten. Hvis en mp3-fil spilles av i bakgrunnen, har iPhone prioritet, dvs. avspillingen avbrytes for å svare på samtalen.

Snakk i normalt volum inn i mikrofonen til Active Braille i en avstand på ca. 40 cm. For å avslutte samtalen, trykk på [SPC + 1 5 6] (Akkord 5). Les også kapittel 7.3 VoiceOver: Skjermleser for Apple iOS-enheter.

Hvis lyd forbindelsen til Active Braille går i stykker, kan du gjenopprette den ved å trykke [SPC + 2 5 7 8] to ganger.

Vi anbefaler at du deaktiverer alternativet "Aktiver når du løftes" på iPhone under Innstillinger / Skjermens lysstyrke. Tilkobling via Bluetooth til Active Braille fra låseskjermen eller etter at Active Braille er slått på, fungerer mer pålitelig.

Hvis du ikke kan opprette en automatisk lyd forbindelse, kan det hende du må opprette en sammenkobling via Bluetooth-innstillingene første gang du bruker en bestemt lydenhet.

For å gjøre dette, velg "Bluetooth" i iPhone-innstillingene. Velg enheten "POR1007BT" eller "Active Braille Audio". Etter vellykket paring vil du høre en kort bekreftelsestone.

4.3 Telefoner med en Android-telefon via Active Braille

Med lydtilkoblingen til Active Braille er det også mulig å ringe. Mikrofonen installert i midten over brukes til dette. Du kan også bruke mikrofonen til Skype eller Whatsapp.

Først må du opprette en Bluetooth-forbindelse med Android-telefonen som beskrevet i kapittel 2.7.3. Trykk på [SPC + 2 5 7 8] for å aktivere lydgrensesnittet. Det lyder en startmelodi som signaliserer at den innebygde lydnettverket er slått på

Viktig: Åpne Bluetooth-innstillingene på Android-enheden og velg Active Braille fra listen over sammenkoblede enheter. Når du åpner Active Brilles innstillinger, vennligst aktiver "Audio"-innstillingen. Som standard er bare "Samtaler" aktivert.

Nå, i tillegg til punktskrift, kan Active Braille også brukes som lydenhet for å ringe eller lytte til musikk.

Viktig: Du kan justere volumet når som helst og hvor som helst ved å holde nede på / av-knappen og trykke [TO] for høyere eller [TN] for mer stille. Denne voluminnstillingen gjelder for alle lydutgangene til Active Braille, fra spilleren til musikkleselen og signaltonene.

Snakk i normalt volum inn i mikrofonen til Active Braille i en avstand på ca. 40 cm. Hvis lyd forbindelsen til Active Braille går i stykker, kan du gjenopprette den ved å trykke [SPC + 2 5 7 8] to ganger.

Hvis du ikke kan opprette en automatisk lyd forbindelse, kan det hende du må opprette en sammenkobling via Bluetooth-innstillingene første gang du bruker en bestemt lydenhet.

For å gjøre dette, velg "Bluetooth" i telefoninnstillingene. Velg enheten "POR1007BT" eller "Active Braille Audio". Etter vellykket paring vil du høre en kort bekreftelsestone

4.4 Active Braille som noteringsenhet

4.4.1 Navigere i Active Braille sin meny

Slå på Active Braille, og bla opp og ned i menyen med tastene [to] og [tn]. Med [ths] eller [MH], aktiveres en funksjon, eller en undermeny åpnes. Med [tvs], lukker du undermenyer eller du avslutter funksjoner. [spc-123] og [spc-456] fører deg henholdsvis til første og siste punkt i menyen du er i. Det øverste nivået i menyen inneholder bare ett element med tittelen "meny". Denne posten har all informasjon som også vises på start meldingen.

En detaljert beskrivelse av menyelementene, se kapittel 5.1

4.4.2 Kontekstavhengig hjelp

Hvis du trykker på markørhenter-tasten over spørsmålstegnet på slutten av punktlinjen (celle 40), vises det respektive kapittelet i manualen, i editoren. Hjelpeteksten kan som vanlig lukkes av [TVS] eller [SPC + 1 5] eller ved å trykke {CTRL + e} eller {Alt + F4} på det eksterne tastaturet. Disse hjelpetekstene er tilgjengelige for de fleste system språk.

4.4.3 Skrive et notat

For å skrive en tekst, må du først trykke [ths] ved menypunktet 'Fil'. Nå vises ordene 'Ny fil', og en ny fil åpnes dersom du trykker [ths]. Deretter vil du se at markøren, representert ved blinkende punkt 7 og 8, vises i første celle på punktlinjen. Du kan nå begynne å skrive. Taster du feil, kan du slette bakover ved å trykke [spc-12]. Med markørhentetastene kan du på en enkel måte flytte markøren dit du ønsker.

[spc-45], sletter tegnet markøren står på. [spc-24] kan du bruke for å veksle mellom overskrivings- og innsettingsmodus. Et lydsignal som består av en lav tone indikerer at overskrivings modus er aktiv, mens en høy tone indikerer innsettingsmodus. Når du er i overskrivings modus, vil markøren representeres ved at alle åtte punktene blinker.

Du kan lese teksten du har skrevet med de vanlige bla tastene [to] (for bakover, trippeltast opp) og [tn] (for framover, trippeltast ned). Markørposisjonen endres ikke når du blar på denne måten. Ønsker du å gå tilbake til markøren, trykker du ganske enkelt [tvs]. Skal du derimot flytte markøren vil det enkleste være å bruke en av markørhentetastene.

Andre funksjoner i editoren, som f.eks. søk og erstatt, er omtalt i kapittel 5.2

4.4.4 Lagre notateter

Du kan velge mellom flere framgangsmåter for å lagre tekst:

1. Lagre gjeldende fil uten å lukke den:

- Trykk akkord-s ([spc-234]), og du får meldingen 'Lagre fil: ', etterfulgt av standardfilnavnet, som vil variere avhengig av hvilket punktsystem du bruker. Markøren er plassert på første tegn i filnavnet.
- Du kan godta standardnavnet, overskrive det ved å oppgi et nytt filnavn eller redigere filnavnet ved å flytte markøren, slette og/eller skrive inn tegn. Dersom du skriver et tegn uten først å flytte markøren, forsvinner det eksisterende filnavnet.
- For å lagre filen, trykker du [ths]. Hvis en fil med samme navn finnes fra før, vil du få beskjed, og du kan velge om du vil overskrive filen som finnes eller oppgi et annet navn.

2. For å lagre gjeldende fil, og deretter lukke den:

- Trykk [spc-15] (akkord-e). Prosedyren for å lagre, er som beskrevet over.
- Når filen er lagret, vil den også lukkes. Hvis du ikke har flere filer åpne i editoren, vil også editoren lukkes, og du kommer til hovedmenyen på menypunktet 'Fil'.

4.4.5 Åpne en fil

For å åpne filen som sist ble lukket, velger du menypunktet 'Forrige fil' på filmenyen. Dette åpner filen du sist lukket, og markøren er plassert der den var da du lukket filen.

For å åpne en annen eksisterende fil, blar du videre i filmenyen. Når du kommer forbi punktene 'Ny fil' og 'Forrige fil', vil Active Braille vise en liste over filene dine, i alfabetisk rekkefølge.

Velg ønsket fil ved å bla med tastene [tn] og [to], og trykk [ths] når du kommer til filen du vil åpne. Du kan da velge 'Rediger', 'Vis', 'klipp', 'kopier', 'Slett' eller 'Vise filattributt'. Velger du 'Rediger', åpnes filen i editoren.

4.4.6 Overføre en fil fra Active Braille til en pc

Active Braille tilbyr tre ulike alternativer for filoverføring:

1. via filoverføringsprogrammet HTCom
2. via Windows funksjonen "ekstern masselagring", ved at Active Braille behandles som en masselagringseenhet av PC
3. via den patenterte funksjonen "Direkte Overføring" direkte fra redigeringsprogrammet for Active Braille til et inntastingsfelt på en tilkoblet enhet.

Generelt anbefaler vi at du bruker HTCom programmet fordi den overfører forskjellige filformater til et format som kan leses av Active Braille. Hvis du kopierer for eksempel et Word-dokument i .docx-format ved hjelp av Windows Utforsker til Active Braille, kan det ikke åpnes av Active Braille. Hvis du sender dette dokumentet via HTCom, vil tekstinformasjonen overføres og bli lagret med samme navn. Dette dokumentet kan leses og redigeres ytterligere med den interne editoren på Active Braille.

Filoverføringsprogrammet HTCom

Tekstfiler, meldingsfiler og punkttabeller kan overføres fra Active Braille til en pc. Dette gjøres ved å kjøre programmet HTCom som finnes på minnepinnen (StartStick) som følger med Active Braille. HTCom kan brukes for å overføre filer begge veier mellom et punktsystem og en pc, enten via USB-kabel eller trådløst via blåtann.

Mange ulike filformater kan overføres til Active Braille. De blir samtidig konvertert til et rent tekstformat. Ved følgende formater vil HTCom foreta konvertering til tekst:

- Word-format *.doc og *.docx
- HTML-format *.htm, *.html, *.PHP, *.php3, *.asp og *.JSP (Internett)
- Tekst-format *.txt, *.Java, *.ini, *.hpp, *.h, *.CPP, *.c
- RTF-format *.rtf (Rikt tekstformat)

Under overføring er det mulig å slå på konvertering til kortskrift. Filer med etternavn som ikke er nevnt ovenfor, f.eks. filer av typen *.exe, overføres uten konvertering. Sånn sett kan et punktsystem brukes til datatransport, men overføring av større filer tar tid, og det er derfor mer hensiktsmessig å bruke en minnepinne til et slikt formål.

Vi ber om at du leser dokumentasjonen for overføring av data til og fra et punktsystem som følger med i pakken. Dataoverføringsfunksjonene er kort beskrevet i avsnittene nedenfor.

4.4.6.1 Overføre en fil med HTCom fra Active Braille til PC

Start programmet HTCom på pc-en, og velg deretter "Motta fil" i dialogen, enten ved å bruke tab eller piltastene: bekreft ved å trykke enter.

HTCom vil da vise alle filene på Active Braille, og du kan velge én eller flere filer som skal overføres. Trykk tab for å flytte til feltet der du kan spesifisere enheten filene skal sendes til. Overføringen starter så snart du aktiverer ok-knappen f.eks. ved å trykke {enter}. Under filoverføringen viser punktlinjen følgende:

'Overført m av n tegn'

Her angir MMM hvor mange tegn som er overført, og nynn hvor mange tegn som til sammen skal overføres (filstørrelsen). Når alle filene er overført, kan du lukke HTCom.

4.4.6.2 Overføre en fil med HTCom fra PC til Active Braille

Start programmet HTCom på pc-en. Velg deretter "Send fil" med tab eller piltaster, og trykk så linjeskift.

Du blir nå presentert for en dialogboks der du kan velge hvilken fil som skal sendes. Når filen er valgt, åpnes en ny dialog, og her kan du bestemme om filen skal konverteres til kortskrift. Når du så trykker {enter}, overføres filen.

Når filoverføringen er fullført, returnerer HTCom igjen til hovedmenyen. På Active Braille vil du nå finne den overførte filen i fillisten under menypunktet 'Fil'. Du kan åpne den som beskrevet over, og du kan fortsette redigeringen av filen.

4.4.7 Spill av MP3-lydfiler

Velg en .mp3-fil i "File" -menyen med [THS] og velg deretter den første oppføringen "Spill av" i hurtigmenyen. Spilleren åpnes og lydfilen blir spilt. I hurtigmenyen kan du også klippe ut, kopiere, slette, gi nytt navn til MP3-filen og vise egenskaper (størrelse, dato og tidspunkt for opprettelse).

"Play - + <> x1 1/1" vises

Hvis du trykker på en MH-knapp over avspilling, avbrytes eller fortsetter avspillingen. Mens du spiller MP3-filer, kan du bytte tilbake til menyen ved å trykke på [TVS] eller {Esc} og jobbe med Active Braille i intern modus. Les også kapittel 5.1.2.4.9 spille (S).

4.4.8 Spille av flere MP3-lydfiler etter hverandre (spilleliste)

Active Braille kan spille av din personlige spilleliste som består av flere MP3-filer etter hverandre. For å gjøre dette, opprett en mappe på Active Braille og kopier de ønskede MP3-filene til denne mappen.

Nå kan du velge denne mappen i fil listen og velge "spille" i hurtigmenyen. Spillelisten begynner å spilles. Spilleren åpnes og **"Play - + <> x1 y / z"** vises, der y står for posisjonen til det sporet som spilles for øyeblikket og z for det totale antallet spor i mappen.

Hvis det ikke er MP3-filer i mappen, er 0/0 på slutten. Les også kapittel 5.1.2.4.9 spille (S).

5 Funksjoner i Active Braille

5.1 Menysystemet

Menysystemet er konstruert som et hierarki bestående av undermenyer og funksjoner. Menysystemet er laget med en intelligens som gjør at kun de menypunktene som til enhver tid er gyldige, vil vises.

I tillegg til hurtigtastene som er beskrevet i kapittel 11, finnes det også hurtigtaster, kjent som "springtaster" (hotkeys). Med disse kan du gå direkte til et meny punkt i menyen du står i, uten å bla til punktet med [tn] eller [to]. En springtast er en bokstav i meny punktet. Den er skrevet med stor bokstav, og den kan være uthevet ved at den står i parentes. Ved hjelp av springtaster kan du gå direkte til undermenyer og funksjoner, så vel som til avkryssingsbokser og radioknapper. Det er mulig å konfigurere Active Braille slik at springtastene ikke bare velger et meny punkt, men også aktiverer det når du trykker springtasten.

I de følgende kapitler vil du få en detaljert beskrivelse av menyene. Springtastene vil stå i runde klammer. Hvis det ikke finnes en bokstav i runde klammer for et meny punkt, betyr det at det foreløpig ikke er definert springtast for punktet.

Merk: Springtastene gir direkte tilgang til meny punkter på det menynivået du befinner deg. De lar deg ikke flytte fra ett menynivå til et annet. F.eks. får du ikke tilgang til batteriets spenningsindikator direkte fra filmenyen. Skal du sjekke batteriet når du er i filmenyen, må du først gå til hovedmenyen. Deretter kan du navigere, ev. med springtaster, til info-menyen, og så til batteri-menyen osv.

5.1.1 Meny

Det øverste nivået av menyen inneholder bare ett element med tittelen "meny". Her vises all informasjon som også vises på startmeldingen: batteristatus, Bluetooth-status, gjeldende tid, og en funksjon for å få tilgang til komprimert støtteinformasjon. Du kan nå dette elementet ved å trykke [TVS] eller {Esc} på en av menyvalgene mellom fil og oppsett. Trykk på [THS] eller {Enter} for å gå til valget "Fil".

5.1.2 Fil (F)

I filmenyen kan du velge å lage en ny fil, eller mappe eller å åpne en fil eller mappe som finnes fra før. Du kan også velge å redigere, flytte, kopiere, lese eller slette den.

For å kopiere, flytte eller slette objekter, kan du også velge flere enn ett objekt. Trykk på [SPC + 2 4], det valgte objektet vil bli merket med punkt 7 og 8. For å fjerne markeringen av et objekt, trykk på [SPC + 2 4] igjen. For å merke alle objekter i den gjeldende mappen, trykk på [SPC + 1 7].

5.1.2.1 Ny fil

Dette meny punktet oppretter en ny fil. Filen er tom, og den står klar for innskriving. Markøren står plassert i første punktcelle.

Når du er i fillisten kan du trykke [spc-456] (eller CTRL-end på et eksternt tastatur) for å komme direkte til slutten av fillisten, og du hopper fra fillisten til "Ny fil" ved å trykke [spc-123] (CTRL-Home).

5.1.2.2 Forrige fil

Denne kommandoen åpner filen som sist ble lukket i editoren. Etter at filen er åpnet, vil markøren være plassert der den sto da filen ble lukket. Den vil åpnes i samme editormodus som den ble lukket i.

Merk: Dette meny punkt er dynamisk, og det vil dukke opp bare hvis du har redigert en fil og lagret den. Active Braille vil huske navnet på den sist redigerte filen også etter at apparatet har vært avslått.

5.1.2.3 Ny mappe

Med "Ny mappe" kan du opprette mapper. Du har muligheten til å lagre dokumentene dine i mapper for å gjøre det lettere å finne dem igjen. Når "ny mappe" aktiveres foreslår Active Braille "uten navn" som du kan erstatte med et eget navn. Et mappenavn kan ikke være lengre enn 255 tegn, og ikke inneholde spesialtegn ... (:? * "<> | +,; = [] / \) Full sti til mappen inkludert navnet kan ikke være lengre enn 259 tegn. En mappe er markert med skråstrek.

5.1.2.4 Fil og mappeliste

Hvis du flytter forbi menyen 'Ny mappe', vises en liste over lagrede filer og mapper i alfabetisk rekkefølge. Først vises mappene, deretter filene. Du kan endre denne innstillingen under oppsett (se kapittel Mapper først (M)).

Du kan kjenne igjen mappene på skråstreken. Filene slutter med tre tegn etter punktum fra filnavnet, for eksempel. "Navn.txt".

Ved å trykke [SPC + 4 5 6] eller {End} på det eksterne tastaturet kan du hoppe direkte til slutten av fillisten. Med [SPC + 1 2 3] eller {Pos1} kan du hoppe direkte til første fil eller mappe i listen. Med [SPC + TO] {CTRL + Pil opp} når du den første mappen, om alternativet "mapper først" er aktivert. Ellers når du den første filen. Med [SPC + TN] {Ctrl + Pil ned} når du den første filen, om alternativet "Mapper først" er aktivert. Ellers får du den siste mappen.

Hvis du er i en mappe, vises alle åtte punktene i den første cellen på leselisten. En full celle blir lagt til for hvert ekstra undernivå. Dermed kan du se på hvilket nivå du befinner deg. For å gå tilbake et nivå, merker du de to cellene "..". Du kan også trykke på [MH] på de fulle cellene for å komme tilbake.

Normalt vises bare navnet på filen eller mappen (kort vy). For å se hele banen med alle mapper trykk [SPC + 1 3 4 6 7] (akkord X) {Skift + Ctrl + x}. I full visning, kan du hoppe ved å trykke på [MH] -knappen over skråstreken i samme nivå.

Kjenner du filnavnet kan du oppgi det. For hver bokstav i filnavnet du skriver, vil Active Braille søke i fillisten, og du hører en høy tone for hver bokstav som samsvarer med gjeldende bokstav i filnavnet i listen. Jo flere tegn du skriver, jo mer presist vil søket bli. I det øyeblikket filnavnet du er ute etter vises på punktlinjen, er den valgt, og du trenger ikke skrive flere tegn. Med slett bakover [spc-12] kan du slette tegn du skriver.

Hvis det ikke finnes en fil som samsvarer med søket ditt, vil et advarselssignal lyde; legg merke til at dette er avhengig av innstillingen for lydsignal (se kapittel Lydsignaler (D)).

Hvis du ikke har filer lagret, får du meldingen 'Ingen filer er lagret'. Ved å trykke [TLC] {Esc} kommer du tilbake til "Ny mappe".

Hvis du velger en eksisterende fil eller mappe ved å trykke [THS] {Enter}, vil en annen meny med følgende alternativer dukke opp.

5.1.2.4.1 Rediger (R)

Denne kommandoen åpner filen i editoren. Hvis du har arbeidet med filen på Active Braille tidligere, vil markøren være plassert der hvor den var da du sist lagret filen. I motsatt fall vil markøren stå i begynnelsen av filen. En fil åpnes automatisk med "innsettingsmodus" aktiv. Hvis alternativet ikke er tilgjengelig, har du enten valgt en mappe eller en eller flere filer (vises med blinkende punkt 7 og 8). Hvis du åpner en musikkfil med suffikset ".hmf" for redigering, åpnes 'MusikkBraille' automatisk. (se kapittel 5.1.6 MusikkBraille).

5.1.2.4.2 Les (L)

Kommandoen fører til at filen åpnes med lesetilgang, og filen kan dermed ikke endres. Hvis du prøver å skrive eller slette tegn, vil Active Braille bare gi feilmeldingssignaler. Disse vil du høre dersom innstillingene for 'Lydsignaler' under 'Oppsett' er satt slik at feilmeldingssignaler er aktivert. Åpnes filen for første gang, vil du finne markøren i første punktcelle. Hvis ikke, finner du markøren der du forlot den sist. Hvis alternativet ikke er tilgjengelig, har du enten valgt en mappe eller en eller flere filer (vises med punkt 7 og 8). Hvis du åpner en musikkfil med suffikset ".hmf" for redigering, åpnes 'MusikkBraille' automatisk. (se kapittel 5.1.6 MusikkBraille).

5.1.2.4.3 Åpne (Å)

Dette menyvalget er bare tilgjengelig for enkeltmapper. Med denne funksjonen kan du åpne mappen og vise innholdet. Disse er merket ved at første celle er full. For å avslutte mappe, velger du de to punktene som følger den fulle cellen. I en mappe, kan du opprette nye filer og mapper, og åpne sist åpnet fil. Hvis alternativet ikke er tilgjengelig, har du enten valgt en mappe eller en eller flere filer (vises med punktene 7 og 8). Men for å komme inn i mappen (for eksempel for å lime inn filer), trykk [SPC + THS] {CTRL + Enter}.

5.1.2.4.4 Klipp ut (U)

For å flytte en fil eller mappe, kan du klippe den ut og flytte den til et annet sted. Bruk menyvalget "klipp ut", eller [SPC + 1 3 4 6] (akkord x) {Ctrl + x}. Alle valgte elementer vil bli kopiert til utklippstavlen. Flytt til den mappen der du vil lime filen inn og trykk [SPC + 1 2 3 6] (akkord v) {CTRL + v}. Filene og/eller mappene fra utklippstavlen havner på det ønskede sted og fjernes fra sin opprinnelige plassering.

5.1.2.4.5 Kopier (K)

Slik kopierer du en fil eller en mappe, velg menypunktet "kopier" eller trykk [SPC + 1 4] (Akkord c) {Ctrl + c}. Alle valgte elementer vil bli kopiert til utklippstavlen. Deretter flytter du til mappen du ønsker å kopiere til og trykker [SPC + 1 2 3 6] (Akkord v) {Ctrl + v}. Filer og/eller mapper fra utklippstavlen er havnet på ønsket plass.

5.1.2.4.6 Lim inn (I)

Hvis du har valgt en eller flere filer og/eller mapper og bruke "klipp ut" eller "kopier", kan du bruke "lim inn" -funksjonen for å sette inn elementer fra utklippstavlen. Alternativt kan du trykke [SPC + 1 2 3 6] (Akkord v) {Ctrl + v}. Alle elementer fra utklippstavlen vil bli kopiert til

gjeldende mappe. Disse elementene som er på utklippstavlen blir værende. Dette betyr at du kan kopiere elementer fra utklippstavlen til så mange steder som du vil.

5.1.2.4.7 Slett (S)

Denne kommandoen gir deg mulighet for å slette filer. Du får først meldingen 'Er du sikker (ja/nei/avbryt)?'. Svarer du med [j], eller ved å trykke [MH] over "j", så slettes filen for godt. trykker du [n>, [a] eller [tvs], avbrytes kommandoen. En fil som er åpen kan ikke slettes. En alternativ måte å slette en fil på, er å trykke [spc-45] (eller {del} på et eksternt tastatur) når du er ved en fil i fillisten.

Hvis du har merket flere filer og/eller mapper, så vil Active Braille gi beskjed om antallet.

Så snart filen er slettet, kommer du tilbake til fillisten, nærmere bestemt til filen over den du slettet. Slettet du den første filen i fillisten, blir du plassert på menypunktet 'Forrige fil', eller på 'Ny fil' hvis forrige fil ikke er kjent for Active Braille.

Merk: I og med at det er mulig å vise filnavn på systemfiler, er det også mulig å slette disse filene. Imidlertid må du gjøre dette bare hvis du er helt sikker på hva du gjør. Sletter du f.eks. meldingsfilen (msg.hsf), vil du ikke kunne bruke enheten før du har lastet filen på nytt. Dersom du er i ferd med å slette systemfiler, vil du derfor få følgende melding:

'Advarsel: Sletting av denne filen kan gjøre systemet ustabil.'

Vi anbefaler at du ikke sletter systemfiler, da dette kan føre til at Active Braille ikke lenger fungerer.

5.1.2.4.8 Endre navn (E)

Med funksjonen Bytt navn kan du endre navn på en fil eller mappe. Hvis alternativet ikke er tilgjengelig, har du enten valgt en mappe eller en eller flere filer (vises med punkt 7 og 8). Du kan også trykke [SPC + 1 2 3 5] (Akkord r) {Ctrl + r} for å endre navn på en fil eller mappe. Active Braille foreslår det opprinnelige navnet, som kan redigeres eller overskrives.

5.1.2.4.9 spille (S)

Denne funksjonen lar deg spille av en eller flere MP3-lydfiler direkte fra Active Braille. Velg enten en enkelt MP3-fil eller en mappe som inneholder flere MP3-filer (spilleliste). Etter at du har valgt denne funksjonen fra hurtigmenyen, åpnes spilleren og **"Play - + <> x1 1 / y"** vises.

Ved å trykke på en MH-knapp over "Play" stopper eller fortsetter avspillingen. Plusstegnet står for høyere, minustegnet for stillere. Ved å trykke på MH-tasten over små bokstaver blir det nåværende musikkstykket spilt fra begynnelsen. Å trykke på den igjen hopper til forrige spor. Ved å trykke på MH-tasten over tegnet, hopper du til neste spor.

Skjermen x1 står for en hastighet, dvs. den opprinnelige hastigheten. Dobbelt hastighet er x2 og trippel x3. Å spille MP3-filer raskere er spesielt nyttig når du spiller lydbøker. Avspillingshastigheten kan endres ved å trykke på MH-knappen over tallet 1 eller x.

Y på slutten av skjermen står for antall MP3-filer i mappen, og tallet foran skråstrek indikerer hvor mange spor som spilles for øyeblikket. Hvis du bare har valgt en enkelt MP3-fil, blir den 1/1. Hvis det ikke er MP3-filer i mappen, vises 0/0 på slutten av skjermen.

Mens du spiller MP3-filer, kan du bytte tilbake til menyen ved å trykke på [TVS] eller {Esc} og jobbe med Active Braille i intern modus. Hvis du spiller MP3-filer i bakgrunnen, kan du betjene spilleren uten å åpne den. For å gjøre dette, bruk joystick:

[joystick i midten] = pause / avspilling

[joystick til venstre] = siste spor, hvis det har kjørt i mer enn 5 sekunder, så begynner sporet (som iPhone)

[joystick til høyre] = neste spor

[joystick opp] eller [SPC + TO] = høyere

[joystick ned] eller [SPC + TN] =lavere

5.1.2.4.10 Egenskaper (G)

Når du har valgt dette meny punktet, blir navnet på filen eller mappen vist, etterfulgt av størrelse i kilobyte, dato og klokkeslett når de sist ble brukt. Hvis du har valgt ett eller flere objekter, vil du få mengden av utvalgte filer og mapper, samt deres størrelse. Mapper og flere objekter er to forskjellige størrelser: deres faktiske størrelse og plass på disken. Du kan avslutte visningen ved å trykke [TVS] {Esc}, som tar deg tilbake til fillisten.

5.1.3 Kalkulator (K)

Ved hjelp av kalkulatorfunksjonen i Active Braille kan du foreta utregninger; du kan lagre resultatet eller sette resultatet inn i en tekst. Kalkulatoren kan håndtere 15 sifre, og desimalpunktet kan plasseres hvor som helst mellom disse. Kalkulatoren kan utføre følgende matematiske operasjoner:

- + addisjon
- - subtraksjon
- * multiplikasjon
- / divisjon
- () gruppering med inntil 10 grupper, og gruppene kan nestes
- % Regne med prosent

Bare sifre og regneoperander er tillatt for å komme inn i beregningen. Det er mulig å skrive inn bokstaver, men brukes bare til å kommentere.

Når du velger meny punktet 'Kalkulator' vil en tom punktlinje med en markør vises, på samme måte som når du åpner en ny fil. Her kan du oppgi et uttrykk. Mellomrom tillates ikke i uttrykket. Et typisk uttrykk kan f.eks. være:

'3*5+6'

Hvis du nå trykker [spc-2356] (akkord=) eller {Ctrl-skift-enter}, vil kalkuleringen utføres, og resultatet vil vises før uttrykket du oppga. Gitt eksempelet ovenfor vil følgende vises:

'21 = 3*5+6'

Under innstillinger for kalkulatoren kan du bestemme om resultatet skal vises før eller etter uttrykket, eller om det skal vises alene. I standardoppsettet vises resultatet før uttrykket, som vist i eksemplet over.

Med tastene [tn] og [to] kan du bla mellom utregningene du har gjort, og dermed kan du f.eks. endre et uttrykk du har arbeidet med. På den måten trenger du ikke å oppgi hele uttrykket på nytt. I vårt eksempel ønsker vi å sette inn et nytt ledd v.h.a. parenteser:

'3*(5+6)'

Trykker du [spc-2356] (akkord=) eller {CTRL-skift-enter} nå, vil følgende resultat vises:

'33 = 3*(5+6)'

Utrekningene du har gjort kan slettes steg for steg ved å trykke [spc-148].

Vil du bygge neste uttrykk på svaret fra den forrige utregningen, så kan dette gjøres på en av to ulike måter:

1. Du kan slette likhetstegnet samt det originale uttrykket og oppgi et nytt uttrykk på samme linje.
2. Du kan trykke [spc-46] eller {end} for å flytte til slutten av gjeldende linje og så trykke [ths] eller {enter} for å sette markøren på begynnelsen av en ny linje. Hvis du så begynner med å skrive en matematisk operator, vil resultatet på forrige linje automatisk plasseres foran operatoren. Denne metoden gjør at du nøyere kan følge med på kalkuleringene.

Det er mulig å lagre utregningene du har gjort. Kommandoen er [spc-234] (akkord-s), og standard filnavn er calc.txt. Filnavnet kan selvsagt endres etter behov.

Vanlige redigeringsfunksjoner som merking av et tekstområde er også tilgjengelig i kalkulatoren. Dermed kan du f.eks. merke et resultat for en utregning, kopiere det til utklippstavlen og så sette det inn i en tekstfil.

Hvis du bare vil sette inn resultatet av den siste utregningen i en tekstfil, kan du trykke [spc-147] eller {CTRL-skift-c} fra kalkulatoren. Dette vil kopiere siste resultat til utklippstavlen, og du kan sette det inn i en hvilken som helst tekstfil.

Du kan legge kalkulatoren i bakgrunnen og returnere til menyen ved å trykke [spc-123456]. Menyene blir da tilgjengelig, men alle menypunktene innledes med '-K-' for at du skal få en påminnelse om at kalkulatoren er åpen. Hvis du også åpner en tekstfil og så setter editoren i bakgrunnen med [spc-123456], vil menypunktene innledes med '-KE-' for å minne deg på at både kalkulatoren og editoren er åpen.

Regneeksempler:

For å legge til moms på en nettopris på 500 kr:

'500+25% = 625'

For å regne ut nettopris fra bruttoprisen:

'625/1,25 = 500'

For å regne ut hvor mye merverdiavgiften du må betale for en vare som koster kr.500:

'500*25% = 125'

For å regne ut prisen etter at du har fått 5% rabatt:

'625-5% = 593,75'

Du kan også dele en verdi på en prosentsats:

'20/5% = 400'

Følgende eksempel viser nøyaktigheten på utregningen med 15 siffer:

'123456789/3,3 = 37411148,1818182'

5.1.4 Avtaleboken (A)

Avtaleboken utvider Active Braille med muligheten til å legge inn både engangsavtaler og gjentatte avtaler. Active Braille minner deg om denne avtalen med en justerbar forhåndsvarslingstid og gir deg en kort beskrivelse av denne avtalen. Du kan for eksempel veldig smart lagre bursdagene til vennene dine og slektningene dine på Active Braille, og du blir pålitelig påminnet om dem i god tid, selv om Active Braille er slått av.

Kalenderen tilbyr følgende funksjoner:

- Håndtere avtaler - Opprette ny, redigere, slette og kopiere.
- Håndtere tilbakevendende hendelser.
- Vise alle avtaler i en liste sortert etter dato og tid; i tillegg har du mulighet for å markere flere oppføringer som skal slettes; dermed kan flere avtaler slettes samtidig. Kalenderuken som oppføringen gjelder for, vises også.
- Tekstsøk i hele avtaleboken.
- Ved oppstart av Active Braille sjekker kalenderen om det er avtaler som er passert.
- Kontinuerlig overvåking av avtaler og påminnelser, samt av oppgitt påminnelsestidspunkt så lenge enheten er på.

Når du åpner kalenderen fra hovedmenyen, kan du velge mellom å lage en ny oppføring eller å bla i listen over oppføringer. Skal du opprette en ny, trykker du [ths] på valget 'Ny oppføring'. Skal du bla i listen, kan du trykke kommandoen [spc-4] for å bla til neste, eller [spc-1] for å bla til forrige oppføring. Du kan slå av det akustiske signalet som minner deg om en avtalt avtale mens det høres ut ved å trykke på en hvilken som helst tast. De følgende avsnitt gir en detaljert beskrivelse av kalenderens funksjoner og muligheter.

5.1.4.1 Ny oppføring

Etter at du har trykket [ths] åpnes et skjema der du kan oppgi detaljer for oppføringen. Flere felt vises på punktlinjen, antallet avhenger av hvor mange punktceller det er på systemet ditt. Ved å lese disse feltene vil du stort sett skjønne betydningen av dem. Feltene vil, der det er mulig, inneholde gjeldende data, slik at det skal bli enklere å fylle ut skjemaet.

5.1.4.2 Opprette og redigere avtaler

All informasjon som trengs for å sette inn en oppføring, vises på punktlinjen i følgende rekkefølge:

- Ukedag (forkortet til 2 bokstaver)
- Dag
- Måned
- År (2 siffer)
- Klokkeslett, i formatet timer: minutter
- Kalenderuke (kalkulert automatisk): Så snart du er ferdig med å angi dato, vises ukenummeret (2 siffer). Hvis ukenummer ikke kan beregnes (se nedenfor), vil feltet vise 2 spørsmålstegetn (??).
- Påminnelsestidspunkt: Antall dager, timer: minutter før hendelsen skal skje. Feltet for påminnelsestidspunktet vises i parentes. Dersom du oppgir påminnelsestidspunkt, får du en påminnelse før avtalen, men likevel er det tidspunktet for avtalen du vil se i listen over avtaler. Du kan for eksempel bli minnet på en fødselsdag to dager før, slik at du får tid til å kjøpe gave. Standardinnstillingen for påminnelsestidspunkt er 15 minutter før avtalen.
- Beskrivelse (her omtalt som tekstfeltet). Feltet kan inneholde inntil 120 tegn.

Det er kun informasjon som er relevant for det enkelte feltet, som vises på Active Braille. f.eks. på et bærbart system med 40 punktceller, vil du kun se tekstfeltet når det er aktivt slik

at det kan redigeres. I feltene for innskriving av tid og dato vil punkt 7 og 8 blinke under tegnet som kan redigeres. I tekstfeltet blinker tegnet som har markøren.

Tastetilordninger:

- [tvs]: Avbryter innskriving og returnerer til oversikten over avtaler.
- [ths]: Flytter til neste felt. Hvis markøren er i det siste feltet (tekstfeltet), fullføres oppføringen når du trykker [ths].
- [slett bakover / slett] (akkord-b eller spc-45): Er markøren i tekstfeltet, vil tegnet før eller tegnet under markøren slettes.
- Markør [venstre/høyre]: (spc-7/8):
- Aktiverer forrige/neste felt.
- Er markøren i tekstfeltet, flyttes markøren til venstre eller høyre.
- Er markøren i begynnelsen av tekstfeltet, og du flytter til venstre, forlates tekstfeltet og feltet før aktiveres.
- Markør [opp/ned] (to eller tn): Øk eller reduser verdien i feltet med 1. Disse kommandoene har ingen funksjon i tekstfeltet.
- [spc-2/spc-5]: Øk eller reduser gjeldende verdi i aktivt felt med 10.
- [Home/end] (akkord-k eller spc-46): Er markøren i tekstfeltet, hopper den til begynnelsen/slutten av feltet.
- [Markørhentetaster]:
  - Er markøren i tekstfeltet, flyttes markøren til cellen som korresponderer med MH-tasten du trykket.
  - Trykkes en MH-tast over et felt, aktiveres feltet slik at det kan redigeres.

Så snart du trykker [ths] etter å ha redigert tekstfeltet, vil Active Braille først sjekke om den nye avtalen kommer i konflikt med andre avtaler i databasen. Skulle så være tilfelle, vil du få beskjed slik at du enten kan gjøre endringer i avtalen, eller lagre den som den er. Når avtalen lagres i databasen, sjekkes det først hvor i databasen avtalen skal plasseres, før databasen oppdateres.

Når oppføringen er lagret, høres to lydsignal fra Active Braille. Hvis det er få oppføringer i databasen, kommer lydsignalene rett etter hverandre. Er det mange avtaler som er lagret, vil signalene lyde med en liten pause mellom. Uansett er det viktig at du venter med å foreta deg noe til du har hørt begge lydsignalene, eller hvis lydsignal er deaktivert, til avtaleoversikten vises på punktlinjen. Hvis du gir kommandoer eller slår av enheten mens avtalen lagres, kan du ødelegge databasen over oppføringer, eller i verste fall ødelegge hele filsystemet. For at du skal få størst mulig glede av avtaleboken, anbefaler vi at du fra tid til annen sletter oppføringer du ikke lenger trenger. Mer om dette nedenfor.

5.1.4.3 Opprette avtaler med variabler (gjentatte møter)

Feltene for angivelse av dato og tid for en avtale tillater ikke bare numeriske verdier. Også symbolet stjerne (*) kan velges, noe som indikerer at feltet er variabelt. Du finner symbolet hvis du passerer maksimums- eller minimumsverdien som er tillatt for feltet. Du kan også oppgi symbolet * direkte.

Stjerne tolkes i avtaleboken som en oppføring som ikke er begrenset til en fast verdi. I stedet oppfattes oppføringen som gjentakende. Hvis du f.eks. setter stjerne i feltet for dag for en

avtale, vil avtalen gjentas alle dager. Vi skal se på noen eksempler som illustrerer hvordan oppføringer med variabler fungerer. En forklaring av eksemplene etterfølges av inndataene som skal til for å opprette oppføringen.

- Hver fredag ettermiddag kl. kvart over fire "Fr *.*.* 16:15"
- Den 5. i hver måned kl. 10 om formiddagen: "* 05.*.* 10:00"
- Hver 1. i måneden gjennom året 2021 kl.12.00: "* 01.*.21 12:00".
- Den 2. januar i 2021 med alarm når du slår på Active Braille: "02.01.21 *.*.*".

Det er ikke nødvendig å sette inn ukedagen, fordi denne oppdateres automatisk etter at datoen er oppgitt.

Når du har opprettet en variabel oppføring, eller når du har bekreftet den etter at den er utløst, vil avtaleboken informere deg om når avtalen finner sted neste gang.

Merk følgende:

- Hvis du ønsker å bli minnet om en oppføring når du skruer på enheten, er det kun feltet for tid som skal inneholde stjerne.
- Hvis du ved en feiltakelse setter en stjerne i alle feltene for en avtale, kan den ikke prosesseres. Du vil da få en feilmelding som forklarer dette.

5.1.4.4 Noen kommentarer til det å opprette avtaler

Det er noen få ting du bør merke deg når du skal opprette oppføringer:

- En dato som er passert kan ikke prosesseres. Dette gjelder også påminnelsestidspunktet. Avtaleboken vil informere deg om at tidspunktet for avtalen eller påminnelse allerede er passert.
- Avtaleboken sjekker om det finnes overlappinger mellom oppføringer og deres påminnelsestidspunkt, både før og etter den nye avtalen. Selvsagt tas variable påminnelser også med i denne konfliktsjekken. Hvis en avtale kommer i konflikt med en annen, får du meldingen: "Avtale allerede oppsatt. Fortsett? (Ja/Nei)". Svarer du ja, settes oppføringen inn i databasen for avtaleboken. Svarer du nei, får du mulighet til å redigere avtalen.
- Hvis to avtaler faller på nøyaktig samme tidspunkt, får du en advarsel: ("Avtale allerede satt opp"). Nå kan du enten velge å sette inn avtalen, eller å redigere den først.
- Alle feltene for inndata som kan redigeres, bortsett fra feltet for påminnelsestidspunkt, kan inneholde enten symbolet stjerne (*), eller en gyldig numerisk verdi. Symbolet stjerne indikerer at feltet er variabelt. En ugyldig oppføring, (f.eks. avtaler med for mange variabler), vil resultere i feilmeldingen "For mange variabler".
- Redigerer du avtaler som inneholder variabler, vil de feltene som har variabler vise de originale variablene i stedet for gjeldende verdier for disse feltene.
- Dersom feltet for angivelse av tid kun inneholder stjerner, betyr dette at alarmen skal løses ut så snart systemet slås på, for denne avtalen.
- Feltet for angivelse av tid kan inneholde enten bare numeriske data, eller bare stjerner.
- Ukedag kan angis bare hvis ett av feltene for dag, måned eller år er angitt med stjerne. Ellers vil ukedagen beregnes automatisk basert på datoen.
- Ukenummer beregnes ikke for avtaler med variabler.

5.1.4.5 Avtalelisten

Avtalelisten viser alle oppføringene, sortert etter dato. Som allerede forklart, vil du først se punktet "Ny oppføring", når du åpner avtaleboken. Bruker du tasten [pil ned] nå, vil avtaleboken vise den neste avtalen, hvis det finnes noen i databasen. Hvis det kun finnes passerte avtaler i databasen, vil avtalelisten begynne med den avtalen som er lengst unna i tid. Har du ingen oppføringer, vil punktlinjen bare vise "Ny oppføring".

Rekkefølgen på feltene som vises i avtalelisten korresponderer med rekkefølgen på feltene for angivelse av data. Unntakene er ukenummer og påminnelsestidspunkt, som ikke vises i listen. Første celle på punktlinjen viser et symbol som indikerer type eller status for avtalen.

Følgende liste viser betydningen av disse symbolene:

- M: Avtalen er markert. Hvis du bruker slettekommandoen og svarer ja på spørsmålet du får, vil alle de merkede avtalene slettes fra avtaleboken. Inntil 20 avtaler kan markeres samtidig.
- Utopstegn (!): Indikerer den neste avtalen som ennå ikke er passert.
- Stjerne (*): Indikerer at denne avtalen inneholder variabler, hvilket betyr at den enten er en gjentakende avtale, eller at du skal påminnes ved oppstart av Active Braille.
- Strek (-): Avtalen er allerede passert.
- I: Indikerer at avtalen ikke har passert ennå, men du har allerede bekreftet påminnelsesalarmen. Dette kan bare forekomme på avtaler der du har satt påminnelsestidspunkt.

For å utnytte plassen også for de små punktlinjene, består disse symbolene kun av ett tegn. Det medfører at det kun er den statusinformasjonen som er mest relevant som vises. For eksempel, hvis en avtale har en variabel verdi (markert med stjerne), men så er den også den neste avtalen i tid, vil den markeres med utropstegn. Markerer du denne avtalen ved å trykke mellomrom, er det kun symbolet "M" for markert som vises.

[ths]-tasten lar deg åpne en meny for oppføringen du var ved da du trykket tasten. Menyen tilbyr valgene rediger, slett eller kopier avtalen.

Tastetilordninger som gjelder i avtalelisten:

- [tvs]: Forlater avtaleboken og returnerer til hovedmenyen.
- [Markør ned/høyre]: Viser den neste avtalen (i tid).
- [Markør opp/venstre]: Viser forrige avtale. Er du ved den eldste avtalen, kommer du til punktet "Ny oppføring".
- [Ths]: Åpner menyen for oppføringen.
- [Spc-123]: Hopper til "Ny oppføring".
- [Spc-456]: Hopper til avtalen som er lengst inn i framtiden.
- [Spc-123456]: Viser den neste avtalen som står for tur. Dette har samme effekt som å åpne avtaleboken, og trykke [markør ned] én gang.
- [Spc-124]: Åpner fulltekstsøk (se nedenfor).
- [Spc]: Merker / fjerner merket for gjeldende oppføring.
- Lesetastene: Lar deg lese oppføringen du er ved. Trykker du [to], flytter du videre til forrige avtale. Med [tn] blar du framover gjennom avtalen, og deretter kommer du over til neste

oppføring, hvis du har flere. Dette gjør at du kan ha fingrene på punktlinjen hele tiden mens du blar gjennom avtalene.

- [Spc-14] (akkord-c): Er en direktetast for kopifunksjonen som finnes på menyen for oppføringen. Du finner en detaljert forklaring av menyen for oppføringer og funksjonene i den i et senere kapittel.
- [Spc-45]: Direktetast for funksjonen slett, som du finner i menyen for oppføringen du er ved.
- [Spc-ths]: Direktetast for punktet rediger, som du finner i menyen for oppføringen du er ved.

5.1.4.6 Fulltekstssøk i avtaler

Fulltekstssøket gjør det mulig å finne avtaler. Den aktiveres i avtalelisten med [SPC + 1 2 4]. En søkemelding vises, og du har nå muligheten til å skrive inn en søketekst på 40 tegn. Inndataposisjonen er indikert med en markør.

Nøkkeloppgave:

- [TVS]: Angir søkeordet og går tilbake til avtalelisten.
- [THS]: Avslutter oppføringen av søkeordet og starter søket •
- [Markør venstre / høyre]: Flytter markøren i søkefeltet mot venstre / høyre.
- [Backspace / Delete]: Sletter tegnet til venstre for / under markøren.
- [SPC + 1 5 eller 4 6]:
- Flytter markøren til begynnelsen eller slutten av søkeordet.

Etter å ha tastet inn søkeordet ved å trykke på [THS], startes søket. Vær oppmerksom på følgende:

- Det er ikke mellom store og små bokstaver.
- Søket starter ved den sist viste avtalen. På slutten av avtalefilen fortsetter søket fra begynnelsen av avtalefilen.
- Søket avbrytes uten hell hvis datoen du valgte nås igjen og ingen annen dato ble funnet med søketeksten du skrev inn.
- Hvis søket mislykkes, sendes en tilsvarende melding ("ikke funnet"). Etter å ha bekreftet denne meldingen ved å trykke på [TVS], vises avtalen som ble vist før søkefunksjonen ble ringt opp igjen.
- Hvis søkeordet finnes i tekstfeltet, bytter displayet til avtalen som ble funnet som om den avtalen som ble funnet, var valgt manuelt.
- Å hente frem søkefunksjonen igjen gir søkeordet du har angitt tidligere. Dette lagres imidlertid bare så lenge planleggeren er aktiv.

5.1.4.7 Avtalens redigeringsmeny

Denne menyen åpnes hvis du trykker [ths] når en oppføring er valgt. Menyten tilbyr følgende funksjoner:

- "Rediger": Dataene som utgjør avtalen kan nå endres. Rekkefølgen på feltene for å angi data er som ved bruk av "Ny oppføring", men feltene inneholder de dataene som er lagret for oppføringen. Redigerer du en oppføring som inneholder variabler, vil feltene som er variable vise en stjerne, og ikke gjeldende dataverdi. Endringer du gjør, vil uten videre overskrive eksisterende data. Som ved innlegging av "Ny oppføring", vil en konfliktsjekk bli gjennomført, og du får beskjed ved eventuelle overlappinger. Trykker du [tvs], avbrytes redigeringen, og du returnerer til menyen for oppføringen uten å lagre endringene.

- "Slett": Sletter denne oppføringen. Framgangsmåten er som når du sletter en fil. Avbryter du, eller svarer du nei på spørsmålet om du vil slette, returnerer du til menyen for oppføringen. Bekrefter du at du vil slette ved å svare ja, slettes avtalen. Har du merket flere avtaler, slettes disse avtalene.
- "Kopier": Avtalen åpnes som en kopi som du kan redigere som beskrevet ovenfor. Når denne oppføringen så lagres, vil den opprettes som en ny oppføring i databasen, i stedet for å overskrive den originale oppføringen.

Merk følgende:

Funksjonen "Slett", er den eneste som kan brukes på merkede oppføringer. De andre valgene i denne menyen kan bare brukes på den gjeldende oppføringen.

Tastetilordninger i menyen for oppføringer:

- [Tvs]: Returnerer til avtalelisten.
- [Ths]: Aktiverer valgt meny punkt.
- Alle kommandoer som kan brukes i menysystemet, kan også brukes her.

5.1.4.8 Informasjon om passerte avtaler

Så snart en avtale inntreffer, sendes en gjentatt signaltone for å kunngjøre avtalen, og avtaleteksten blinker, hvor Active Braille slås på automatisk om nødvendig. Det akustiske signalet slås permanent av ved å trykke på en hvilken som helst knapp. Avtalen bekreftes bare etter å ha trykket på [TVS], og Active Braille går tilbake til funksjonen som var aktiv før avtaleinformasjonen eller til hovedmenyen hvis enheten tidligere var slått av. Hvis du har bekreftet en variabel avtale, blir den neste forekomsten kalkulert og automatisk lagt inn i avtalelisten. Beregningen er da alltid basert på dagens dato. Neste forekomst av variabelavtalen vises. Skjermen må bekreftes ved å trykke på [TVS] -knappen, hvorved den viste avtaleteksten kan beholdes til du tar en annen handling.

5.1.4.9 Ressursbruk

Avhengig av hvordan du bruker avtaleboken, kan det føre til at ledig minne i Active Braille reduseres. Dette kan forhindres ved at du sletter avtaler så snart de har passert. Da vil nye avtaler du oppretter settes inn i databasen der de gamle var før de ble slettet. Du kan merke flere avtaler med [spc], og deretter slette alle de du har markert på en gang. Inntil 20 oppføringer kan på denne måten slettes samtidig, med bare én kommando. Siden gjentakende oppføringer kan resultere i generering av mye data, vil avtaleboken automatisk slette disse hver gang de variable verdiene oppdateres. Dette betyr at en avtale som inneholder variabler kun lagres én gang på Active Braille, nemlig under neste dato/tid for utløp.

5.1.4.10 Sikkerhetskopi avtaleboken

Hvis du bruker avtaleboken mye, bør du ta jevnlig sikkerhetskopi av avtaleboken. Dataene for avtaleboken er lagret i filen "PLNER.HSF". Dette er en systemfil (HSF = Handy Tech System File) og den vises derfor vanligvis ikke i fillisten på Active Braille.

På samme måte som alle andre filer på Active Braille kan også avtalefilen overføres til en pc med programmet HTCom. Flere detaljer finner du i dokumentasjonen for HTCom. I HTCom dialog for valg av filer på Active Braille finnes det en avkryssingsboks for om du vil

vise systemfiler. Etter at denne er avkrysset, vil du finne avtalefilen blant filene i listen, og du kan overføre den til pc-en. Vi anbefaler at du deaktiverer valget igjen når filen er overført. Legg merke til at du kun kan overføre filen til en pc, du kan ikke redigere den på pc-en.

5.1.5 Klokken (L)

Klokkefunksjonen i Active Braille viser ikke bare dato og tid, den kan også brukes til å utløse en alarm, eller til stoppeklokke og nedtellings ur. Trykker du [ths] på menypunktet, kommer en undermeny fram, med følgende punkter:

5.1.5.1 Tid (T)

Dette alternativet viser gjeldende tid i henhold til Active Brilles interne klokke. Detaljene blir skilt med et kolon. Tidsformat (12 eller 24 timer) kan endres i innstillingsmenyen (se 5.1.12.13).

5.1.5.2 Dato (D)

Akkurat som med klokkeslett, blir dato tatt fra den interne klokken i Active Braille. Visningen av dato starter med en forkortelse av uken (to eller tre tegn) i valgt systemspråk. Detaljene er atskilt med punkter og året vises med to siffer. Datoformat (engelsk eller kontinental) kan endres i oppsettmenyen (se 5.1.12.13).

5.1.5.3 Sett alarm (A)

Dette valget lar deg sette et tidspunkt du vil at Active Braille skal gi et alarmsignal. Når den innstilte alarmtiden er nådd, høres en rytmisk alarmtone, selv når enheten er slått av.. Hvis du nå trykker på [SPC + 2 3 4] (Akkord s) for "slumre", slås alarmtonen av i fem minutter før den høres ut igjen eller til du slår den av ved å trykke på en tast. Samtidig med alarmsignalet viser punktlinjen meldingen: **'Klokkealarm'**. Meldingen blir på punktlinjen selv etter at du har slått av alarmsignalet. Den forsvinner når du trykker [tvs]. Hvis Active Braille er slått av, deaktiveres også en aktiv slumrefunksjon.

Hvis du tidligere har satt inn et alarmtidspunkt, vil dette tidspunktet vises når du velger "Sett alarm". Symbolet [X] før tidspunktet, er tegnet på at alarmen er aktiv. Alarmen aktiveres eller deaktiveres ved å trykke [spc]. For å endre alarmtiden, trykker du først [ths]. Nå vil meldingen **'Alarmtid: '** vises, etterfulgt av gjeldende alarmtid i formatet timer: minutter. Kolon brukes som skilletegn. Punkt 7 og 8 blinker under feltet for timer.

Angivelse av time kan skje ved å bruke [to] og [tn]. [to] minsker timene med 1, mens [tn] øker verdien med 1. For å bytte til angivelse av minutter, kan du enten trykke [ths] eller [spc-8]. Trykker du [spc-7], flytter du til forrige felt. Feltet for minutters endres på samme måte som feltet timer. Når du har satt minutter, trykker du [ths] for å returnere til visning av alarmtidspunkt, og alarmen er nå satt.

Vil du forvise deg om at alarmen er satt riktig, kan du velge menypunktet "Sett alarm" én gang til. Alarmtidspunktet du satte skal da vises, med symbolet [X] foran'.

5.1.5.4 Stille klokken(K)

Her kan du stille klokka og sette riktig dato. Først vises 'Klokke:', etterfulgt av gjeldende tidspunkt. Punkt 7 og 8 blinker under feltet for timer, og verdien kan endres med [to] og [tn]. [to] minsker verdien med 1, mens [tn] øker verdien med 1.

For å bytte til feltet for angivelse av minutter, trykker du enten [ths] eller [spc-8]. [spc-7] bytter til forrige felt. Feltene for minutter og sekunder kan endres på samme måte som feltet for timer med [to] og [tn]. Når du har satt feltet for sekunder, og du trykker [ths], går du videre til angivelse av dato. 'Dato:' vises på punktlinjen, fulgt av dag.måned.år; hvert felt satt med to siffer, og punktum er brukt som skilletegn. Disse verdiene kan også minskes eller økes ved å trykke tastene [to] og [tn]. Når du har satt den siste verdien, kan du bekrefte inntastingen ved å trykke [ths]. Du returnerer da til menyen stille klokken.

5.1.5.5 Stoppeklokke (S)

Med stoppeklokken på Active Braille kan du ta tiden over en periode på timer, minutter eller sekunder. Symbolet [X] foran den siste registrerte sluttiden indikerer at stoppeklokken går. For å starte eller stoppe den, trykker du [spc]. Stoppeklokken starter idet du slipper [spc]-tasten. Trykker du [ths], nullstilles klokken.

Du kan avbryte visning av stoppeklokken enten ved å trykke [tvs]. Dette gjør at stoppeklokken går i bakgrunnen mens du arbeider med andre ting.

5.1.5.6 Nedtellingsur (N)

Nedtellingsuret brukes til å telle ned med inntil 24 timer, i antall timer, minutter og sekunder. Når nedtellingsuret er startet, begynner nedtellingen, og når den kommer til 0, settes et rytmisk alarmsignal i gang. Alarmen stoppes med en hvilken som helst tast. Mens alarmen høres, står det 'Nedtellingsalarm' på punktlinjen. Hvis ikke meldingen forsvinner når du stopper alarmen, trykker du [tvs].

Når du velger dette menypunktet, vises ordet 'Nedtellingstid:', etterfulgt av 00:03:00, eller tiden som er satt. Som før forklart, vil punkt 7 og 8 blinke under feltet for angivelse av time, og verdien endres ved å trykke [to] og [tn]. For å bytte til minutfeltet, trykker du enten [ths] eller [spc-8]. [Spc]-7 bytter til forrige felt. Minutt- og sekundfeltene endres på samme måte som feltet time, med [to] og [tn]. Etter at sekundfeltet er satt, kan du trykke [ths] for å starte nedtellingen. Du vil da se at det står '[X]' fulgt av tiden som er igjen.

For å avbryte nedtellingen og nullstille nedtellingstiden, trykker du [ths]. For å avslutte nedtellingsfunksjonen, trykk på [tvs] Hvis nedtellingstiden er satt til 0, og du trykker [ths], startes nedtellingen på 24 timer.

5.1.6 MusikkBraille (M)

MusikkBraille er den første editoren for punktnoter som ikke bare spiller hver tone når du skriver den, men også når du leser, ved hjelp av ATC-teknologien. Siden MusikkBraille er en editor, beskrives redigeringen i kapittel 5.1.2 Fil (F). Du kan redigere, vise, kopiere, slette, endre navn, etc. på musikkfiler, samt opprette, åpne, kopiere, flytte og endre navn på mapper. I applikasjonen MusikkBraille vises bare musikkfiler og mapper, ingen tekst dokumenter eller andre filer.

Du starter MusikkBraille ved å velge den fra hovedmenyen i Active Braille, velg deretter "Ny fil" eller en eksisterende musikkfil. Deretter kan du begynne å skrive noter direkte, og høre hver note når du skriver den. I tillegg vil hver note spilles når du leser den på leselisten. På denne måten kan du raskt og enkelt lære deg noter ved å lytte til notene mens du leser. Eller du kan skrive inn din favoritt skala og deretter bruke lesefingeren for improvisasjon, du har gjort din leselist til et musikkinstrument.

Bruk trippeltastene for å navigere gjennom musikken du har skrevet, og trykk på markørhenter for å plassere markøren akkurat som i alle andre editorer. I tillegg består MusikkBraille i dag av følgende kommandoer:

[SPC + 1 5] (Akkord e): Avslutter MusikkBraille. Hvis filen ennå ikke er lagret, foreslår Active Braille navnet "musik.hmf". Du kan overskrive navnet eller avslutte redaktøren uten å lagre. Du kommer tilbake til hovedmenyen.

[SPC + 1 2] (Akkord b): Backspace sletter noten eller symbolet til venstre for markøren.

[SPC + 2 3 4] (Akkord s): Lagrer gjeldende innhold i editoren til en fil. Hvis et navn ennå ikke er tildelt, foreslår Active Braille navnet "musik.hmf". Du kan også overskrive navnet. Merk at musikkfiler har filtypen ".HMF", som ikke kan endres.

[SPC + 1 2 3 4] (Akkord p): Spiller musikken du skrev, etter posisjonen for markøren og bla ved behov.

[SPC + 1 2 3 6] (Akkord v): Bytter innskriving til kortere noteverdier, slik at du kan legge inn noter kortere enn 8.

[SPC + 1 2 3 4 5 6]: MusikkBraille avsluttes og spiller musikk i bakgrunnen. Trykk [SPC + 1 3 4 6] (Akkord x) fra hovedmenyen for å gå tilbake til MusikkBraille og stoppe musikken.

[SPC + 1] eller [SPC + TO]: øker volumet

[SPC + 4] eller [SPC + TN]: minsker volumet

[SPC + 2 4] (Akkord i): velger instrument. Her kan du velge et instrument ved hjelp av TO og TN. Bekreft ditt valg med THS eller MH og gå tilbake til noteringsvisning.

MusikkBraille filer lagres på Active Braille som filer med endelsen .HMF. De kan plasseres i mapper på samme måte som tekstfiler (se kapittel 5.1.2 Fil (F)).

Du kan også skrive en individuell oppstartslyd når du slår Active Braille på. Lagre musikkfilen under navnet "boot" i rotkatalogen på Active Braille. Utvidelsen ".hmf" legges til automatisk når du lagrer musikkfiler. Vær oppmerksom på at din melodi for oppstartsllyden ikke bør være for lang.

5.1.7 Lydavspiller (L)

Med de innebygde høyttalerne og hodetelefonuttaket i Active Braille, er det mulig å lytte på musikk eller andre lyder fra Active Braille, som spilles av i enheter som for eksempel iPhone eller en PC, så lenge de er koblet til via blåttann. I tillegg er det en innebygget mikrofon som gjør det mulig å bruke Active Braille til telefonsamtaler.

Etter at du har åpnet spilleren, må lydforbindelsen med mobiltelefonen eller PC-en først aktiveres. For å gjøre dette, trykk på [SPC + 2 5 7 8].

Det lyder en startmelodi som signaliserer at den innebygde lydnettakeren er slått på. Hvis du bruker en iPhone, må den byttes kort til låseskjermen slik at den kan gjenkjenne den nye lydforbindelsen. Hvis du bruker en Android-telefon, åpner du Bluetooth-innstillingene på Android-enheten og velger Active Braille fra listen over sammenkoblede enheter. Når du åpner Active Brilles innstillinger, vennligst aktiver "Audio" -innstillingen. Som standard er bare "Samtaler" aktivert.

Først nå kan spilleren til Active Braille brukes til å kontrollere mobiltelefonen eller PC-en, og følgende vil vises på leselisten:

,play - + < > BT'

For å starte eller stoppe lydavspillingen, trykk MH ett eller annet sted over "play". Trykk MH-tasten over minus "-" eller over pluss "+" for å henholdsvis minske eller øke volumet. Minimum og maksimum lydnivå vil bli indikert med et lydsignal. Lydnivået kan endres fra 1 - 16. Alternativt kan du justere volumet ved å holde [SPC] nede og trykke [to] for høyere og [tn] for stille.

Trykk MH over Mindre enn "<" for å starte lydsporet på nytt. Et dobbelt trykk på samme tast går til forrige lydspor. Trykk MH-tasten over Større en ">", og du går til neste lydspor.

Bokstavene BT på slutten av skjermen står for "Bluetooth" og indikerer at spilleren er koblet til en smarttelefon via Bluetooth og spiller lydinnholdet på smarttelefonen. Hvis MP3-innhold spilles direkte av Active Braille, vises "x1" her, som du kan bruke til å regulere avspillingshastigheten (se kapittel 5.1.2.4.9 spille (S)).

Du kan nå, mens Lydavspilleren spiller av musikk fra smarttelefonen, trykke [TVS] ({Esc}) for å gå tilbake til menyen, og fortsett arbeidet med Active Braille.

For å komme tilbake til Lydavspilleren, trykk [SPC + 1 4 7 8], eller velg Lydavspiller fra menyen. For å avslutte lydforbindelsen, trykk på [SPC + 2 5 7 8] igjen. Også her må smarttelefonen kort byttes til låseskjermen slik at den gjenkjenner endringen.

5.1.8 Spill (S)

For å lette innlæringen av punkt med Active Braille, har vi lagt til to spill. I spillet "Hangman" må du gjette bokstavene som danner et ord. "Punktjakt" støtter forbedring av taktil leseevne.

5.1.8.1 Punktjakt (P)

Spillet "Punktjakt" er basert på at leseposisjonen blir oppdaget av ATC som eneste kontrollmiddel. Punktjakt er det første spillet som kan spilles uten et trykk av en eneste knapp. Når spillet starter, vil det være tretten punkt mønster på leselisten, hver og en av dem ble innledet av en hel celle for å gjøre den lettere å identifisere. Du bør begynne med leser det igjen mønster. Kom og husk det godt ; fordi dette er det mønsteret som du trenger for å lete blant de andre tolv mønstre til høyre. Når du har lagret på venstre mønster, kan du søke og lese til høyre. Hvis du tror at du har funnet det, lar du helt enkel fingeren hvile på den. Du kommer til å høre en serie med tre pip. Så lenge du hører et pip, kan du fortsatt endre opp og fortsette søket etter venstre eller høyre for din nåværende posisjon. Hvis du ikke endrer din leseposisjon i de tre piper en hørte en liten seier lyd hvis du var riktig eller en varsellyd hvis det var galt. I noen tilfeller, en ny runde av spillet begynner med et nytt punkt kombinasjon å bli jaget. Merk : I dette spillet, er det hastigheten som er nødvendig. Hvis du ikke har funnet det rette punktmønstre innen noen få sekunder, anses din runde tapt og ett nytt punkt mønster vises. Spillet avsluttes etter 7 runder. Hvis du manglet riktig punkt mønster tre ganger på rad, slutter spillet også.

5.1.8.2 Hangman (H)

Dette er en variant av det klassiske spillet Hangman, der Active Braille genererer en mystisk ord. Målet ditt er å gjette ordet ved å finne enkeltbokstaver. Når Hangman starter, vil det være en rekke punkter på leselisten. Hvert punkt representerer en bokstav av mysterieordet. Nå er din tur til å gjøre din første gjetning ved å skrive en bokstav på punktastatur på Active Braille eller alternativt på et eksternt USB-tastatur. Hvis bokstaven du skrev i er en del av mysterieordet, vil alle forekomster av bokstaven bli avslørt på leselisten, og du vil høre en liten seierslyd. På den annen side, hvis bokstaven du trykket ikke er en del av mysterieordet, vil du miste et punkt, og høre en liten varsellyd. For hvert punkt du mister, vil varsellyden

øke i tonehøyde. For å vinne spillet må du avsløre hele ordet. I så fall viser Active Braille "Gratulerer. Du har vunnet!" Du taper spillet når du gjør 7 feilgjetninger. I begge tilfeller, er spillet over, og du må starte den på nytt ved å aktivere menyvalget. For å avslutte spillet når som helst er det bare å trykke Akkord e (eller {C + e} på et eksternt tastatur).

Løsningsordet lagres i mappen / HTSYS / LANGUAGE på SD-kortet. Hvert valgt språk kan ha sin egen fil. Navnet på filen du laget blir som følger: "Language_hangman.lst". Hvis det ikke finnes noen fil for det valgte språket benyttes "English(US)_hangman.lst" automatisk.

Du kan legge til dine egne ord i disse filene eller legge til data for et bestemt språk. Legg merke til at et ord kun kan bestå av maksimalt 40 bokstaver og kun små bokstaver er tillatt. Etter hvert ord må det være et tegn for ny linje (CR / LF). Når du har redigert filen, må du starte Active Braille på nytt for at endringene skal tre i kraft.

5.1.9 PC-modus (P)

Dette menypunktet får Active Braille til å gå over i leselistmodus. Når du starter skjermleserprogrammet, går apparatet automatisk over i pc-modus. Menyvalget "Pc-modus" er likevel nødvendig hvis du vekselvis skal bruke Active Braille som noteringsenhet og som leselist. Fra "Pc-modus" kommer du til menyen med [spc-134] (akkord-m), og tilbake til leselistmodus kommer du ved å velge "Pc-modus" fra hovedmenyen.

Merk: For å gå fra leselist- til menymodus, må du holde [spc-134] inne i ca. et halvt sekund. Du hører et svakt klikk fra enheten, hvilket indikerer at du er i menymodus.

5.1.10 Punkttabell (T)

Punkttabeller velges automatisk i henhold til språkvalget. Hvis du for eksempel skifter språket til fransk, vil den franske tabellen bli lastet som standard. Standard punkttabell angis i parentes. Hvis det ikke er noen spesiell punkttabell for det valgte språket, brukes den standardiserte punkttabellen (Euro braille) som er identifisert som "intern". I tillegg til en standard tabell, kan ni andre ulike tabeller lastes til Active Braille.

5.1.10.1 Lage en punkttabell

Skal du lage din egen punkttabell, vil det enkleste være å ta utgangspunkt i en eksisterende, og modifisere denne. Under installasjonen ble det opprettet en mappe med navnet "BrailleTables" i installasjonsmappen for Active Braille, og her finner du alle de medfølgende tabellene.

La oss si at du vil redigere standardtabellen, og så lagre denne som din egen tabell. Da kan en grei framgangsmåte være å velge "Kjør" fra startmenyen, og skrive "notepad", og trykke {enter}. Når notisblokken er startet, kan du åpne en redigerbar versjon av filen ibm437.asc ved å velge menypunktet åpne fra filmenyen. (Du finner flere detaljer i manualen for operativsystemet.) Punkttabellene finner du altså i undermappen "BrailleTables" under installasjonsmappen for Active Braille. F.eks. "C:\Programfiler\Handy Tech\Active Braille 4.13G\BrailleTables".

Nå kan du redigere filen. Pass på at du ikke endrer filstrukturen. Punktkombinasjonene kan du imidlertid endre som du vil. På første linje finner du en beskrivelse av filen. For at filen skal være gyldig, må det være en beskrivelse på første linje, og kun én linje er satt av til dette. Hver etterfølgende linje begynner med en punktkombinasjon skrevet som et nummer (f.eks. 234 for bokstaven s). Etter dette nummeret står selve bokstaven eller en beskrivelse

av tegnet. Filen er satt opp i rekkefølge som en ASCII-tabell. Du kan endre punktkombinasjonen ved å endre tallet som står først på linjen. Vil du f.eks. at semikolon skal vises som noe annet enn punkt 2 og 3, går du til linjen der det står "23", og setter inn nummeret på punktene du vil bruke. Merk: Det må være minst ett mellomrom etter punktkombinasjonen og tegnet/beskrivelsen. Hvis ikke, vil du få en feilmelding når punkttabellen konverteres ved overføring til Active Braille.

Når du er ferdig med å endre filen, kan du lagre den under et annet navn.

5.1.10.2 Laste punkttabeller

Som nevnt ovenfor, er det satt av plass til ni forskjellige punkttabeller i Active Braille, i tillegg til standardtabellen. Hvis du har opprettet en tabell under navnet "mintab.asc", så kan du laste denne over på systemet med programmet HTCom. Start HTCom, og aktiver valget "Send punkttabell" som du finner under verktøymenyen. Du får da en dialogboks hvor du kan spesifisere tabellfilen du skal laste. Når du har trykket {enter}, får du mulighet for å velge tabellplassen du vil bruke. Plass 1 vises som 'Tabell 1' på Active Braille, plass 2 som 'Tabell 2' osv. Når du så trykker {enter} igjen, starter overføringen.

Merk: Hvis du arbeider med en av 6-punktstabellene som leveres med, vil tekst som skrives i editoren bli skrevet i store bokstaver. Grunnen til dette er at store bokstaver kommer før små i ASCII-tabellen, og Active Braille bruker det første tegnet den finner.

5.1.10.3 Finne og velge en punkttabell

Straks du har valgt 'punkttabeller' fra menyen på Active Braille, kan du bla i listen over punkttabeller, og velge en ved å trykke [ths]. Fra fabrikken leveres Active Braille kun med standardtabellen. For andre språk (som norsk, engelsk etc.), vil de respektive lands punkttabeller være installert. En X inni en hakeparentes, indikerer tabellen som er aktiv. Menyene består av følgende punkter:

[x] Standard-tabell: tabellen er alltid tilgjengelig.

Tabell (1): [tom]

...

Tabell (9): [tom]: Plass for den niende tabellen som kan lastes.

Betegnelsen [tom], indikerer at det for øyeblikket ikke er lagret noen tabell på den aktuelle plassen. Når en tabell er lastet, vil [tom] være byttet ut med filnavnet på tabellen som ble lastet.

Hvis du forsøker å aktivere en tom tabellplass, vil du få følgende melding:

'Tabell n er tom'

n er nummeret på tabellplassen som ble forsøkt aktivert.

Eksisterer tabellen som aktiveres, vil den gjøres gjeldende umiddelbart, og du plasseres deretter i hovedmenyen ved punktet 'Punkttabeller'.

Merk: Hvis du bruker en ny eller selvkomponert punkttabell med feil på, er det mulig at menyer og meldinger er helt eller delvis uleselige. Dette kan skyldes en av følgende forhold:

- Punktrepresentasjonen som er satt opp i den lastede tabellen stemmer ikke med den som er lagt til grunn for meldingsfilen. F.eks. er den norske meldingsfilen basert på Windows-tegnsettet codepage 1252. Den tyske meldingsfilen er derimot basert på ASCII-tegnsettet codepage 437. For å kunne redigere filer som er lagret under Windows, vil du måtte bruke

et ANSI-tegnsett, som f.eks. den norske tabellen "nor-oub.asc". Mange tegn vil være like i to tabeller, men f.eks. tegn som en norsk ø, vil ofte vises forskjellig.

- En tabell som er lastet kan inneholde feil. Har du f.eks. kommet til å slette en linje i en tabell fil, vil tabellen ikke lenger inneholde 256 definisjoner. Alle tegn i tabellen som er plassert etter linjen som ble slettet, vil bli flyttet en posisjon. Dette kan f.eks. få ordet "info" til å vises som "hmen" (h m e n).

Hvis du overhodet ikke kan lese meldinger og menyer, kan du gjøre ett av følgende for å redde situasjonen:

1. Bruk HTCom skjermvisningsmodus. Valgt punkttabell påvirker ikke det som vises på dataskjermen. Ved å få hjelp av en seende person, eller ved hjelp av talen fra et skjermleserprogram, kan du velge standardtabellen. Du må slå av skjermleserens bruk av leselist før du kan aktivere skjermvisning.
2. Kom deg til hovedmenyen på en eller annen måte, og bla med [tn] til 'punktTabeller'. Hvis du er sikker på at du er i menysystemet, kan du trykke [tvs] div. ganger for å komme til hovedmenyen. Deretter trykker du [tn]-tasten eksakt seks ganger, etterfulgt av [ths]. Du er nå i undermenyen 'punkttabeller', og her kan du bare trykke [ths] igjen, så har du valgt standardtabellen.

5.1.10.4 Slette valgte punkttabell (L)

Hvis du gjør utstrakt bruk av muligheten du har til å laste tabeller, vil du kanskje fylle alle ni plassene. Skulle du ha behov for å slette en tabell, gjør du som følger:

1. Aktiver først tabellen som skal slettes. Dette gjør du fra menyen 'PunktTabell'.
2. Åpne så menyen 'PunktTabell' igjen, og bla til det siste punktet på menyen, som er 'Slett valgt punkttabell'. Trykker du [ths], får du svare på spørsmålet: 'Slett punkttabellen (ja/Nei/Avbryt)?'. Svarer du "ja", slettes tabellen du har valgt, og standardtabellen aktiveres.

5.1.11 Info (I)

Her kan du sjekke minneforbruk, batteristatus og gjenværende kapasitet. Du kan også få vite versjonsnummeret på internprogramvaren, serienummeret på enheten samt installert språk for det eksterne tastaturet.

5.1.11.1 Minne (M)

Active Braille har 64 GB tekstminne hvilket tilsvarer tekst med mer enn 64 milliarder tegn. Etter at du har valgt 'Minne', får du vite hvor mye disk-plass du har tilgjengelig, vist i KB (kilobytes): Du forlater menypunktet ved å trykke [tvs].

5.1.11.2 Batteri status (B)

Menyen tilbyr div. informasjon om batteriene som er i Active Braille. Menyene består av tre punkter som er beskrevet nedenfor.

Vær klar over at verdiene som vises under de ulike valgene, ikke oppdateres dynamisk. For å oppdatere verdiene må du derfor først lukke det aktuelle menypunktet med [tvs], og deretter reaktivere dem med [ths].

5.1.11.2.1 Kapasitet (K)

Her vises batteriets ladestatus. På slutten av skjermen vises tilgjengelig kapasitet i prosent i parentes. Kostnadstilstanden kan ha en av følgende fem verdier:

- Fulladet (x%): Batteriet er fulladet fra 90%.
- Høy (x%): Mer enn 50% batterilading gjenstår.
- Middels (x%): Omtrent 50% batteriladenivå.
- Lav (x%): Batteriladingen er lav, men likevel tilstrekkelig. Vi anbefaler at du kobler til laderen.
- Utladet (x%): Batteriet er nesten tomt, en varselyd høres. Plugg laderen så snart som mulig.
- Utilgjengelig: Hvis batteriet er fjernet, og etter montering hvor ingen full utladning og lading er utført.

Merk: Hvis batteriet er skiftet ut uten en batterikalibrering, vil visningen av ladetilstand være feil. Hvis batteriet viser fulladet, er dette ikke nødvendigvis riktig. En pålitelig indikasjon av kapasitet vil bare være nøyaktig etter en batterikalibrering.

5.1.11.2 Spenning (S)

Her vises spenningen i antall volt på batteriet. Fulladede batterier skal ha omtrent 4,19 V. Fallers spenningen under ca. 3.0 V, vil apparatet slå seg av automatisk. Spenningen er således en indikator på gjenværende kapasitet.

Vi anbefaler at du bytter ut batteriene hvis du ser at spenningen avtar uvanlig raskt etter at du har brukt de samme batteriene en god stund.

5.1.11.3 Status (S)

Dette menypunktet viser en av følgende meldinger:

'Batteriener lades ut...': Active Braille henter energiforsyningen fra de oppladbare batteriene. Disse slippes ut i prosessen.

'Vedlikeholdslader...': Batteriene leveres med høy ladestrøm via stikkontakten og lades så raskt som mulig.

'Hurtiglader...': Batteriene lades veldig sakte når Active Braille er koblet til en PC via USB.

'På USB strøm': Active Braille er tilkoblet via USB til pc. Strømmen fås via USB-tilkoblingen.

'Med strømadapter': Strømadapter er tilkoblet. Strømmen fås via strømadapteren.

For å lade opp batteriene igjen, kobler du laderen som følger med til en stikkontakt og ledningen til det USB uttaket på venstre side. Batteriene lades opp i løpet av tre timer. Laddingen foregår automatisk, og batteriene kan ikke overlades. Når hurtigladdingen er fullført, går ladeprosessen over til såkalt vedlikehold ladding. Spenningen inn til batteriene reduseres da betydelig. Hensikten er å holde batteriene helt oppladet.

5.1.11.3 Tastaturdefinisjon (T)

Dette punktet viser språket som Active Brilles tastaturdefinisjon bygger på. Tastaturdefinisjoner er tilgjengelig for mange forskjellige språk, og tastatur fil-kompilatoren (BKC) som følger med, kan brukes for å opprette tasterdefinisjoner etter eget ønske.

5.1.11.4 Serienummer (S)

Med denne funksjonen kan du kontrollere serienummeret på din Active Braille. Dette kan være nyttig ved service.

5.1.11.5 Versjoner (V)

Her kan du sjekke hvilke versjoner du har av de ulike programvaremoduler i Active Braille.

5.1.11.5.1 Fastvare

Denne funksjonen viser Active Brilles fastvareversjon. Dette er den samme informasjonen som vises når enheten blir slått på.

5.1.11.5.2 USB Vert

Denne modulen kontrollerer tilkobling av USB-enheter. For tiden støttes bare USB-tastatur.

5.1.11.5.3 Blåtann

Denne modul håndterer trådløs kommunikasjon via Blåtann.

5.1.11.5.4 Vedlikeholds info

Her finner du informasjon om vedlikehold, reparasjon og leveringsdato som er beskrevet i punkt 3.2 Slå på strømmen.

5.1.11.6 Systeminformasjon

Denne funksjonen viser viktig systeminformasjon, og den kan kalles opp fra de fleste situasjoner. Systeminformasjon er ikke tilgjengelig som et meny punkt. I stedet bruker du kommandoen [spc-23478] eller {skift-enter}. Følgende informasjon vises:

- Dato og tid (oppdateres kontinuerlig)
- Spenning på batteriene (hvis batterier er satt inn)
- Ledig minne

Informasjonen vises sekvensielt i flere meldinger. Trykk [ths] for å gå til neste melding. Trykk [tvs] for å avbryte visningen, eller for å avslutte etter at siste melding er lest. Når funksjonen avsluttes, returnerer du til der du kom fra da du kalte funksjonen.

Du får tilgang til systeminformasjon nesten fra hvor som helst på Active Braille (fra editoren, fillisten osv.). Følgende er likevel unntatt:

- Meny klokke og undermenyen til denne
- Meny avtalebok og undermenyen til denne
- Meny info

Systeminformasjon er heller ikke tilgjengelig når du kommuniserer med andre enheter, f.eks. når filoverføring eller utskrift er i gang.

5.1.12 Oppsett (O)

Valgene for oppsett som er beskrevet under, brukes for å tilpasse Active Brilles funksjoner. Alle valgene foretas ved bruk av avkryssingsbokser eller radioknapper fra de ulike undermenyene. Du finner informasjon om avkryssingsbokser og radioknapper i kapittel 3.3.4 og 3.3.5.

Menyen "Oppsett" lukkes ved å trykke [tvs], og endringer som er gjort, lagres da automatisk. Konfigurasjonen "huskes" av Active Braille også etter at apparatet har vært avslått. I det du går ut av menyen etter at du har gjort endringer, vises meldingen: 'Lagrer konfigurasjonsfil,

vennligst vent'. Imidlertid tar det vanligvis mindre enn et sekund å lagre konfigurasjonen, så du vil normalt bare merke at punktlinjen endrer tekst et øyeblikk.

5.1.12.1 6 punkts punktskrift (6)

Dette valget lar deg veksle mellom 6-punkts og 8-punkts punktskrift (datapunkt). Ved visning av 6-punkts punktskrift, utelates punkt 7 og 8. Ved innskriving av tegn med punkt 7 eller 8, vil tegnene bli korrekt lagret

5.1.12.2 Springtaster (P)

Hvis du krysser av for dette valget, vil du kunne aktivere valget på menyen du er i, ved å trykke en springtast. Dette betyr at:

- Trykker du springtasten til en undermeny, vil denne øyeblikkelig åpnes.
- Trykker du springtasten til et valg med avkryssingsboks, plasseres fokus ved denne, og gjeldende status for boksen endres.
- Trykker du springtasten til en radioknapp, flyttes fokus til knappen, og denne aktiveres.

5.1.12.3 Vis springtaster (V)

Når valget 'Vis springtaster' er aktivt, vises springtastene ved at de settes i parentes. Funksjonen kan være nyttig hvis du arbeider i 6-punkts punktskrift, og du fremdeles er i ferd med å lære deg springtastene.

5.1.12.4 Vis systemfiler (Y)

Lar deg få Active Braille til å vise systemfilene i fillisten sammen med filene du selv har laget.

Advarsel

Vi anbefaler at dette valget ikke aktiveres. Det er flere grunner til dette:

1. Visning av systemfiler er bare nødvendig i helt spesielle tilfeller, og navigering i fillisten vil være mye mer effektiv hvis systemfilene ikke vises.
2. Visning av disse filene gjør det også mulig å slette dem. Du får en advarsel dersom du er i ferd med å slette systemfiler. Hvis du likevel sletter f.eks. meldingsfilen, vil du ikke kunne arbeide med punktsystemet før du har lastet denne filen på nytt. Du skal slette systemfiler bare hvis du er helt sikker på hva du gjør

Du har fått et stort ansvar i og med at du har mulighet til å slette systemfiler. Help Tech GmbH aksepterer ingen garantikrav som følge av skade som skyldes at systemfiler er slettet!

5.1.12.5 Mapper først (M)

Dette bestemmer om mapper eller filer skal vises først i fillisten. Som standard er dette alternativet satt til å vise mappene først. For å vise filene først, kan du deaktivere dette alternativet ved å trykke [SPC].

5.1.12.6 Smart redigering (R)

Hvis du aktiverer dette valget får punkt 7 og 8, når de trykkes alene, en annen funksjon: Trykkes punkt 7 alene, utføres funksjonen 'Slett bakover', mens et trykk på punkt 8 alene gir funksjonen 'enter'. Hvis punkt 7 eller 8 trykkes sammen med andre taster, opprettholdes de

originale funksjonene. [Spc-7], f.eks., flytter markøren til venstre. Store bokstaver kan skrives på vanlig måte.

5.1.12.7 Filattributter (A)

Valget bestemmer om filattributter skal vises i fillisten. Hvis valget er aktivt, vil fillisten, i tillegg til filnavnet, inneholde informasjon om filstørrelse og tid og dato for når filen sist ble endret. Imidlertid vil funksjonen naturligvis gjøre at det går litt langsommere å navigere i fillisten.

5.1.12.8 Bytt automatisk til eksternt tastatur (K)

Hvis dette alternativet er aktivt veksler Active Braille automatisk til tastaturet som du kobler til på den eksterne tastaturporten når den er satt til PC-modus. Dette betyr at tastaturet kan brukes til å kontrollere datamaskinen du koblet til Active Braille. Når Active Braille går tilbake til menymodus, vil tastaturet automatisk bytte til interntastaturmodus. Med denne innstillingen kan tastaturet brukes for innebygde Active Braille funksjoner.

Det er mulig å veksle mellom internt og eksternt bruk av tastaturet manuelt, med kommandoen [spc-25] (akkord-:).

5.1.12.9 Slå av Active Braille automatisk

Hvis dette alternativet er aktivert, har du beskyttet Active Braille av en Power On Beskyttelse mot utilsiktet start. Dette betyr at Active Braille vil slå seg av automatisk etter 60 sekunder hvis du ikke leser fire tegn på rad på leselisten. Den automatiske avslutningen fungerer ikke når Active Braille drives av strømadapteren eller USB-grensesnittet eller hvis den er koblet til via Bluetooth mot en skjermleser.

5.1.12.10 Start i... (S)

Valget bestemmer hva Active Braille skal gjøre når den slås på. Alternativene velges ved hjelp av radioknapper. Bare ett av de fem valgene som er beskrevet nedenfor kan være aktivt:

5.1.12.10.1 Hovedmeny (H)

Når apparatet slås på, havner du i hovedmenyen. Herfra kan du velge manuelt hva du vil gjøre. Dette er standardinnstillingen for Active Braille.

5.1.12.10.2 Automatisk ny (N)

Active Braille åpner automatisk en ny, tom fil i editoren når du slår apparatet på. Funksjonen er praktisk hvis du ofte bruker enheten til å gjøre et notat i en ny fil, rett etter at du har slått på.

5.1.12.10.3 Forrige fil (F)

Når du slår på Active Braille i firmware-modus, og dette valget er aktivert, plasseres du i editoren med den sist lukkede filen åpen, og markøren er plassert der du forlot den da du lukket filen. Vær oppmerksom på at dette valget ikke gjør at Active Braille åpner filen som sist ble åpnet, men filen som sist ble redigert og lagret.

Dette valget er det mest fornuftige hvis du ofte gjør notater i den samme, allerede eksisterende filen etter at du har slått apparatet på.

5.1.12.10.4 PC-modus (P)

Dette valget slår på Active Brailles mulighet for å aktivere pc-modus når apparatet slås på i firmware-modus, slik at en skjermleser umiddelbart kan få tilgang til systemet. Dette vil fungere på samme måte som om du valgte pc-modus fra hovedmenyen.

Nå får du ikke tilgang til andre funksjoner på Active Braille som f.eks. editoren, før du kommer deg ut av pc-modus ved å trykke [spc-134] (akkord-m) i ca. et halvt sekund

5.1.12.10.5 Kalkulator (K)

Dette valget fører til at Active Braille aktiverer kalkulatoren når systemet slås på. Bruk dette valget hvis du ofte trenger rask tilgang til kalkulatoren.

5.1.12.11 Lydsignaler (D)

Active Braille kan avgi signaltoner når den slås på og når interne funksjoner betjenes. For eksempel, på slutten av en utvalgsliste, når du prøver å navigere videre, kan det høres en signaltone.

Active Braille sender ut meldinger i punktskrift i tilfelle kritiske hendelser som feilmeldinger og advarsler. I tillegg til meldingene, kan signaltoner også sendes ut. Avhengig av situasjonen (f.eks. Forelesningssal eller tog) og hvor erfaren du er med å bruke Active Braille, kan du slå lydsignaler og vibrasjonssignaler av og på hver for seg for de enkelte hendelsene.

Med avkrysningsbokser kan du slå det respektive signalet på og av. Innstillingsalternativene og standardverdiene for signaltoner er listet opp nedenfor:

- Feil
- Advarsler
- Bekreftelser
- Batterivarsel

For de akustiske signalene er bare feil og advarsler aktivert som standard.

5.1.12.12 Vibrasjon (V)

Active Braille kan avgi vibrasjonssignaler når den er slått på og når du bruker interne funksjoner. For eksempel kan en vibrasjon oppstå på slutten av en utvalgsliste når du prøver å navigere videre.

Active Braille sender ut meldinger i punktskrift i tilfelle kritiske hendelser som feilmeldinger og advarsler. I tillegg til meldingene kan også vibrasjonssignaler sendes ut. Avhengig av situasjonen (f.eks. Forelesningssal eller tog) og hvor erfaren du er med å bruke Active Braille, kan du slå lydsignaler og vibrasjonssignaler av og på hver for seg for de enkelte hendelsene.

Med avkrysningsbokser kan du slå det respektive signalet på og av. Innstillingsalternativene og deres standardverdier for vibrasjonssignaler er listet opp nedenfor:

- Feil
- Advarsler
- Bekreftelser
- Batterivarsel

Ved vibrasjoner er alle signaler aktivert som standard.

5.1.12.12.1 Feil (F)

Active Braille gir signaler som vibrasjon og / eller akustisk signal kun hvis det har oppstått feil. I tillegg til interne feil, kan feil også oppstå som følge av at brukeren gjør feil. Imidlertid følges slike feil vanlig vis ikke opp med meldinger på punktlinjen.

5.1.12.12.2 Advarsler (A)

Active Braille gir signaler kun ved feil eller advarsler.

5.1.12.12.3 Bekreftelser (B)

Active Braille gir et signaler på en kompleks handling, når for eksempel åpne en fil i editoren lykkes.

5.1.12.12.4 Batterivarsel (V)

Hvis strømmen på batteriet når et kritisk nivå, minner Active Braille deg på om å lagre data og lade opp batteriet, hvert minutt. Hvis batterikapasiteten er kjent av Active Braille, vil varsel spilles når estimert brukstid er mindre enn 30 minutter. Du kan finne ut om batterikapasiteten er kjent under menypunktet Info. Hvis batterikapasiteten er ukjent, vil varsel gis hvis batterispenningen er mindre enn 3,4 V.

5.1.12.13 Tidsformat (T)

Alle innstillingene her vil influere på hele systemet, inkludert på editoren. Hvis du velger 12-timersformatet, vil klokka alltid vises i 12-timersformat, i motsatt fall vil 24-timersklokke vises. Velger du i tillegg engelsk datoformat, vil feltene dag og måned bytte plass.

5.1.12.14 Indiker inntastingsmodus (I)

Når du skriver tekst på Active Braille, søkes vanligvis punkttabellen fra begynnelsen (ASCII-verdi 0) mot slutten (ASCII-verdi 255) etter punktkombinasjonen du anga på punktstaturet. Rekkefølgen kan imidlertid endres, slik at det letes fra slutten mot begynnelsen etter en bestemt punktkombinasjon. Dette vil kunne være nyttig hvis du bruker en punkttabell med samme punktkombinasjon for to ASCII-verdier, f.eks. til tegn for spesielle språk. Da vil du på denne måten kunne bestemme om du skal velge det første eller det siste tegnet fra tabellen som har denne kombinasjonen.

For eksempel er punktkombinasjonen 1,2,4 et spesielt tegn i det arabiske alfabetet, og den samme kombinasjonen brukes også for bokstaven "f". De sær-arabiske ASCII-verdiene ligger etter ASCII 128, mens bokstaven "f" kommer før i tabellen. Dermed kan det arabiske tegnet som har punktkombinasjonen 1,2,4 nås ved først å snu søkerrekkefølgen i tabellen, og deretter skrive kombinasjonen 1,2,4. Det finnes to kommandoer for å sette søkerrekkefølge i punkttabellen:

- [Spc-236], du søker bakfra i punkttabellen. Dette indikeres med en dyp tone.
- [Spc-356], du søker forfra i tabellen. Dette indikeres med en høy tone.

For å kunne vite hvilken retning i tabellen det søkes, kan du under oppsett, sette et lydsignal som indikerer hvilken retning søket er satt til. En av følgende tre innstillinger kan velges ved hjelp av radioknapper:

"Ingen indikering": Ingen indikeringssignal vil bli gitt ved innskriving.

"Latin-modus": Når du skriver, og "søk forfra" er satt på, gis det en dyp indikeringstone.

"Non-latin-modus": Med inntasting av punktkombinasjoner med "søk bakfra" satt på, høres et lydsignal med en høy tone.

Vi anbefaler at du setter søkeretningen i tabellen til det du normalt bruker, nemlig forfra. Skal du f.eks. skrive arabisk, bør du aktivere "søk bakfra". Når det gjelder indikeringstonen, anbefaler vi at du velger latin-modus. Da vil et signal kun lyde hvis du snur søkeretningen for å skrive latinske bokstaver i en arabisk tekst. Bruker du en punkttabell fra Handy Tech, er søkeretningen automatisk satt korrekt.

5.1.12.15 Punktmotstand (U)

Når du leser teksten, kan det være lurt å justere punkttrykket på cellen til ditt behov. Du kan velge mellom tre innstillinger, myk, medium og hard. Standardinnstillingen er medium. Erfarne punktlekere ønsker ofte å lese punktskrift med et lett trykk. Her anbefaler vi at du bruker innstillingen "myk". Denne innstillingen vil også forsterke leseinnstillingen for ATC.

Du kan også justere punktets hardhet i dialogboksen for Handy Tech punktdriveren (se kapittel 8.5). Merk at innstillingene er lagret på enheten ikke i datamaskinen.

5.1.12.16 ATC følsomhet (F)

Ved bruk av ATC, anbefaler vi at du justerer ATC følsomhet til ditt behov. Du kan velge en verdi mellom 1 og 7. Standard er "7".

Merk: Hvis den automatiske rullingen via ATC ikke fungerer som den skal, kan du prøve å justere følsomheten til ATC.

5.1.12.17 Dvalemodus (E)

Her kan du stille inn hvor lang tid det skal ta før Dvalemodus aktiveres. Dette vil spare batteriets levetid og gir lavere strømforbruk. Hvis du slår den av, vil ikke Active Braille slås av. For aktivering kan du velge mellom 15, 30, 45 eller 60 minutter. Hvis du ikke arbeider med Active Braille eller trykker på en knapp, vil Active Braille slå seg av automatisk. "Dvalemodus" vises på leselisten, som sakte falmet ut. Når du trykker på en knapp igjen, våkner Active Braille opp og du kan fortsette å arbeide. Ingen data vil forsvinne når dvalemodus er aktivert. Standardinnstillingen er 15 minutter.

5.1.12.18 Språk

Her har du muligheten til å veksle mellom ulike språkvarianter uten å måtte laste opp firmware igjen. I tillegg til menyspråk, tastaturoppsett og - om mulig - vil punkttabellen bli konvertert automatisk. For enkelte språk er det bare engelsk som er menyspråk (Kode: engelsk menyer).

Hvis du uforvarende velger et fremmed språk, som du ikke forstår, kan du endre språket ved å holde en bokstav i 20 sekunder mens du slår på enheten: d for tysk e for engelsk, u for amerikansk engelsk, n for norsk, s for svensk og f for fransk.

5.1.12.19 Masselagring

Hvis denne boksen er valgt, kan du få tilgang til Active Braille direkte fra datamaskinen. Her blir Active Braille identifisert som en ekstern enhet med navnet AB4 fra datamaskinen. Du

kan slette, endre navn på eller endre data via Windows Utforsker på Active Braille. Husk at data som ikke blir overført til Active Braille gjennom HTCom kanskje ikke kan leses av Active Braille.

Merk: Hvis du endrer dette alternativet, vil endringen ikke være aktiv ved å lukke oppsettmenyen, men ved å slå av Active Braille og slå den på igjen. Husk at du ikke må endre eller slette data i mappen HTSYS fordi korrekt drift av Active Braille da ikke kan garanteres.

5.1.12.20 Batterilading på

Hvis boksen ikke er avmerket, vil du ikke lade batteriet via USB-grensesnittet på den tilkoblede datamaskinen. Dette er nyttig for å spare batteri i en bærbar PC, når du er på veien og ikke har tilgang til et strømuttak. Men hvis spenningen på batteriet til Active Braille deg mindre enn 3,6 V, lades den med minimumsstyrke (100 MA).

Uavhengig av denne innstillingen, vil batteriet lades med strømadapter med maksimal ladestrøm når enheten er slått av.

5.1.12.21 Energisparing (E)

Hvis denne funksjonen er aktivert, er strømforbruket lavere, men punktene føles litt mykere.

5.1.12.22 iPhone mode

Du trenger bare dette alternativet hvis du vil koble Active Braille til en Apple-enhet, for eksempel en Mac eller en iPhone. Dette alternativet er slått på som standard. Hvis dette alternativet er slått av, er det mulig at ingen forbindelse kan opprettes. Hvis du derimot kobler Active Braille til en PC eller bærbar PC via Bluetooth, må iPhone mode være slått av, ellers kan det eksterne tastaturet bare brukes i begrenset grad.

Etter at du har endret iPhone mode, tilbakestilles Bluetooth-tilkoblingen, dvs. alle eksisterende sammenkoblinger kobles fra og må gjenopprettes.

5.1.12.23 Batterikalibrering: Se manual

Hvis du setter inn to nye batterier, vil visningen av kapasiteten ikke være riktig. Dette gjelder imidlertid ikke hvis du tar ut og setter inn batteriet på nytt. For å få det til å fungere korrekt igjen, må batteriet utlades og lades helt opp igjen. Siden dette ikke alltid er mulig, kan en batterikalibrering være til hjelp. Imidlertid tar kalibreringen vanligvis omtrent 20 timer! I løpet av denne tiden, kan du ikke jobbe med enheten. For dette formål må Active Braille være koblet til strømtilførsel via vegg for å sikre strømforsyningen. Batterikalibrering kan bare aktiveres i menyen "batterikalibrering" ved å trykke på [SPC + 1 4 7] (Akkord C). Først vil du lese "Alternativer", og noen sekunder senere, "lading, USB på". Batteriet lades, utlades og lades deretter helt opp igjen. Under utlading, arbeider Active Braille med minimalt strømforbruk. Dette vil endre elementene svært raskt. På slutten av kalibreringsprosessen vises det på leselisten: "**d=aahbbm c=ehffm V=g,gV**", hvor a, b, f og g står for tall.

Kalibreringen av batteriet kan avbrytes ved å trykke på markørhenter MH36, MH35, MH36, MH35 en etter en. Visningen av kapasiteten vil da fortsatt ikke være nøyaktig. Batteriets ladetilstand avhenger av tidspunktet for avbrudd.

5.1.12.24 Fabrikkoppsett (O)

Ved å trykke [ths] her, tilbakestilles alle valg under "Oppsett" til fabrikkoppsettet. Dette skjer uten at du blir bedt om bekreftelse.

Standardinnstillingene er som følger:

- 6-punkts punktskrift: av
  - Springtaster aktiverer: av
  - Vis springtaster: av
  - Vis systemfiler: av
  - Vise mapper først: på
  - Smart redigering: på
  - Filattributter: av
  - Bytt automatisk til eksternt tastatur: på
  - Slå av Active Braille automatisk: av
- Start i...: Hovedmeny

Lydsignaler: Feil på, Advarsler på, Bekreftelser av, Batterivarsel av

Vibrasjoner: på for alle

Dato/Tid Format: 12-timer AM / PM og Engelsk Dato: på

Indiker inntastingsmodus: av

Punktmodstand: medium

ATC-følsomhet: 7

Dvalemodus: 15 minutter

Språk: uforandret

Masselagring: på

Batterilading på: på

Lavenergi punktskrift: av

iPhone mode : på

5.2 Editoren

Editoren lar deg lese og redigere filer. Opptil fem filer kan være åpne samtidig. . En hvilken som helst fil kan åpnes mens du er i editoren, men da må du vite filnavnets eksakte stavemåte.

5.2.1 Oversikt over funksjonene i editoren

Editoren tilbyr følgende funksjoner:

- Sette inn tekst, flytte markøren og sette bokmerker.
- Modus for innsetting, overskriving og skrivebeskyttelse.
- Visning av status
- Blokkfunksjoner (kopiere, klippe ut, lime inn, ombytting av blokkmerke og markør).
- Søkefunksjoner, både fram- og bakover.
- Søk og erstatt tekst (kun framover)
- Kalkulator fra editoren
- Utskrift av hele filer eller av merket tekst

- Åpne flere filer og veksle mellom dem.
- Koble editoren midlertidig ut, slik at andre oppgaver kan utføres.
- Lukke og lagre filer.
- Hjelp.
- Meny for oppsett av editoren.
- Automatisk rulling under lesing med ATC.

De følgende avsnitt beskriver hver av disse funksjonene i detalj.

5.2.2 Dialoger og bekreftelser

For mange funksjoner i editoren, vil du få dialoger der du kan velge eller taste inn bestemte verdier. I tillegg tilbyr editoren bekreftelsesspørsmål, som gjør at du får vite resultatet av handlingen du er i ferd med å utføre.

Når du er i et felt i en dialog, kan du bruke ulike funksjoner for raskt og effektivt å velge riktig verdi:

- Kommandoen "lim inn" (akkord-v), lar deg kopiere innholdet på utklippstavlen direkte til feltet.
- En standardverdi, eller verdien som sist ble valgt, kan tilbakekalles med kommandoen "kopier" (akkord-c).
- Kommandoen "klipp ut" (akkord-x), sletter teksten fra markørposisjonen til slutten av feltet.
- Flytter du markøren mot høyre i et redigeringsfelt, vil eksisterende tegn bli stående. Derfor trenger du kun å skrive inn de tegnene som skal erstattes.

Du kan forlate en dialog eller en melding på flere måter:

1. Du kan bekrefte valget ditt ved å trykke [ths], og funksjonen aktiveres.
2. Trykker du [tvs], lukkes dialogen uten at endringer trer i kraft. På denne måten kan du også forlate en melding etter at du har lest den.
3. Du kan ganske enkelt vente en liten stund til dialogen eller meldingen lukkes automatisk. Ventetiden kan endres fra editorens oppsettmeny.

Editoren bruker følgende lydsignaler og / eller vibrasjoner for å varsle om vellykkede handlinger, eller om feil. (Du kan skru av [5.1.12.11 Lydsignaler \(D\)](#) og [5.1.12.12 Vibrasjon \(V\)](#).)

- Bekreftelse (ett enkelt pip): En funksjon er utført med vellykket resultat.
- Advarsel (To korte høye pip): Signalet høres hvis Active Braille ikke har mottatt respons som forventet, eller hvis innholdet på punktlinjen er endret, f.eks. på grunn av at en statusmelding har dukket opp. Dette lydsignalet lyder også hvis du forsøker å flytte markøren utover begynnelsen eller slutten av filen du er i.
- Feil (flere påfølgende advarselssignaler): Varsler om at det vises en feilmelding på punktlinjen.

5.2.3 Skrive inn og slette tekst

Punktastene brukes til å skrive inn punktskrift. Dersom du har skrevet inn et gyldig tegn, vises dette tegnet på punktlinjen til venstre for markøren. Markøren vises som punkt 7 og 8.

Etter at et tegn er skrevet inn, flyttes markøren fram til neste posisjon. Når markøren er kommet til punktlinjens siste celle, returnerer markøren til første punktcelle på punktlinjen. Lengden av en linje er ikke begrenset når du skriver inn tekst. Du kan sette inn et linjeskift ved å trykke på [ths]-tasten.

For å slette et tegn, kan du enten bruke slett bakover, [spc-12] for å slette tegnet til venstre for markøren, eller slett, [spc-45] for å slette tegnet på markørplass. Hvis slettekommandoen ikke lar seg utføre, fordi du er ved begynnelsen eller slutten av filen, høres advarselssignalet som forteller at handlingen ikke kunne utføres.

Du kan sette inn gjeldende dato i teksten ved å trykke [spc-145] (Ctrl-d på et eksternt tastatur). Gjeldende klokkeslett setter du inn ved å trykke [spc-2345] (ctrl-t).

5.2.4 Lese tekst

For å lese tekst, kan du bla mot venstre ved å trykke [to] eller mot høyre ved å trykke [tn]. Har du et eksternt tastatur koblet til, kan du også bruke de vanlige flyttetastene der for å flytte i teksten. Et feilmeldingssignal indikerer at du har nådd begynnelsen eller slutten av filen. Du kan tilpasse lesetastenes funksjon fra editorens oppsettmeny.

Hvis du har lest i teksten og vil returnere til markøren, trykker du ganske enkelt [tvs]. Alternativt kan du bare begynne å skrive inn tekst, eller gi andre kommandoer, så vil markøren også få fokus. På den annen side kan du når som helst få markøren dit du er med punktlinjen, ved å trykke på en av markørhendetastene. Deretter kan du gjøre endringer i teksten på dette stedet.

Hvis et ord på slutten av punktlinjen er for langt slik at det går over på neste linje, kan du ved hjelp av editorens oppsettmeny få ord som er for lange til å vises i sin helhet på neste punktlinje.

Det er også mulig å få vist ASCII-verdien av et tegn, ev. som heksadesimal eller oktal representasjon. Funksjonen initieres med kommandoen [spc-1457] (akkord-D). For å avslutte denne visningsmodusen, trykker du [tvs].

Editoren tilbyr en funksjon som kalles kontinuerlig lesing. I denne modusen blir Active Braille automatisk framover i teksten, med en hel punktlinje om gangen. Bla-hastigheten kan justeres fra editorens oppsettmeny, men du kan også justere den underveis med tastene [to] og [tn]. For å aktivere kontinuerlig lesing, trykker du [spc-tn]. Markøren flyttes ikke under kontinuerlig lesing. Trykker du en markørhendetast, settes markøren på dette stedet, og blaingen stopper. Du kan flytte punktlinjen en lengde mot høyre ved å trykke [SPC], uten at blahastigheten endres.

5.2.5 ATC i Editoren

Med [SPC + 1 7] (Akkord A) kan du aktivere og deaktivere automatisk rulling med ATC. Active Braille avgir en akustisk bekreftelsestone når ATC-funksjonen slås på / av. Med ATC gjenkjenner Active Braille finne hvor du er på leselisten og blir automatisk uten å trykke på en blaknapp.

Med denne versjonen har vi ytterligere forbedret leseopplevelse ved å tilby flere praktiske funksjoner. Disse er alle slått av som standard, men kan endres med sine respektive Akkordkommandoer.

1. **Slutt på linje merking:** Her vises en full celle på slutten av teksten som vises hvis linjen ikke er helt fylt. Ved hjelp av denne funksjonen, vil du alltid vite når du har nådd slutten av teksten som vises. Du kan slå denne funksjonen på ved å trykke [SPC + 1 6].
2. **Vente lenger for kortere linjer:** Noen brukere rapporterte at teksten i korte linjer hadde en tendens til å rulle for raskt. Når denne funksjonen er aktivert, vil Active Braille vente litt før den ruller forbi en kort tekstlinje. Bruk [SPC + 1 2 6] for å slå på funksjonen.
3. **Lydsignal:** Gir et kort pip hver gang linjen ruller automatisk. Dette kan slås på/av med [SPC + 1 4 6].
4. **Flimmer:** Denne funksjonen tømmer leselisten for en kort tid før den automatiske rullingene skjer. Dette er mindre påtrengende enn et pip, men gjør det likevel lettere å avgjøre om leselisten ruller. Flimmer for å slå på/av, trykk [SPC + 1 4 5 6].

5.2.6 Flytte markøren

For å flytte markøren uten å forandre noe i teksten, kan du bruke de såkalte markørhentetastene (også kjent som MH-taster). Disse tastene er konstruert som en integrert del av punktcellene. Det er en liten plasttunge i forlengelsen av punktcellen som er til å trykke på. Denne trykker i sin tur på markørhentetasten som er usynlig, og ligger på undersiden av tungen. MH-tastene er utformet slik at navigering skal kunne skje raskt og effektivt.

Hvis du forsøker å flytte markøren forbi slutten av en linje, vil Active Braille pipe, og markøren vil bli plassert slik at du kan fortsette med å skrive inn tekst på samme linje.

Editoren tilbyr følgende muligheter for å flytte markøren:

- Hvis du trykker [spc-123], flyttes markøren til begynnelsen av filen. [spc-456] flytter markøren til slutten av filen.
- Du kan flytte markøren til begynnelsen av en setning ved å trykke [spc-2], og til begynnelsen av neste setning med kommandoen [spc-5]. Markøren flyttes til nærmeste punktum, kolon, utrops- eller spørsmålsteget.
- Du kan også hoppe til begynnelsen av linjen ved å trykke [spc-13], og til slutten av linjen med [spc-46].
- [Spc-3], gjør at markøren hopper til begynnelsen av forrige ord. Trykker du [spc-6], hopper den til begynnelsen av neste ord.

Markøren kan også flyttes tegn for tegn eller linje for linje:

- [Spc-7], et tegn mot venstre
- [Spc-8], et tegn mot høyre
- [Spc-1], en linje opp
- [Spc-4], en linje ned

Flytter du markøren mot venstre, og den passerer begynnelsen av en linje, havner den på slutten av forrige linje. På samme måte kommer markøren til begynnelsen av neste linje hvis du flytter den mot høyre, slik at den passerer slutten av linjen du er på. Når du flytter markøren opp eller ned, settes den alltid på begynnelsen av linjen den kommer til.

Legg merke til at tegnet tabulator vises som et gitt antall mellomrom. I en fil lagres tab enten som et tab-tegn, eller som flere mellomrom. Dersom en tabulator er lagret som et tab-tegn i en tekst, og du flytter markøren til tabulatoren og ett tegn mot høyre, så hopper den over

mellomrommene som utgjør tab-tegnet, og markøren kommer direkte til første tegnet etter tabulatortegnet. Trykker du på en av MH-tastene over et av mellomrommene som utgjør en tabulator, settes markøren på første mellomrommet som utgjør tabulatoren, og du vil høre et advarselssignal fra Active Braille.

Vær også klar over at det kan være vanskelig, eller umulig, å flytte markøren et ord eller en setning fram eller tilbake hvis du leser en tekst i engelsk kortskrift (grade 2). I slike tekster kan ord inneholde skilletegn som en del av forkortelsen.

Når en fil lukkes, lagres også gjeldende markørposisjon. Når du senere åpner filen igjen, finner du markøren på samme sted som den var da du lukket filen. Imidlertid går denne informasjonen i enkelte tilfeller tapt.

5.2.7 Redigeringsmodi (spc-24 = akkord i)

Ved å taste [akkord i], kan du veksle mellom overskrivings- og innsettingsmodus. Som standard velges innsettingsmodus; dvs., tegn som settes inn før slutten av filen, overskriver ikke teksten til høyre. I stedet flyttes resten av teksten mot høyre, slik at det blir plass til teksten som settes inn. I overskrivingsmodus overskrives teksten til høyre for markøren, av det du skriver. Når du er kommet til slutten av en linje derimot, fortsetter du denne linjen uten å overskrive den neste. Hvis du vil slette en tekstdel som består av mer enn én linje, vil det derfor være enklere å merke denne tekstdelen som en blokk, og etterpå slette blokken. Deretter kan du skrive inn tekst i innsettingsmodus.

Innsettings- og overskrivingsmodus indikeres ved at markøren får forskjellig utseende. Ved innsettingsmodus (standard), vises markøren som punkt 7 og 8. Når du er i overskrivingsmodus, vises den som full celle, altså alle åtte punktene. Markøren blinker i begge tilfeller. Du kan velge hvordan markøren skal vises fra editorens oppsettmeny, men du kan bare velge mellom disse to måtene å presentere markøren på.

Det finnes enda en editormodus, nemlig modusen "bare lesetilgang" (skrivebeskyttet). Med denne modusen aktivert, kan filen vises, men du kan ikke skrive i den. forsøker du å skrive inn tekst mens du er i denne modusen, vil Active Braille bare gi advarselssignaler. Modusen "bare lesetilgang" spesifiseres ved åpning av filen, og denne modusen kan ikke endres mens filen er åpen. Du kan sette skrivebeskyttelse for en fil fra editorens oppsettmeny, eller du kan åpne en hvilken som helst fil med bare lesetilgang fra editoren.

5.2.8 Kalkulatorfunksjonen

Hvis du ønsker å foreta en utregning mens du skriver en tekst, så kan du gjøre dette direkte i editoren. Oppgi ganske enkelt uttrykket du vil regne ut, og avslutt med å trykke [spc-2356] (akkord=) eller {ctrl-skift-enter}. Uttrykket evalueres, og resultatet settes inn i teksten. Hvordan resultat og uttrykk plasseres bestemmes av gjeldende innstilling for variablene "Resultatposisjon" og "Behold uttrykk".

Eksempel:

Kontoret mitt har en gulvflate på $3,2 \times 4,1 = 13,12$ kvadratmeter.

Husk at du ikke kan bruke mellomrom i et uttrykk. For mer informasjon, se kapittel 5.1.3 "Kalkulator".

Merk: Hvis du endrer et uttrykk du har regnet ut tidligere, og så evaluerer dette uttrykket, vil det nye resultatet settes inn i teksten uten at det gamle slettes

5.2.9 Vise status (spc-2347)

Kommandoen [spc-2347], aktiverer visning av status for gjeldende fil. Følgende informasjon vises:

- Navnet på filen
- Utskriftsmodus: Viser aktiv utskriftsmodus i editoren (av, tegnutskrift, linjeutskrift)
- Gjeldende redigeringsmodus (innsettings- overskrivingsmodus eller bare lesetilgang)
- Filens modifieringsstatus
- Begynnelsen og slutten av et merket område
- Gjeldende markørposisjon
- Gjeldende kolonne
- Tegn x av y (z%).

Du blar fram og tilbake i denne informasjonen henholdsvis med [spc-4] og [spc-1].

5.2.10 Sette bokmerke (to-tn)

Trykker du [to] og [tn] samtidig, huskes gjeldende markørposisjon som et merke. Dette merket kan du så bruke som et bokmerke, for raskt å finne tilbake til dette stedet i teksten. Det kan settes inntil 10 merker for hver fil.

Du vil få opp en dialog som spør etter et navn på merket. Du kan enten skrive inn et navn på inntil 24 tegn, eller du kan velge fra en liste over navn på bokmerker som du har fra før i denne filen. Trykker du [ths], settes merket, og det huskes under det navnet det fikk. Eksisterer dette navnet som navn på et annet merke, får du en dialog som spør om du vil overskrive merket. Ved å svare [j], overskrives forrige merket. Hvis du allerede har satt 10 bokmerker, er du nødt til å velge et av merkene, og døpe det om eller overskrive det. Velger du et eksisterende merke med pil opp/ned før du gjør noe annet i denne dialogen, får du ingen spørsmål om overskriving. Når et merke er satt, høres et pip som bekrefter handlingen.

Hvis du redigerer teksten etter at du har satt et merke, tilpasses merkets posisjon tilsvarende. Dette betyr at:

- Hvis du setter inn eller sletter tekst, vil alle merker som finnes mellom markørposisjonen og slutten av teksten, justeres tilsvarende.
- Sletter du et tegn der det ble satt et merke, vil merket bli stående.

5.2.11 Gå til et bokmerke (spc-134 = akkord-m)

For å gå til et bokmerke du tidligere har definert, trykker du [akkord-m]. Du vil da få opp en liste over alle merkene som er definert for filen du er i, og du plasseres i slutten av denne listen. Du kan nå velge fra listen ved å bla opp eller ned med [spc-4]/[spc-1]. Du kan også skrive inn navnet på et bestemt bokmerke. Flytter du nedover én gang etter at du har åpnet listen, kommer du til første merket på listen.

For å gå til det valgte merket, trykker du [ths]. Editoren holder rede på posisjonen du hoppet fra, og den huskes som den ene enden av et markert område (en blokk). Dette gjør at du umiddelbart kan returnere til denne posisjonen. Bruken av "blokk" er beskrevet i neste kapittel.

Hvis du oppgir et merke som ikke finnes, får du meldingen 'bokmerke x finnes ikke'; og finnes det ingen bokmerker, får du meldingen 'Ingen bokmerker er definert'.

Merk: I enkelte situasjoner vil merker du har lagret ikke lenger være tilgjengelige.

5.2.12 Slette bokmerker (to-tn, velg navn, spc)

Hvis du vil slette et merke, aktiverer du kommandoen for å sette et merke med [to-tn] (begge samtidig). Velg så merket du skal slette fra listen, og trykk mellomrom. Dermed tømmes feltet. Trykker du deretter linjeskift, vil du få spørsmål om du virkelig vil slette merket. Svarer du [j], vil det forsvinne.

5.2.13 Blokkfunksjoner

Blokkfunksjonene lar deg velge avgrensede deler av teksten som du så kan arbeide med. Framgangsmåten for å arbeide med blokker, likner mye på metodene en bruker ved moderne pc-baserte operativsystemer:

- Du merker en del av teksten.
- Tekstområdet kan kopieres eller klippes ut, og det lagres midlertidig på utklippstavlen.
- Herfra kan teksten limes inn, enten i samme fil, eller i en annen.
- Du har også mulighet for å lagre tekstblokken direkte i en ny fil.

5.2.13.1 Merke begynnelsen av en blokk [spc-ths]

For å starte merking av en tekstblokk, må du først finne stedet der du vil at blokken skal begynne. Deretter trykker du [spc-ths], og du får en bekreftelse i form av et lydsignal. For å bestemme slutten av tekstområdet, setter du ganske enkelt markøren en posisjon til høyre for stedet der du vil avslutte. Når du flytter markøren vil du se at all tekst mellom merket du satte og gjeldende markørposisjon er understreket med punkt 7 og 8 på punktlinjen.

La oss si at du har skrevet inn teksten "Dette er en test", og at du vil lage en blokk av ordene "Dette er". Før du går i gang, kan du plassere markøren i mellomrommet mellom ordene "er" og "en".

Merking av tekst, kan skje i begge retninger. Du kan dermed sette begynnermerket for en blokk, og deretter flytte markøren til begynnelsen av filen. I dette tilfellet slutter blokken til venstre for markøren. Med andre ord, tegnet markøren står på, er en del av blokken.

I stedet for å markere et tekstområde ved å flytte markøren tegn for tegn, kan du hoppe fra et blokk-begynnermerke direkte til et bokmerke. Hvis du vet hva du skal søke etter, kan du også bruke en av søkefunksjonene for å finne stedet der du vil avslutte tekstområdet. I så fall setter du først merket for begynnelsen av blokken med [spc-ths], og deretter utfører du et søk etter ordet du vil avslutte ved.

Dersom du trykker [tvs] mens du er i ferd med å markere en tekstblokk, forsvinner understrekingen, men blokk-begynnermerket er likevel lagret i minnet. Hvis du senere ombestemmer deg, og du vil kopiere eller klippe ut området, må du først få tilbake understrekingen. For å oppnå dette, kan du bruke funksjonen "bytt om merke og markør". Etter at du har aktivert denne funksjonen, kommer understrekingen tilbake, og markøren befinner seg ved begynnelsen av blokken. Ved å gjenta kommandoen, flyttes markøren tilbake til slutten av blokken.

5.2.13.2 Kopiere (spc-14 = akkord-c)

Så snart du har flyttet markøren til slutten av tekstområdet, kan du kopiere teksten til utklippstavlen ved å trykke [akkord-c]. En melding fra editoren viser i prosent hvor mye av blokken som er skrevet til utklippstavlen.

Kommandoen "kopier", har en annen mening hvis du er i et redigeringsfelt i en dialog: Kommandoen vil da få tilbake standardverdien i feltet.

5.2.13.3 Klippe ut (spc-1346 = akkord-x)

Du kan klippe ut en blokk med [akkord-x]. Dette vil resultere i at tekstområdet fjernes fra filen, og lagres på utklippstavlen. Mens operasjonen foregår, får du en melding som viser hvor mange prosent av blokken som er skrevet til utklippstavlen.

Trykker du [akkord-x] ([spc-1346]) mens du er i et redigeringsfelt i en dialog, slettes tegnene fra markørposisjonen til slutten av feltet.

5.2.13.4 Lime inn (spc-1236 = akkord-v)

Med kommandoen [akkord-v] ([spc-1236]), kan en hvilken som helst tekst som er plassert på utklippstavlen limes inn der markøren står. Du kan også åpne en annen fil, og lime inn teksten der. Husk at blokken limes inn eksakt på den posisjonen markøren er plassert. Siden blokken ikke slettes fra utklippstavlen når den limes inn, kan du lime inn samme tekstområde flere ganger. Editoren viser i prosent hvor mye av innholdet på utklippstavlen som er skrevet inn.

Kommandoen "lim inn", kan også brukes mens du er i et redigeringsfelt i en dialog. Hvis du f.eks. vil bruke en kapitteloverskrift som navnet på et bokmerke, så kan du merke overskriften, kopiere den til utklippstavlen med [akkord-c], flytte markøren til stedet der du vil ha bokmerket, trykke [to-tn], før du til slutt svarer på spørsmålet om å oppgi bokmerkenavn med å trykke [akkord-v] ([spc-1236]).

Innholdet på utklippstavlen vil være intakt så lenge Active Braille er på. Dermed kan du lime inn tekstområdet mange ganger, også i ulike filer. Men når du slår systemet av, og deretter på igjen, er innholdet på utklippstavlen slettet.

Minnet som er tilgjengelig for utklippstavlen er begrenset av minnet som er ledig på filsystemet.

5.2.13.5 Bytte om merke og markør (spc-78)

Du kan bruke denne kommandoen for å returnere til din opprinnelige posisjon, etter at du har:

- Hoppet til begynnelsen eller slutten av filen
- Markert et tekstområde som du har tenkt å kopiere eller klippe ut. I dette tilfellet vil du returnere til blokk-begynnermerket, og herfra kan du bruke en av blokkfunksjonene.
- Trykket [tvs] etter at du har markert en blokk.
- Limt inn tekst fra utklippstavlen.

Funksjonen "bytt om merke og markør", vil sette et merke på gjeldende posisjon i teksten, og markøren vil returnere til det stedet den var før en av kommandoene som ble listet opp ovenfor ble utført. Tekstområdet mellom dette merket og markøren, vil vises som merket

blokk ved at den er understreket (punkt 7 og 8). Hvis du ønsker det, kan du få bort understrekingen ved å trykke [tvs].

Trykker du kommandoen igjen, vil blokk-begynnermerket som sist ble satt, og markørposisjon igjen bytte plass. Du kan derfor bruke denne funksjonen til å hoppe fra begynnelsen til slutten av tekstblokken du har markert, eller du kan bruke den til å hoppe mellom forrige og gjeldende markørposisjon.

5.2.13.6 Slette et tekstområde (spc-13467 = akkord-X, [spc-12] = akkord-b)

Hvis du ønsker å slette en større mengde tekst som du ikke lenger har bruk for, trykker du [spc-13467]. Teksten klippes da ut uten at den havner på utklippstavlen. Alternativt kan du bruke "slett bakover"-kommandoen (spc-12 = akkord-b). Også her vil du bli informert om hvor mye, i prosent, som er slettet.

5.2.13.7 Lagre et tekstområde til en fil (spc-234 = akkord-s)

Når du har markert et tekstområde, vil kommandoen [akkord-s] gi deg mulighet for å lagre blokken i en egen fil. Området slettes ikke fra den opprinnelige filen. Ytterligere informasjon om lagring av filer, finner du i kapittel 5.2.19.

5.2.14 Søk

Du kan lete etter en tekststreng i en fil på to ulike måter: Du kan velge økende søk, eller du kan oppgi søkestrengen i et eget felt, før du starter søket. Med begge disse metodene kan du søke fram- og bakover etter teksten. Et søk starter alltid på markørplass.

5.2.14.1 Økende søk (spc-124 = akkord-f)

Kommandoen [akkord-f] brukes for å initiere et økende søk (incremental search) fra markørposisjonen og framover i teksten. Før du begynner å taste søkestrengen, får du meldingen 'I-søk: ' etterfulgt av markøren. Så snart du begynner å skrive, starter søket, og du plasseres automatisk ved den første forekomsten av tegnstrengen du så langt har tastet. Dersom du sletter et tegn fra søkestrengen med slett bakover, flyttes du tilbake der du var før du tastet det siste tegnet. Så lenge søket pågår, vises tegnstrengen som ble funnet ved at den blinker. På Active Braille vises i stedet meldingen "Søker...". Dersom du taster inn en tegnstreng som ikke finnes, får du meldingen 'Søket mislyktes. Søk på nytt?'. Svarer du ja her, starter søket på nytt, henholdsvis fra begynnelsen eller slutten av filen avhengig av om du valgte å søke framover eller bakover. Hvis søkestrengen fremdeles ikke ble funnet får du samme melding, og denne gange bør du svare nei på spørsmålet om du vil søke på nytt.

Når du har funnet det du leter etter, kan du trykke [ths] for å fortsette å redigere i teksten på det stedet du er kommet til.

Hvis du vil starte et søk fra begynnelsen av filen, så plasserer du først markøren på toppen av filen ved å trykke [spc-123]. Deretter kan du trykke [akkord-f]. Innholdet i søkestrengen som sist ble oppgitt, huskes av Active Braille. Trykker du [akkord-f] på nytt, etter at du har fått meldingen 'I-søk: ', vil editoren umiddelbart begynne å søke etter søkestrengen som sist ble oppgitt. Er du ved første forekomst av en søkestreng, kan du taste [akkord-f] én gang til for å søke etter neste forekomst av samme streng. Slik kan du fortsette så lenge du ikke trykker [tvs]. Imidlertid forsvinner denne informasjonen så snart du forlater editoren eller skrur av systemet.

Ethvert søk kan avbrytes med [tvs]. Dette kan skje både under inntasting av søkestrengen, og idet Active Braille leter i filen. Hver gang tekststrengen du har skrevet inn blir funnet, høres et lydsignal, og markøren befinner seg et tegn til høyre for siste tegn i teksten som ble funnet. Du kan skille mellom store og små bokstaver ved søket, hvis du har satt dette opp under editorens oppsettmeny.

5.2.14.2 Søk ved å oppgi søkestreng

Ved denne måten å søke på, taster du først inn teksten du vil lete etter. Søket starter ikke før du trykker [ths]. For å initiere et slikt søk, trykker du først [akkord-f] som ved økende søk, og deretter trykker du [ths]. Du får da meldingen 'Søk: ', og du kan skrive inn teksten du leter etter; avslutte med [ths].

For å indikere om du har valgt et økende søk eller et søk der du skriver inn tekst i et redigeringsfelt, viser Active Braille ulike klarmeldinger: 'Søk: ' indikeres hvis du har valgt søk ved innskriving i et redigeringsfelt. Et økende søk indikeres med klarmeldingen 'I-søk: ', mens et økende søk bakover indikeres med 'I-søk bakover: '.

Når søkestrengen er funnet, vil markøren befinne seg på første tegn i strengen. Du kan begynne å arbeide umiddelbart, uten at du først trenger å trykke linjeskift, slik du altså må hvis du har benyttet funksjonen "økende søk". Vil du gjenta søket, plasserer du markøren bak strengen som nettopp ble funnet, før du på nytt gir søkekommandoen.

5.2.14.3 Søk bakover (spc-1247 = akkord-F)

Med [spc-1247], kan du initiere et søk bakover, fra markøren og mot begynnelsen av filen. Framgangsmåten er den samme som for søk framover. Når søkestrengen er funnet, befinner markøren seg på første tegn i tekststrengen. Ved begge søkemetodene som er beskrevet ovenfor, kan du til og med endre søkeretning mens et søk pågår. Dette gjøres ved simpelthen å gi kommandoen [akkord-f] for søk framover, eller [akkord-F] for søk bakover. Retningsendring kan bare skje etter at du har blitt plassert på strengen du har lett etter.

5.2.15 Erstatt (spc-1235 = akkord-r)

Hvis du ønsker å søke etter en streng som du så vil erstatte med en ny, gir du kommandoen [akkord-r] (r står for replace). Meldingen 'Erstatt: ' dukker opp, og du oppgir så teksten du vil søke etter. Ved å trykke [ths], indikerer du at du er ferdig med å skrive inn tekst du vil søke etter, og du får deretter meldingen 'Erstatt X med: '. X er her teksten du oppga for søket. Skriv så inn teksten du vil at søkestrengen skal erstattes med, og trykk [ths] for å starte funksjonen. Du vil nå bli plassert ved første funn av teksten du søkte etter, og her har du følgende muligheter:

- Trykk [j] for å erstatte teksten som ble funnet
- Trykk [n], teksten erstattes ikke, men du flyttes til neste forekomst av søkestrengen
- Trykk [g] for global erstatt, denne og alle videre funn av søkestrengen erstattes uten flere spørsmål. Under denne prosessen får du følgende melding: 'Erstatter, vent...'. Når editoren har kommet til slutten av filen, får du en melding som forteller hvor mange forekomster som er blitt erstattet.

Funksjonen erstatt skiller ikke mellom store og små bokstaver. Søk og erstatt kan kun skje framover i teksten, fra markør og mot slutten av filen.

5.2.16 Åpne flere filer

Flere filer kan være åpne i editoren samtidig. Det finnes to modi en fil kan åpnes i:

1. Uten skrivebeskyttelse, filen kan redigeres etter at den er åpnet.
2. Kun med lesetilgang, filen er skrivebeskyttet.

For å åpne en fil fra editoren, kan du gjøre følgende:

1. Kommandoen [akkord-o] (spc-135) åpner filen i redigeringsmodus. Du får klarmeldingen 'Åpne fil: '.

Alternativt, kan du åpne en fil bare med lesetilgang (skrivebeskyttet) ved å gi kommandoen [spc-1357] (akkord-O). Da får du klarmeldingen 'Vis fil: '.

2. Oppgi navnet på filen du vil åpne. Husk at stavemåten på filnavnet må være korrekt, ellers vil filen ikke bli funnet, og den vil heller ikke kunne åpnes.
3. Etter at du har trykket [ths], åpnes filen.

Hvis du ikke kjenner det nøyaktige filnavnet, slår du av editoren med [SPC + 1 2 3 4 5 6] (se kapittel 5.2.18) og velg filen fra fillisten.

Her er det flere forhold å merke seg:

- Hvis filen ikke finnes, og du åpner filen i redigeringsmodus, vil editoren anta at du vil lage en ny fil med navnet du oppga.
- Hvis du forsøker å åpne en fil bare med lesetilgang, og filnavnet ikke eksisterer, får du meldingen 'Filen x finnes ikke.', x er filnavnet du oppga.
- Oppgir du navnet på en fil som allerede er åpen i editoren, bytter editoren til denne filen uten at filen lastes på nytt.

Skal du åpne en fil du ikke husker eksakt navnet på, kan du sette editoren i ventemodus med [spc-123456], og så finne filen i filmenyen, og åpne den på vanlig måte.

5.2.17 Bytte mellom åpne filer (spc-568 eller spc-237)

Dersom du har flere filer åpne, kan du bytte mellom dem ved å gi kommandoen [spc-568] (eller alt-tab på et eksternt tastatur). La oss si at du har åpnet 3 filer i følgende rekkefølge: Først "a.txt", så "b.txt" og til slutt "c.txt". Vi forutsetter at du nå leser i filen "c.txt". Trykker du nå [spc-568], bytter du til filen "b.txt", og du får meldingen 'Gjeldende fil: ', etterfulgt av filnavnet. Hvis du nå trykker kommandoen flere ganger, kommer du til filen "a.txt", deretter til "c.txt" osv. Vil du arbeide i filen, må du først trykke [ths].

Ved å bruke [spc-237] eller [alt-skift-tab], kan du også veksle mellom åpne filer, men nå i omvendt rekkefølge. Kommandoen kan til og med brukes under lukking av filer, mens du har meldingen 'Gjeldende fil: ' på punktlinjen.

Merk: En fil kan bare overføres til pc-en hvis den ikke er åpen i editoren! Før den kan overføres, må den først lukkes og lagres.

5.2.18 Sette editoren i ventemodus (spc-123456)

Du kan forlate editoren midlertidig ved å gi kommandoen [spc-123456]. Funksjonen kan være nyttig hvis du f.eks. vil sjekke batteristatus, gjøre endringer i oppsettet, slette en fil e.l. Når du setter editoren i ventemodus, kommer du automatisk til hovedmenyen. Herfra er alle valgene tilgjengelige, og du kan til og med gå i pc-modus. Begynnelsen av linjen vil vise: '-

e-', for å minne om at editoren er åpen. Det er kanskje litt irriterende at alle menypunktene vises etter dette symbolet, men det er også meningen. Det kan få katastrofale følger, om du i et uoppmerksomt øyeblikk slår apparatet av fordi du har glemt at editoren er i ventemodus. Kanskje har du ulagrede data der, som da vil gå tapt.

For å returnere til editoren igjen, brukes samme kommando, [spc-123456]. Det er verd å merke seg at det kun er mulig å returnere til editoren fra hovedmenyen.

Viktig: Slå aldri av Active Braille mens editoren er åpen eller i ventemodus! Du vil ikke bare miste arbeid som ikke er lagret. Du står også i fare for å forårsake fatale feil på filsystemet. I verste fall vil alle data i flash-minnet gå tapt! Forsøk heller aldri å overføre filer til eller fra en pc mens editoren er åpen eller i ventemodus! Den aktive eller ventende editoren gjør bruk av regioner i minnet som også filoverføringen trenger for å utføre handlingen. Ved overføring av enkelte filer, kan det dessuten skje at Active Braille foretar en omstart. Har du en åpen fil som ikke er lagret, vil data gå tapt!

5.2.19 Lagre filer (spc-234 = akkord-s)

Bruk kommandoen [akkord-s] for å lagre en fil uten å lukke den. Du får meldingen 'Lagre fil: ', etterfulgt av filnavnet. Hvis du har lastet filen inn i editoren, vil filnavnet være det samme som på filen du lastet. Dersom du opprettet en ny fil, vil standardnavnet vises. Trykker du [ths] nå, blir filen lagret. Du har imidlertid mulighet for å skrive inn et nytt navn i feltet. Hvis du gjør det, må du huske følgende:

- Alle endringer som ble gjort i filen etter at den ble lagret, gjelder kun filen med navnet du oppga da du lagret den. Grunnen til dette er at filen må lastes inn i minnet på nytt etter at den er lagret, slik at den kan deles inn i sider (for sideveksling). Hvis du lagrer en fil med navnet "tekst1.txt" under navnet "tekst2.txt", så vil du redigere filen "tekst2.txt" etter lagringen. Derfor: Hvis du vil lagre en fil midlertidig slik den er for øyeblikket, må du gjøre det slik som beskrevet nedenfor.
- Hvis du ikke gjør endringer i filnavnet, eller hvis du oppgir et filnavn som ikke eksisterer ennå, vil filen lagres uten flere spørsmål når du trykker [ths].
- Oppgir du et filnavn som eksisterer, får du følgende spørsmål:
'Filen x finnes. Overskriv (j/n)? '

Du kan svare [j] etterfulgt av [ths] hvis du vil overskrive den eksisterende filen, eller du kan svare benektende på spørsmålet enten ved å trykke [n] etterfulgt av [ths] eller ganske enkelt ved å trykke [tvs].

Merk følgende:

Hvis du har markert en tekstblokk, vil funksjonen "lagre" gjelde tekstblokken du har markert, og ikke hele filen. Dette indikeres ved dialogen som kommer opp: 'Lagre område til fil: ' etterfulgt av filnavnet.

Som omtalt ovenfor: Hvis du vil lage en midlertidig kopi av en fil slik den er på et gitt tidspunkt, gjør du følgende:

1. Flytt til toppen av filen med [spc-123].
2. Sett blokk-begynner med [spc-ths].
3. Flytt til slutten av filen ved å trykke [spc-456].
4. Aktiver funksjonen "lagre" med [akkord-s].
5. Oppgi navnet du vil bruke for filen som skal inneholde filen slik den er i øyeblikket.

6. Trykk [ths], og filen lagres uten at den nye filen lastes.

Så snart du har fjernet markeringen av tekstområdet med [tvs], vil kommandoen "lagre" igjen gjelde hele filen, og dialogen som er vist først i dette kapitlet vil dukke opp.

Når en fil er lagret og lukket, vil både alle merker som er satt i filen, og gjeldende markørposisjon huskes. Hvis filen overføres til en pc, redigeres og sendes tilbake til Active Braille, vil gjeldende markørposisjon og merker som er satt, ikke lenger være gyldige. I tillegg til merker og markørposisjon, noteres også filstørrelsen på filen som lagres. Når filen så åpnes igjen, sjekkes filstørrelsen på filen som skal åpnes mot filstørrelsen på filen med samme navn som sist ble lagret. Er filstørrelsen identisk, settes merker og markørposisjon i henhold til informasjonen som ble lagret sammen med filen. Hvis gjeldende filstørrelse avviker fra filstørrelsen som ble notert da filen sist ble lagret, antar editoren at filen er blitt modifisert på en pc i mellomtiden, eller at den er blitt erstattet av en annen fil med samme navn. I dette tilfellet vil markøren bli plassert øverst i filen, og alle merker som var definert, blir forkastet.

5.2.20 Rask overføring av filer eller tekstblokk til en tilkoblet enhet (SPC + 1 5 7 = Akkord E)

Hvis du ønsker å overføre en tekst fra Active Braille til en tilkoblet enhet (PC eller mobil), kan du gjøre dette raskt og direkte fra editoren uten å bruke HTCom. Det er viktig at markøren på den tilkoblede enheten er i et redigeringsfelt, for eksempel i en editor. Hvis du velger en tekstblokk og trykker [SPC + 1 5 7] (Akkord E) overføres den markerte tekstblokken over som om du hadde skrevet det på et tastatur. Hvis ingen tekst er markert, kommer hele dokumentet til å bli overført.

5.2.21 Lukke en fil, og forlate editoren (spc-15 = akkord-e)

Bruk [akkord-e] for å lagre og deretter lukke gjeldende fil.

Hvis filen er blitt endret etter at den ble åpnet, vil du få opp en dialog som spør: 'Lagre endringer (j/n)?':

- "n": Filen lukkes, endringer lagres ikke.
- "j": Har filen fått et navn, lagres filen under dette navnet, og den lukkes. Er det en ny fil som ikke har et navn ennå, vil editoren foreslå et navn på bakgrunn av navnet på Active Braille du bruker. Du kan enten godta eller endre dette navnet.

Legg merke til følgende:

1. Editoren er åpen inntil alle åpne filer er lukket.
2. Før du slår av Active Braille, MÅ alle filer som er åpne i editoren lagres og lukkes. Slås apparatet av med åpne filer i editoren, kan det føre til tap av data, og det vil kunne føre til skade på filsystemet.

5.2.22 Aktivere pc-modus fra editoren (spc-1234 = akkord-p)

Ved å gi kommandoen [akkord-p], kan du aktivere pc-modus direkte fra editoren. La oss si at Active Braille er koblet til en pc, og at du ser etter en adresse i punktssystem-editoren. Plutselig får du lydsignal på datamaskinen som forteller deg at du har mottatt e-post, og du venter en viktig melding. Da kan du sjekke e-postkassen umiddelbart ved å gå i pc-modus med Active Braille, [akkord-p]. Dermed settes editoren i ventemodus, og punktlinjen er klar

for å ta imot data fra skjermleserprogrammet. Dermed kan du åpne e-posten, eller gjøre hva som helst annet på pc-en, med Active Braille som leseleset.

Du returnerer til editoren med [akkord-m]. Husk at kombinasjonen må holdes inne i ca. et halvt sekund.

Advarsel

Før punktsystemet skrur av, MÅ editoren lukkes, og ev. filer som er endret, må lagres. Derfor bør du alltid gå til punktsystemets interne meny ved å trykke [akkord-m], slik at du kan forsikre deg om at editoren ikke er åpen før du skrur apparatet av.

5.2.23 Hjelp (spc-125 = akkord-h)

Når du trykker [akkord-h], ser editoren etter filen "HELP.HSF". Hvis den finnes, åpnes den kun med lesetilgang. Filen inneholder denne brukerhåndboken. Ved hjelp av søkefunksjonene, kan du søke i filen etter løsninger på problemer, eller tastekombinasjoner for å utføre en funksjon du er på jakt etter. Du kan ikke hoppe direkte til et kapittel i boken. Imidlertid, kan du enkelt finne et kapittel ved å lete i innholdsfortegnelsen som du finner øverst i dokumentet, og deretter søke etter kapittelnummeret.

Merk: Hjelpefilen er skrivebeskyttet slik at du skal unngå å skade den. Dermed er det ikke mulig å legge til egne kommentarer i filen.

5.2.24 Editorens oppsettmeny (spc-136 = akkord-u)

Editoren tilbyr en oppsettmeny som du får tilgang til ved å trykke [akkord-u]. Her kan du tilpasse funksjoner i editoren. Noen av innstillingene er globale, dvs. de gjelder for alle filer. Andre innstillinger gjelder bare for filen du er i når du gjør endringer. Innstillinger kan lagres individuelt for inntil 20 filer, forutsatt at filene lagres. Endrer du en fil du ikke har gjort noen innstillinger for, lagres standardoppsettet. Du bør altså tilpasse oppsettet for filen før du lagrer den. Ved hver av innstillingene som beskrives nedenfor, markeres det om innstillingen er global eller om den bare gjelder for den aktive filen.

Oppsettmenyen inneholder en liste over parametere som kan settes. Du kan bla opp og ned i listen med kommandoene [spc-1] og [spc-4]. Du kan velge et punkt på listen ved å trykke [ths]. Alternativt, kan du skrive inn navnet på parameteren du vil endre, og bekrefte ved å trykke [ths].

Når du har valgt en parameter med en av metodene beskrevet ovenfor, vil du få opp en liste over mulige verdier for denne innstillingen. Du kan bla opp og ned i listen, og deretter velge ønsket verdi ved å trykke [ths]. Du returnerer da til listen over parametere. I noen tilfeller vil du ikke få opp en liste over verdier når du har valgt en parameter. I stedet får du opp et felt der du kan skrive inn en numerisk verdi eller en tekststreng. Verdien må bekreftes ved å trykke [ths]. Vil du returnere til parameterlisten uten å gjøre endringer, trykker du [tvs].

Ønsker du å velge standardverdien for en parameter, gjør du dette ved å trykke [akkord-c]. Gjøres dette på en parameter som nylig er endret, setter [akkord-c] verdien tilbake til forrige innstilling.

I de følgende underkapitlene beskrives hvert enkelt punkt på oppsettmenyen i detalj.

5.2.24.1 Vindusrulling (global)

Denne verdien spesifiserer ved hvilken posisjon punktlinjen skal begynne å "rulle" når markøren flyttes. Gyldige verdier går fra 0 til antall punktceller på linjen 40, og standardverdien er 3/4 av antall punktceller på systemet. Skulle du oppgi en ugyldig verdi, vil du få en feilmelding.

Denne parameteren kan brukes for å oppnå ulike effekter: F.eks. kan du oppgi 1: Dette får punktlinjen til å "rulle" for hvert tegn du skriver hvis tegnet faller utenfor gjeldende visning (utenfor punktlinjens x tegn). Oppgir du den høyeste verdien 40 derimot, vil Active Braille bygge hele linjen opp på nytt, så snart du flytter markøren utenfor den. Flytter du markøren fra siste celle og mot høyre, vil markøren havne på første punktcelle. Flytter du fra første celle og mot venstre, havner markøren i siste punktcelle.

5.2.24.2 Bla-tid (Global)

Dette alternativet er bare relevant når ATC også kan settes til en verdi i området fra 1 til 10. Dette bestemmer hvor lenge Active Braille skal vente før den automatisk blar til neste linje. Lavere verdier er bedre for skumm-lesing, mens høyere verdier vil hindre deg fra å miste tegn på slutten av teksten som vises. Standardverdien er 3.

5.2.24.3 Indikerer tomme linjer (global)

For automatisk rulling med ATC er det nødvendig å markere tomme linjer. Dette detekterer hvorvidt lesefingeren passerer en blank linje ved automatisk rulling. En blank linje er indikert med tre punktceller med alle punktene oppe. Som standard velges ikke de tomme linjene. Hvis du vil bruke automatisk rulling, anbefaler vi at du setter dette alternativet til "ja".

5.2.24.4 Automatisk rulling (Global)

Hvis dette alternativet er aktivert, vil Active Braille automatisk bla gjennom ved hjelp av ATC. ATC registrerer posisjonen på din lesefinger og blar automatisk, når du har lest den forrige tegn. Når du bruker den automatiske rulling, anbefaler vi også at du aktiverer alternativet "indikerer tomme linjer" for å ha mulighet til å bla på den tomme linjen.

Trykk [SPC + 1 7] (Akkord A) for å slå begge alternativene "indikerer tomme rader" og "automatisk rulling" sammen uten å bruke oppsettdialogen.

5.2.24.5 Tidsavbrudd for dialoger (global)

Spesifiserer antall sekunder du blir værende i en editordialog når du er inaktiv. Hvis tiden som er oppgitt overskrides, uten at Active Braille har mottatt respons, lukkes dialogen uten at endringer blir gjort, eller uten at funksjoner aktiveres. Gyldige verdier går fra 0 til 999, og standardverdien er 100 sekunder.

Merk: Det anbefales ikke å sette tidsavbruddsverdien lavere enn 10 sekunder. Gjør du det, vil dialogen lukkes før du får mulighet til å respondere. Tidsavbruddsinnstillingen gjelder ikke oppsettdialogen. Det ville vært dumt om det var mulig å sette verdien så lavt at den ikke kunne endres fordi dialogen lukket seg før du fikk gjort endringene. Derfor må du trykke [tvs] for å forlate oppsett.

5.2.24.6 Tidsavbrudd for advarselsmeldinger (global)

Bestemmer antall sekunder meldinger og advarsler blir stående på punktlinjen. Husk at du kan fjerne slike meldinger selv, ved å trykke [tvs]. Trykker du en annen tast mens meldinger

vises, begynner Active Braille å telle på nytt. Dermed får du ytterligere mer tid til å lese meldingen.

Gyldige verdier går fra 0 til 999; Standardverdien er her satt til 30 sekunder.

Merk: Det anbefales ikke å sette verdien lavere enn 5 sekunder, da du ellers ikke vil få tid til å lese meldingen.

5.2.24.7 Resultatposisjon [k] eller [e]

Dette valget brukes for kalkulatorfunksjonen på Active Braille. Valget brukes for å bestemme plasseringen av resultatet av en utregning. Innstillingen "Resultatposisjon" forekommer to ganger i oppsettmenyen, nemlig for selve kalkulatoren og for kalkulatorfunksjonen i editoren. Symbolet [k] står for kalkulator, og [e] står for innstillingen som brukes i editor.

Mulige verdier for de to innstillingene er:

- Før uttrykk: Resultatet plasseres før uttrykket; f.eks.:
5 = 2+3. Dette er standardinnstilling for kalkulatoren.
- Etter uttrykk: Resultatet plasseres etter uttrykket; f.eks.:
2+3 = 5. Dette er standardinnstillingen for editoren.

5.2.24.8 Behold uttrykk [k] eller [e]

Valget har med kalkulatoren å gjøre, og det brukes for å bestemme om uttrykket skal vises sammen med resultatet. Også her har du to valg med samme navn, ett for kalkulatoren (merket [k]) og ett for kalkulatorfunksjonen i editoren (merket [e]).

Gyldige verdier er:

- Ja: Hele uttrykket vises; f.eks.:
5 = 2+3. Dette er standardinnstillingen for kalkulatoren.
- Nei: Kun resultatet vises; f.eks.:
5. Innstillingen for valget "Resultatposisjon" har nå ingen effekt.

5.2.24.9 Finn eksakt (global)

Parameteren spesifiserer hvor presist en søkestreng skal svare til det du søker etter (gjelder ikke funksjonen "erstatt"). Her er det to mulige verdier:

1. Hvis du setter 'finn-eksakt' til ja, må søkestrengen tilsvare resultatet også mht. bruk av store/små bokstaver for at søket skal gi positivt resultat. Søker du f.eks. etter ordet "Tabell" med stor forbokstav, vil ordet "tabell" med liten forbokstav ikke bli funnet.
2. Setter du parameteren til nei, vil ord med både små og store bokstaver bli funnet selv om søkestrengen bare inneholder små bokstaver.

Merk: Hvis parameteren 'Finn-eksakt' er satt til 'Nei', og søkestrengen inneholder spesielle tegn som f.eks. en norsk ø, vil editoren kun finne store eller små ekvivalenter hvis standard punkttabell er aktiv; standardtabellen er "ANSI Latin1". Bruker du ikke denne tabellen, må du skrive stor "Ø" hvis du skal finne en stor "ø". Standardverdien for parameteren er av.

5.2.24.10 Marghendelse (global)

Du kan velge en av tre handlinger Active Braille skal foreta når du skriver tekst, og du kommer til høyre marg (se neste parameter):

'Ingen': Ingenting skjer.

'Lyd': Et lydsignal høres hvis du har valgt et høyt nok nivå for lydsignaler under oppsett.

'Autofyll': Finner fram til begynnelsen av ordet som skrives, og flytter det til neste linje. Et lydsignal vil også høres. Standard er 'Ingen'.

5.2.24.11 Høyre marg (global)

Du kan angi en verdi som bestemmer posisjonen for høyre marg. Mulige verdier går fra 0 til 32767; standard er 75. Forrige parameter, 'Marghendelse', bestemmer hva editoren skal gjøre når du kommer til høyre marg.

5.2.24.12 Hele ord

Parameteren har kun effekt når du leser, ikke når du skriver. Den kan settes til 'Ja' eller 'Nei'. Ja, betyr at et ord som er så langt at ikke hele ordet får plass på slutten av punktlinjen, flyttes til neste punktlinje. Hvis markøren er på linjen som vises, vil begynnelsen av siste ordet vises. Når du så blar med lesetastene, vil ordet vises i sin helhet på neste linje.

Er 'Hele-ord' av (satt til 'Nei'), vil det som får plass av siste ord vises på punktlinjen. Standardinnstillingen er 'Ja'.

Merk: Funksjonen "Hele ord" brukes kun ved lesing, og den er ikke aktiv når du skriver.

5.2.24.13 Tab-modus (global)

Denne innstillingen bestemmer hvilket tegn editoren skal sette inn når du skriver et tab-tegn. To verdier er tilgjengelige:

- Tab (`\t`): Fortrinnsvis vil et tab-tegn bli satt inn, men det avhenger av verdien for parameteren tab-stopp (se neste avsnitt). Dette valget er spesielt nyttig hvis du vil ha filene så kompakte som mulig.
- "Mellomrom": For hvert tab-tegn, vil det antall mellomrom som er spesifisert for parameteren "tab-lengde" bli satt inn. Dette valget er det riktige hvis du vil forsikre deg om at teksten får samme formatering når du overfører den fra Active Braille og til et tekstbehandlingsprogram på en pc. Ulempen her er at du ikke kan slette tab-tegnet med et enkelt tastetrykk. Alle mellomrommene som er satt inn for tab-tegnet må slettes individuelt.

Husk at representasjonen av et tab-tegn på punktlinjen alltid blir en rekke mellomrom, uansett innstilling for tab-modus.

5.2.24.14 Tab-stopp (global)

Verdien kan settes mellom 0 og det maksimale antall celler på punktlinjen (40). Setter du den til 0, vil hverken tab-tegnet eller det antall mellomrom som er spesifisert under "Tab-lengde" bli satt inn i teksten når du skriver et tab-tegn. Dette er uavhengig av posisjonen i teksten. En verdi større enn 0, resulterer i at gjeldende linje fylles enten med tab-tegn eller med mellomrom på en slik måte at et tab-tegn settes for hver n-te posisjon (f.eks. hver 5. posisjon).

Følgende eksempel vil gjøre effekten av denne parameteren klarere:

Hvis du har satt 'Tab-stopp' til 5, og markøren er på første kolonne, vil den hoppe til kolonne 6, straks du setter inn et tab-tegn. Oppgir du tab en gang til, kommer du til kolonne 11 osv. Hvis du nå skriver inn et ord som består av 7 tegn, kommer du til posisjon 18. setter du inn et tab-tegn nå, vil markøren havne i kolonne 23.

5.2.24.15 Tab-lengde (global)

Parameteren bestemmer antall mellomrom som skal vises på punktlinjen ved et tab-tegn. Den bestemmer også antall mellomrom som brukes for å representere et tab-tegn som er skrevet inn på Active Braille, når valget 'Tab-modus' er satt til 'mellomrom'. Gyldige verdier for parameteren går fra 1 til punktlinjelengden (20, 40 eller 80). Innstillingen påvirker alle tab-tegn i en fil. Med andre ord: Du kan ikke sette tab-lengde til 4 tegn på ett sted i filen og 32 på et annet sted i samme fil. Når du åpner en fil for første gang, eller oppretter en ny fil, brukes verdien 4 mellomrom.

Merk: Når en fil overføres til en pc, skrives tab-tegnet som et tab-tegn, og ikke som en rekke mellomrom. Hvis du så åpner filen i et tekstbehandlingsprogram, vil tabulatoren kunne bli håndtert på ulike måter. Mange programmer konverterer tabulator-tegn til et antall mellomrom som kan multipliseres med 2 (f.eks. 4 eller 8). Andre programmer viser tabulatoren uten å konvertere den i det hele tatt, eller de gir mulighet for å velge hvordan tab-tegnet skal behandles. For ytterligere informasjon, henviser vi til dokumentasjonen for tekstbehandlingsprogrammet du benytter.

5.2.24.16 Linjeslutt (filsesifikk)

Her kan du velge mellom tre ulike måter å representere slutten av en linje på, når du lagrer en fil:

1. Vognretur med linjeskift (carriage return, line feed) (CRLF (`\r\n`, `^M^J`). Denne representasjonen brukes i DOS og Windows.
2. Kun vognretur (CR (`\r`, `^M`), brukes av Macintosh OS.
3. Bare ny linje, (LF (`\n`, `^J`), brukes av Unix-baserte operativsystemer.

Hvis en fil er overført til Active Braille, hentes denne innstillingen fra filen som ble overført, og innstillingen kan ikke endres. Imidlertid kan du definere denne parameteren for alle filer som opprettes på Active Braille. Standard er CRLF.

5.2.24.17 Sett-inn-markør (global)

Her spesifiserer du hvordan markøren skal vises ved innsettingsmodus. Samtidig bestemmer du hvordan markøren skal vises i overskrivingsmodus, siden den alltid vil få den motsatte visningsformen. De to variantene er: 'understrek' (punkt 7 og 8) og 'blokk' (full celle). Standardverdien er 'Understrek'. Begge markørsymbolene blinker, og dette kan ikke endres.

5.2.24.18 Redigeringsmodus (filsesifikk)

Her kan du gjøre ett av tre valg:

- 'Sett-inn': Tekst foran markøren forskyves når tegn settes inn.
- 'Overskriv': Tegn på markørplass overskrives av ny tekst.

- 'Lesetilgang': Filen kan ikke endres. Et hvert tastetrykk som skulle føre til endringer i filen, vil i stedet gi et feilmeldingssignal, forutsatt at dette lydsignalet er slått på under oppsett.

Legg merke til at du ikke kan slå av igjen modusen "lesetilgang" hvis den først er blitt slått på. Hvis du vil slå på skrivetilgang igjen, må du først gå ut av filen, før du åpner den igjen - enten fra filmenyen eller fra editoren. Deretter kan du endre redigeringsmodusen fra oppsettmenyen. Kommandoene [akkord-i] lar deg kun veksle mellom "sett inn" og "overskriv".

5.2.24.19 Bla-hastighet (global)

Dette valget lar deg forhånds definere bla hastigheten ved kontinuerlig lesing. Du kan velge en verdi fra 1 til 10, der 10 er den langsomste. Standardverdien er 5.

5.2.24.20 Lagre posisjon (filspesifikk)

Siden markøren ikke flyttes under kontinuerlig lesing, er det her to valg for hvordan markørposisjonen skal lagres når filen lukkes:

- 'Markør': Dette er standard. Gjeldende markørposisjon huskes, og når filen åpnes igjen, vil markøren befinne seg på dette stedet.
- 'Punktlinje': Markørposisjonen settes til punktlinjens posisjon.

5.2.24.21 Visningsmodus (filspesifikk)

Dette lar deg velge en av flere ulike måter å vise innholdet i en fil på:

- 'Bare-tekst': Spesialtegn vises som et punktum. Kontrolltegn vises med tegnet "^" foran bokstaven (eks. ^d for kontroll d).
- 'Spesial': Spesialtegn vises heksadesimalt (eks. 0xfd for ASCII 253).
- 'Normal': Alle tegn vises i henhold til valgt punkttabell.

Standardinnstillingen er 'Normal'.

5.2.24.22 Steglengde (global)

Denne parameteren bestemmer hvor mange plasser punktlinjen skal flytte når lesetastene benyttes. Gyldig verdi går fra 1 til antall tegn på punktlinjen (40). Standard er satt til antall celler du har på punktlinjen. Husk at parameteren "Hele-ord" også påvirker flytteintervallet.

5.2.24.23 Treffkolonne (global)

Bestemmer hvor på punktlinjen et søkeresultat skal plasseres. Gyldige verdier går fra 0 til maks. antall posisjoner på Active Braille, 40, men 0 og 1 gir samme resultat, nemlig 1. punktcelle. Som standard plasseres et treff etter et søk midt på punktlinjen, i celle 20.

Funksjonen lar deg vise søkeresultatet i dets kontekst. Avhengig av om du vil se mer av teksten før eller teksten etter søkeresultatet, kan du flytte kolonnen lenger mot høyre eller venstre. Editoren plasserer søkeresultatet på "treffkolonnen" hvis resultatet, som følge av tekststrukturen, skulle havnet til høyre for treffkolonnen.

Vi forestiller oss at du setter treffkolonne-parameteren til kolonne 25, og at du søker etter ordet "hjelp". Editoren finner ordet på kolonne 36. Nå vil editoren tilpasse plasseringen i forhold til punktlinjen slik at første bokstav i ordet "hjelp" vises på den 25. punktcellen. La oss videre anta at du på nytt søker etter ordet "hjelp", og at ordet denne gangen blir funnet

i kolonne 10 i teksten. I dette tilfellet blir plasseringen på punktlinjen ikke justert, fordi resultatet ble funnet til venstre for treffkolonnen.

5.2.25 Viktig informasjon om editoren

Active Braille tilbyr en editor med mange nyttige funksjoner, og du har derfor fått et kraftig verktøy. Ikke desto mindre er det viktig å håndtere den best mulig. Dette kapitlet gir en del tips til hvordan du kan bruke editoren.

1. Filhåndteringen:

Editoren kan håndtere filer som til sammen er inntil 3 MB i størrelse. Du kan ha én fil åpen på inntil 3 MB i størrelse, eller du kan ha inntil 5 filer åpne samtidig, med en total filstørrelse som ikke overskrider grensen på 3 MB.

Hver gang du begynner å redigere en fil, opprettes det en temporær fil (swap-fil) hvor endringene lagres. Jo flere sektorer av en fil som endres, jo mer plass kreves det til den midlertidige filen. Derfor anbefaler vi følgende prosedyrer:

- Unngå å lagre mange småfiler i flash-minnet. Hvis du f.eks. lagrer denne setningen du leser nå i én fil, vil den ta opp 8 KB av minnet. Dette skyldes at den minste adresserbare sektorstørrelsen i filsystemet utgjør 8 KB. Plassen som slike småfiler opptar, kan bare frigjøres ved å slette filene. Vi anbefaler at du samler stoff i én fil, slik at du eksempelvis får adresser, avtaler og tidsfrister i en og samme fil. Funksjonen "økende søk" gjør at du raskt kan finne det du er på jakt etter, selv i en fil med store mengder data. Du kan gå enda lengre, og samle flere emner i samme fil. Hvert emne kan så markeres med et bokmerke eller med en spesiell tekst som du kan hoppe til. Pass i så fall på at en slik tekst som du merker et emne med, kun forekommer ett sted i filen. Dette får du til ved å bruke tegnkombinasjoner som aldri forekommer i vanlig tekst, som f.eks. "***Avtaler" eller "*#Tidsfrister". Hvis du har glemt navnet du ga et emne, kan du enkelt finne det ved å søke etter tegnkombinasjonen (f.eks. *#), og repetere søket til du har funnet det du leter etter.
- Viktig: Husk å lagre filene på pc-en med jevne, og ikke for lange mellomrom. Dette bidrar ikke bare til at du unngår å miste viktige data, men det gjør også at du kan slette filer du ikke har redigert på en stund, om du skulle ha behov for å frigjøre lagringsplass.
- Når en fil lagres, vil minneforbruket være summen av filens opprinnelige filstørrelse pluss alle endringer som er gjort. Hvis du f.eks. har lagt til 16 KB, til en fil som i utgangspunktet var 64 KB, trengs det 80 KB i tillegg til den midlertidige filen og originalfilen. Grunnen til dette er at endringene du gjør ikke kan settes inn i originalfilen; i stedet skrives filen på nytt. Så snart den nye filen er skrevet, slettes originalfilen, og de endrede "sidene" som ikke lenger trengs, slettes fra den midlertidige filen.

Dette betyr at hvis du arbeider med store filer som f.eks. en hovedoppgave eller et manuskript til en bok e.l., kan det hende at det er for lite tilgjengelig minne til at den redigerte filen kan lagres. Hvis du ikke trenger å gjøre endringer i filen, men bare trenger å legge til tekst til slutten av en stor fil (f.eks. et nytt kapittel), kan du opprette en ny fil, og skrive inn den nye teksten her. Du kan samtidig få tilgang til innholdet i den store filen, ved at du åpner den kun med lesetilgang. Nå vil det sannsynligvis ikke være noe problem å lagre teksten som ble lagt til. Siden kan du åpne begge filene i redigeringsmodus, og bruke blokk-kommandoer for å legge innholdet av den nye filen inn i den store. Hvis du ikke kan lagre den store filen etter at du har lagt til innholdet av den lille, kan du overføre begge filene til en pc, sy dem sammen der, og så sende filen tilbake til Active Braille.

- Editoren holder til enhver tid rede på om det er plass nok til at du får lagret endringene du foretar. Du får beskjed så snart det ikke er nok plass. Har du flere filer åpne, kan du frigjøre plass ved først å lagre og lukke de minste filene. Lykkes dette, vil du trolig også kunne lukke de største filene. En annen mulighet er å sette editoren i ventemodus, og deretter slette filer du ikke trenger. En forutsetning her, er naturligvis at du jevnlig tar kopi på en pc. Husk at en fil ikke kan slettes hvis den er åpen i editoren. Du må altså lukke filen i editoren før du setter editoren i ventemodus, og så slette filen på vanlig måte.
  - En av filene editoren trenger, er filen "clipboard" (utklippstavlen). Dersom denne filen eksisterer, slettes den når Active Braille slås på, slik at du får mest mulig minne tilgjengelig når du arbeider. Filen kan imidlertid slettes mens du arbeider med editoren. Du gjør det ved å sette editoren i ventemodus, før du sletter filen på vanlig måte fra filmenyen. Vær oppmerksom på at du ikke vil få noen spesiell advarsel når du sletter denne filen. Du må ikke slette filen med mindre du er sikker på at du ikke trenger innholdet i den. Igjen: Kun filer som ikke er åpne i editoren kan slettes.
  - Når du åpner en fil i redigeringsmodus, enten via akkord-o-kommandoen fra editoren, eller fra fillisten, der du velger filen og så velger "Rediger", så vil editoren sjekke om det er nok minne til at filen lar seg redigere. Hvis det ikke er nok minne, åpnes filen kun med lesetilgang, og du får en melding om dette. Så lenge det er nok minne til å håndtere filen, kan en fil alltid åpnes med lesetilgang. Grunnen er at det ikke trengs plass for å opprette en midlertidig fil hvor endringene lagres.
2. Blokkoperasjoner kan få editoren til å arbeide langsomt dersom store datamengder skal håndteres. Dette betyr at du må vente en stund på at funksjonene kopier, klipp ut eller lim inn kan fullføres, hvis det altså er snakk om store mengder tekst.

5.3 Betjene en pc med tastaturet på Active Braille (spc-127)

Det er mulig å benytte funksjonstastene på Active Braille for å betjene pc-en eller for å skrive tekst i punktskrift, hvis en skjermleser for Windows benyttes. Derfor er det nødvendig at du installerer den nyeste Handy Tech Braille driveren for skjermleseren, som du finner på vedlagte StartStick. Denne muligheten er spesielt nyttig hvis du bruker en bærbar pc, da håndens bevegelse mellom leselist og tastaturet på pc-en forsinkes av den store avstanden. Bærbare maskiner har ofte et område foran tastaturet der museknappene gjerne er plassert, eller der batteriene eller utskiftbare medier som cd-rom-spiller eller diskettstasjon sitter. Avstanden mellom leselisten og tastaturet blir derfor svært stor, og ergonomien blir dårlig.

Du kan aktivere og deaktivere innskrivingsmodus fra Active Braille. Dermed kan du veksle mellom å bruke tastene for å skrive eller for å navigere i skjermbildet. Følgende funksjonalitet er tilgjengelig:

- Slå betjening av pc av og på
- Innskriving av tegn
- Bruk av kontrolltasten (ctrl), også for hurtigtaster: Et eksempel er kopifunksjonen, ctrl-c
- Bruk av alt-tasten også for å kunne bruke hurtigtast: F.eks. kan du aktivere menylinjen i Windows-programmer eller initiere hurtigtaster
- Initiere Windows- og kontekst-tastene
- Initierting av linjeskift- og Escape-tastene

- Initierring av tastene slett bakover og slett (del)
- Flytting av markøren
- Initiere Home/end
- Initiere Side opp / Side ned
- Initiere skift-tasten: F.eks. CTRL-skift-f
- Store bokstaver av/på (CAPs Lock) f.eks. for å kunne merke tekst
- Initiere funksjonstaster, også i kombinasjon med CTRL, skift og alt; det er f.eks. mulig å lukke et program med alt-f4.

5.3.1 Oversikt over tastekombinasjoner for betjening av en pc

Nedenfor vises tastekombinasjonene som benyttes for betjening av en pc fra Active Braille. Vi har tatt med så mange kombinasjoner som mulig. Imidlertid: Hvis en tastekombinasjon ikke er vist i listen, er det ikke nødvendigvis fordi den ikke kan benyttes.

Hurtigtaster indikeres med en bindestrek (-), eks. CTRL-alt-a. Påfølgende tastetrykk separeres med komma.

Markørhentetastene benevnes med MH, f.eks. mh12 = markørhentetast over celle nr.12.

Tabell 1. Tabell over punktsystem-taster for betjening av en pc

Pc-tast(er)	akkord-kommandoer	emuleres på Active Braille med
Aktiver/deaktiver pc-betjening	akkord-B	spc-127
Slett bakover	akkord-b	spc-12 eller 7
Slett		spc-45
Sett inn (insert)	akkord-i	spc-24
Alt		ths-spc
Alt-<bokstav>		ths-<bokstav>
Alt for neste bokstav		spc-78
Aktivere/deaktivere Alt		spcv-spch-78
Linjeskift		8 eller ths
CTRL-<bokstav>		tvsv-<bokstav>
Kontroll for neste bokstav		spc-36
Aktiver/deaktiver CTRL		spcv-spch-36
Tab	akkord-t	spc-2345
Skift-tab	akkord-T	spc-23457
CTRL-tab		tvsv-spc-2345
CTRL-skift-tab		tvsv-spc-23457

Pc-tast(er)	akkord-kommandoer	emuleres på Active Braille med
Alt-tab		spc-78, spc-2345
Escape	akkord-e	spc-15 eller tvs
Skift-Escape	akkord-E	spc-157
CTRL-skift-Escape		tvs-spc-157
Skift-<bokstav>	akkord-s, <bokstav>	spc-234, <bokstav>
Lås skift-tasten på/av	akkord-S	spc-2347
Pil opp / pil ned		spc-1 / spc-4
Pil venstre / pil høyre		spc-7 / spc-8
Merke	akkord-S	spc-2347 holder skift-tasten nede, oppheves med spc-2347 på nytt, etter at du har flyttet markøren
<p>Dette betyr at alle manøvreringskommandoer kan brukes, som f.eks. Home, end osv. Skal to tegn til høyre for markøren merkes, trykkes spc-2347, deretter spc-8 (pil høyre) to ganger, og til slutt spc-2347 igjen.</p>		
Ord venstre (CTRL-pil venstre)		spc-3
Ord høyre		spc-6
Side opp		spc-2
Side ned		spc-5
CTRL-side opp		tvs-spc-2
CTRL-side ned		tvs-spc-5
Home	akkord-k	spc-13
End		spc-46
CTRL-Home	akkord-l	spc-123
CTRL-end		spc-456
Funksjonstaster f1..f12		spc-mh1..mh12
Venstre vindu (Windows-tasten)	akkord-w	spc-2456
Kontekst-tast (høyre musetast)	akkord-W	spc-24567
Venstre vindu-<bokstav>		spc-24568, <bokstav>
Lås/opphev Windows-tast		spcv-spch-24568
Pause	akkord-p	spc-1234

Windows-pause		spc-24568, spc-1234
Mellomrom		spcv eller spch
Skjermlesertast-<bokstav>		spc-2348, <bokstav>
Lås/opphev skjermlesertast		spcv-spch-2348

6 Eksternt tastatur

Det kan kobles et eksternt tastatur til Active Braille. Et standard tastatur for pc eller bærbar pc kan benyttes, så sant det oppfyller følgende krav:

- USB-tastatur
- Lavt strømforbruk (anbefalt 30mA når alle lys er avslått).

Det eksterne tastaturet overfører tastetrykkene til Active Braille på samme måte som det interne punktastaturet. Derfor kan du betjene systemet fra begge tastaturene parallelt. Informasjonen i dette kapitlet gjelder bare eksternt tastatur, og ikke det innebygde punktastaturet.

6.1 Grunnleggende

Et tastatur sender en kode som forteller hvilken tast som trykkes eller slippes. Disse dataene inneholder ikke i seg selv informasjon om hvilken funksjon tastetrykket skal initiere, eller hvilket tegn som skal genereres. Denne jobben er det tastaturdriveren som tar seg av, og driveren er språkavhengig. Har du f.eks. valgt en amerikansk tastaturdriver, får du tegnet ":", hvis du trykker tastekombinasjonen som på norsk gir en stor "Ø".

Avhengig av språket (dvs. tastaturdriveren som er valgt), trenger driveren ytterligere informasjon som forteller den hvordan den skal håndtere ulike tastetrykk. Derfor må det finnes en tabell som forteller Active Braille hvilket tegn som skal tildeles hvilken tast. Denne tabellen kalles tastaturtabell.

Active Braille inneholder allerede en ferdigprogrammert norsk tabell, og flere kan lastes inn. Tabellfilen kalles "kbdlyout.hsf" uansett språk. Den interne tastaturtabellen aktiveres automatisk hvis det ikke er lastet noen tabell, og den interne tabellen er en tysk tabell. Dette vil f.eks. skje etter en reformatering av flash-minnet. Når Active Braille slås på, kontrolleres det om det finnes en nedlastet feilfri tabell. Hvis en slik ikke finnes, kommer følgende feilmelding: 'Warning: No keyboard layout file found. Using standard layout.' Deretter velges automatisk den interne standardtabellen. Feilmeldingen dukker også opp om et eksternt tastatur ikke er tilkoblet, i og med at det kan være aktuelt å koble det til på et senere tidspunkt.

6.2 Bruk av eksternt tastatur

I dette kapitlet kommenteres noen karakteristika som har med bruken av eksternt tastatur å gjøre. Mange av tastene på tastaturet har f.eks. ikke noen mening sammen med Active Braille, og dette blir forklart nedenfor.

6.2.1 Alfnumeriske tastetrykk

Det er ingen spesielle karakteristika knyttet til innskriving av alfanumeriske tegn på tastaturets hoveddel.

6.2.2 Det numeriske tastaturet

Tastene på nummertastaturet fungerer på samme måte som det alfanumeriske tastaturet. Num-Lock-tasten har ingen funksjon. Tastene på nummertastaturet, bortsett fra enter-tasten, kan tildeles et hvilket som helst tegn. I de medfølgende forhåndsdefinerte tabellene, er disse tastene tildelt tallene.

Nummertastaturet og funksjonen alt-xxx, kan benyttes for å få fram et tegn som ikke er så lett tilgjengelig på det alfanumeriske tastaturet XXX er en verdi mellom 0 og 255.

6.2.3 Funksjonstastene

Funksjonstastene har ingen funksjon sammen med Active Braille.

6.2.4 Flyttetaster

Flyttetaster er benevningen på blokken med 6 taster, og på piltastene som ligger mellom det alfanumeriske og det numeriske tastaturet. Disse tastene er tildelt funksjonene de vanligvis har. Merk deg at Home-tasten på det eksterne tastaturet tilsvare punktssystem-kommandoen [spc-13], og end-tasten tilsvare [spc-46]. Tastekombinasjonen CTRL-Home, tilsvare [spc-123], og ved å trykke kontroll-tasten sammen med end, utføres kommandoen [spc-456].

6.2.5 Spesielle taster

Det finnes flere spesielle taster på et tastatur, og disse er beskrevet nedenfor. Legg merke til at på noen tastaturer fungerer ikke høyre skift-tast i kombinasjon med høyre alt-tast. Bruk i stedet venstre skift i denne sammenhengen.

Skift: Så lenge denne holdes nede, aktiveres en alternativ funksjon.

Skift Lock / CAPs Lock: Etter at denne er trykket, aktiveres alternativ funksjon, og denne forblir aktiv til skift-tasten trykkes, eller til CAPs Lock-tasten trykkes igjen. Alle taster endrer funksjon, ikke bare bokstavene.

Alt / venstre alt: Ingen funksjon. Hvis den holdes nede, kan det numeriske tastaturet benyttes for å angi ASCII-koder.

Alt GR / høyre alt: Så lenge tasten holdes inne, aktiveres det tredje funksjonsalternativet for taster som trykkes.

CTRL / kontroll: Er aktiv så lenge tasten holdes inne.

Windows-tastene samt scroll Lock, print screen, pause: Tastene støttes ikke, og de kan ikke tildeles funksjoner.

6.2.6 Statusindikatorer

Statuslysene på tastaturet blir ikke brukt. Dette bør seende assistenter gjøres oppmerksomme på. Hvis tastaturet ikke fungerer som forventet, skal du trykke tastene CTRL og skift, for å slå av alle funksjoner som ev. er slått på.

7 Active Braille som leselist

Active Braille støttes av flere skjermavlesingsprogrammer som inkluderer driver for enhetene. Her nevnes:

- JAWS
- NVDA
- SuperNova (Dolphin)
- VoiceOver
- Narrator

Hvis du jobber med en Windows-skjermleser eller med VoiceOver på en Mac, kan du selv stille inn funksjonene til joystick, dvs. du kan bestemme hvilken funksjon som skal utføres når du trykker på den og i hvilken retning. Vi har forhåndsdefinert følgende funksjoner for iOS og Android:

- Høyre: Hopper til neste element
- Venstre: Hopper til forrige element
- Nederst: Hopper til neste element i henhold til gjeldende rotorinnstilling
- Topp: Hopper til forrige element i henhold til gjeldende rotorinnstilling
- Senter: Aktiverer det valgte elementet

Nye versjoner av de respektive operativsystemene kan utvide disse funksjonene.

7.1 Starte skjermleseren med [SPCS]

Skjermleseren kan startes direkte med Active Braille. Etter at du har slått på Active Braille, kan du angi PC-snarveier når startmeldingen vises. [SPCS] -tasten kan nå brukes som en CTRL-tast. Det er også mulig å legge inn tastekombinasjoner med CTRL-tasten. Bare i intern modus, f.eks. Når du redigerer tekster, brukes [SPCS] -tasten som mellomrom.

Ved startmeldingen er kombinasjoner med [SPCS] -tasten:

Punkt 7 = Skift

Punkt 8 = Alt

Hvis [SPCS] trykkes som Ctrl sammen med [7 + 8 + x], gjenkjennes inngangen som en kombinasjon av Skift + Alt + x (ikke CTRL + Skift + Alt + x). Direkte innføring av snarveier med Skift + Alt er mulig. For eksempel for å starte JAWS med Skift + Alt + J trykk Akkord j + 7 + 8 [SPCS + 7 8 2 4 5].

7.2 Skjermleser under Windows, f.eks. JAWS

JAWS for Windows er en programvarepakke med en omfattende funksjonalitet. Programmets oppgave er å formidle innholdet som vises på skjermen under Windows. JAWS er produsert av det amerikanske selskapet Freedom Scientific.

Statuscellene på en leselist, inneholder nyttig informasjon om posisjonen på skjermen som leselisten viser. Siden Active Braille ditt ikke har egne statusceller, brukes kommandoen [spcv+spch] for å veksle mellom å vise statuscellene og å vise skjerminnholdet. De første

tre statuselementene indikerer markørens pikselposisjon på linjen. Den fjerde cellen viser hvilken modus som er aktiv:

- p for pc-markør
- j for JAWS-markør
- s for strukturmodus

Punkt 7 og 8 i statuscelle 1-4 viser punktlinjens posisjon på en skjermlinje, og punktene har følgende betydning:

- 1-2-3-4: Hele skjermlinjen vises i punkt.
- 1-2: Venstre halvdel av skjermlinjen vises i punkt.
- 3-4: Høyre halvdel av skjermlinjen vises.
- 2-3: Det er mer tekst til venstre og til høyre for den delen av skjermlinjen som vises i punkt.

7.2.1 Oversikt over JAWS

Tabellen nedenfor viser alle funksjonene som er assosiert med tastene på Active Braille. Det er ikke tatt med en grundig forklaring på funksjonene, da de er dokumentert i manualen for JAWS for Windows.

Tabell 2. Punktssystem-tastene i JAWS

Punktssystem-tast	JAWS-funksjon
[7]	aktiver pc-markør
[8]	flytt JAWS- til pc-markør og aktiver JAWS-markør
[3]	til toppen
[6]	til bunnen
[2]	flytt til venstre på samme linje
[5]	flytt til høyre på samme linje
[1]	opp (samme horisontale posisjon)
[4]	ned (samme horisontale posisjon)
[spcv]	flytter mot venstre, eller opp en linje mens markør følger med
[spch]	flytter mot høyre, eller til neste linje mens markøren følger med
[to]	flytter mot venstre, eller opp en linje
[tn]	flytter mot høyre, eller til neste linje
[spcv-spch]	statusceller på/av
[tvs]	skift-tab
[ths]	tab
[tvs-ths]	enter

Punktsystem-tast	JAWS-funksjon
[78]	byter mellom linje- struktur- eller talemodus
[38]	bytt markørsymbol
[28]	6-/8-punktsvisning
[18]	Handy Tech konfigurasjonsdialog (f.o.m. driverversjon 3.x)
[48]	bytt mellom tekst i fokus på punktlinj / samme tekst som på skjerm
[58]	JAWS-markør
[23]	begynnelsen av linjen
[56]	slutten av linjen
[123]	begynnelsen av fil
[456]	slutten av fil
[367]	avbryt tale med leselisttaster på/av
[3678]	vis oppgavelinjen
[spc-127]	innskriving i punkt på/av
[spc-17]	Slår ATC på / av
[spc-123]	Slår ATC-logging på / av
[spcv-1237]	Hvis teksten er til venstre for punktdisplaydelen, flyttes den til venstre, ellers en linje opp
[spch-4568]	Hvis teksten er til høyre for punktdisplayet, flyttes den til høyre, ellers en linje ned.
[spcv-spch-1237]	Flytter punktdisplayet opp en linje
[spcv-spch-4568]	Flytter punktdisplayet ned en linje

Ved å oppgi bokstaver i punkt, kan du aktivere følgende "mnemoniske" kommandoer. Symbolene tar utgangspunkt i amerikansk punktskrift:

Bokstav	Sammensatt av tastene	JAWS-funksjon
j	[245]	Åpner JAWS' innstillingsmeny
=	[123456]	Aktiver skjermlesermenyen (JAWS)
d	[145]	skrivebord; minimer alle programmer
h	[125]	JAWS-hjelp (insert-f1)

Bokstav	Sammensatt av tastene	JAWS-funksjon
\$	[46]	tab
k	[13]	skift-tab
g	[1245]	kortskrift på/av
m	[134]	alt-tasten (for å aktivere menylinjen)
s	[234]	startmeny
6	[235]	6/8-punkt
7	[2356]	systemkurv
z	[1356]	Les systemklokka
/	[34]	Statusceller på/av
c	[14]	ctrl-tab
C	[147]	CTRL-skift-tab
e	[15]	Escape
?	[26]	enter
b	[12]	punktmarkør på/av
f	[124]	følg aktiv markør på/av
v	[1236]	sett nivå for kortskrift

Med markørhentetastene (MH) kan du plassere markøren i en bestemt celle. Ved å kombinere en MH-tast med en av de andre tastene, kan følgende funksjoner aktiveres:

[mh-1] eller [mh-4]	markerer en tekstblokk (begynnelse og slutt)
[mh-6]	beskriv objektet ved markørposisjon
[mh-8]	Høyre museklikk på MH-posisjon
[MH-to] eller [MH-tn]	beskriv skrifttype

Når statuscellene vises, kan markørhentetastene over statuscellene (s1-s4) brukes til å aktivere følgende funksjoner:

[s1]	bytt mellom tekst- og attributtvisning
[s2]	bytt attributt som representeres med punkt 7 og 8
[s3]	bytt mellom ubetinget og betinget markørfølgning
[s4]	bind aktiv markør til leselist, på/av

7.3 Skjermlesere under Windows: SuperNova

Funksjonaliteten i SuperNova er så omfattende at vi her bare kan ta med en kort beskrivelse av hvordan programmet brukes med punktstift.

I tillegg til navigeringsfunksjonene er det to særlig viktige taster på Active Braille når det brukes mot SuperNova: [7] aktiverer funksjonen "pc fokus", mens [3] aktiverer "Virtuelt fokus". Virtuelt fokus brukes for å utforske innholdet på dataskjermen, og elementene kan aktiveres når de vises på Active Braille. "Pc fokus" følger elementet som for øyeblikket har fokus. Trykker du f.eks. en markørhentetast i en punktcelle når du skriver inn tekst, vil dette resultere i et museklikk på gjeldende posisjon, og som en følge av dette vil markøren plasseres i cellen.

7.3.1 Oversikt

Tabellen nedenfor viser funksjonene som er tildelt de ulike tastene på Active Braille. Siden Supernova har hver sin manual, gis det her ingen fullstendig beskrivelse av funksjonene.

Tabell 3. Punktstystemtaster i Hal

Tast(er)	Hal-funksjon
[7]	Bytt til pc-fokus
[3]	toppen
[2]	én punktlinjelengde mot venstre
[1]	én linje opp
[spcv] eller [to]	bla bakover
[spch] eller [tn]	bla framover
[4]	én linje ned
[5]	én punktlinjelengde mot høyre
[6]	flytt ned
[8]	flytt virtuelt fokus hit og slå på virtuelt fokus
[spcv-spch]	vis statusinfo på/av
[78]	fysisk/logisk modus
[38]	punktmarkørstil
[28]	6-/8-punkt
[18]	konfigurasjonsdialog for Handy Tech-driveren
[48]	vis tomrom på/av
[58]	bruk virtuelt fokus
[23]	begynnelsen av linjen
[56]	slutten av linjen

Tast(er)	Hal-funksjon
[123]	begynnelsen av fil
[456]	slutten av fil
[568]	veksle mellom attributter
[tvs]	skift-tab
[ths]	tab
[tvs-ths]	enter
[spc-127]	Innskriving i punktskrift på/av
[spcv-1237]	tilbake
[spch-4568]	foran
[spcv-spch-1237]	Oppstilling
[spcv-spch-4568]	Linje ned
[spc-17]	Slår ATC på / av
[spc-123]	Slår ATC-logging på / av

Du kan også oppgi bokstaver i punktskrift, og disse refererer til følgende kommandoer. Tegnene er definert i henhold til amerikansk punkttabell:

=	[123456]	åpne Hals kontrollpanel
H	[125]	Hjelp
.	[46]	tab
K	[13]	skift-tab
G	[1245]	Litterær punktskrift på/av
M	[134]	alt, for å aktivere menylinjen
S	[234]	startmeny
6	[235]	6/8-punkt
7	[2356]	systemkurv
Z	[1356]	annonser dato og tid
C	[14]	ctrl-tab
C	[147]	skift-ctrl-tab
E	[15]	Escape
5	[26]	enter
F	[124]	følging på/av
V	[1236]	bestem kortskriftsnivå

Hvis statuscellene på leselisten er aktive, kan markørhentetastene (MH) over, brukes for å aktivere følgende funksjoner:

[s1]	bla gjennom attributtene
[s2]	bestem kortskriftsnivå
[s3]	følgning på/av
[s4]	fysisk/logisk modus

7.4 Voice Over

Du kan også bruke Active Braille som en leselist for din iPhone, iPod, iPad eller Mac. Koble til via Bluetooth som beskrevet i kapittel 2.7.2 Bluetooth med iOS enheter. Etter å ha startet VoiceOver, vil det første ikon på hjemskjermen være understreket og navnet på ikonet vises på leselisten. Bruk [SPC+4] for å gå til neste ikon, med [SPC+1] går du til forrige ikon. Du kan aktivere et ikon og åpne en applikasjon ved å trykke en markørhenter over navnet. Trykk [SPC + 125] for å gå tilbake til hjemskjermen uansett hvor du befinner deg.

I den følgende tabellen finner du taste-kommandoer for å navigere på din iOS enhet med Active Braille brukt med VoiceOver:

7.4.1 Oversikt

Taster	Funksjon
[SPC + 1]	Flytt til forrige objekt
[SPC + 4]	Flytt til neste objekt
[SPC + 3]	Flytt til forrige rotorobjekt
[SPC + 6]	Flytt til neste rotorobjekt
[SPC + 2 3]	Velg forrige objekt i rotoren
[SPC + 5 6]	Velg neste objekt i rotoren
[SPC + 3 6]	Aktiverer det markerte objektet
[SPC + 1 2 5]	Aktiverer Hjem knappen
[SPC + 1 2 5] (2x)	Appveksler
[SPC + 1 3 5]	Rull til høyre en side
[SPC + 2 4 6]	Rull til venstre en side
[SPC + 1 2]	Gå ut av gjeldende situasjon
[SPC + 1 2 3]	Flytt til første element
[SPC + 4 5 6]	Flytt til siste element
[SPC + 2 4 5 6]	Les siden med begynnelse på toppen
[SPC + 1 2 3 5]	Les siden fra valgt posisjon
[SPC + 2 3 4]	Går til statusfeltet på toppen
[SPC + 3 4]	Sier sidenummer eller rader som vises
[SPC + 4 6]	Varslingssenter
[SPC + 2 5]	Kontrollsenter
[SPC + 4 7]	Bare iPad: Flytt til neste beholder
[SPC + 1 7]	Bare iPad: Flytt til neste beholder
[SPC + 4]	Flytter i gjennom listen
[SPC + 2]	Flytt leselisten til venstre
[SPC + 5]	Flytt leselisten til høyre

Taster	Funksjon
[SPC + 1 2 3 4]	Pause eller fortsett tale
[SPC + 1 3 4]	Tale av/på
[SPC + 1 2 3 4 5 6]	Skjermteppe på/av
[SPC + 2 3 6]	Bytter mellom Inndata for punktskrift: Forkortet, 6-punkt og 8-punkt
[SPC + 1 2 4 5]	Bytter mellom Utdata for punktskrift: Forkortet, 6-punkt og 8-punkt
[SPC + 3 4 5]	Aktiverer Volum opp knapp
[SPC + 1 2 6]	Aktiverer Volum ned knapp
[SPC + 1 2 3 4 6]	Sett etikett
[SPC + 1 3]	Tastatur-hjelp
[SPC + 2 3 4 5]	Aktivere tab-tasten
[SPC + 1 2 5 6]	Aktiverer Skift Tab
[SPC + 1 5]	Aktiverer enter-knapp
[SPC + 8]	Aktiverer enter-knapp
[SPC + 1 4 5]	Aktiverer slett-knapp
[SPC + 7]	Aktiverer slett-knapp
[SPC + 2 5 6]	Markere tekst
[SPC + 2 3 5]	Oppheve markert tekst
[SPC + 1 4]	Kopier
[SPC + 1 3 4 6]	Klipp ut
[SPC + 1 2 3 6]	Lim inn
[SPC + 1 3 5 6]	Angre
[SPC + 1 4 6]	Aktiverer Eject Key
[SPC + 3 4 5 6]	Rull opp en side
[SPC + 1 4 5 6]	Rull ned en side
Du kan finne en komplett liste med leselistkommandoer for VoiceOver på https://support.apple.com/no-no/HT202132	

8 Driverinnstillinger for Handy Tech punktskriftslinjer

Den universelle driveren for Handy Tech punktskriftslinjer har noen innstillinger som kan brukes for å endre hvordan Active Braille fungerer sammen med Windows og skjermleseren. For å åpne innstillingsdialogen trykker du [1 8] samtidig. Dialogen kan også åpnes fra "Handy Tech", som ligger under "Programmer" på startmenyen. Menypunktet heter da "Konfigurere driver for punktlinje". Punktlinjen trenger ikke være aktiv når innstillingene gjøres.

Følgende 6 kategorier finnes i dialogen:

- Tilkobling
- ATC
- Statusceller
- Tastekommandoer
- Diverse
- Info

Endringer du måtte gjøre i de ulike kategoriene lagres hvis du trykker på Ok-knappen eller hvis du trykker "Bruk". Trykker du OK, lukkes dialogen.

Nedenfor finner du mer informasjon om innstillingene som er tilgjengelig i de ulike kategoriene.

8.1 Tilkobling

Avkryssingsboksen "Aktiver driver" må være avkrysset for at leselisten skal motta data fra skjermleseren. Fjerner du krysset, deaktiveres driveren, og ingen leselist fra Handy Tech vil fungere med skjermleserprogrammet du bruker.

Feltet "Enhetsdetektering" har to radioknapper: "Automatisk" betyr at skjermleseren vil finne punktlinjen uavhengig av hvilken port på pc-en punktlinjen er koblet til. Det andre valget her er "Bare på denne porten", og du får mulighet for å oppgi hvilken port på pc-en som brukes av leselisten.

Feltet "Vis poppoppinfo om leselisten" brukes for å bestemme om du vil ha informasjon ved oppstart av skjermleseren om hvilken leselist som er tilkoblet, og hvilken port den bruker. Aktiveres valget, vil du få en liten meldingsboks på skjermen med informasjon om versjonsnummeret på leselistdriveren, leselisten som ble funnet og om porten som brukes.

Her har du følgende tre valg:

- Når enhet eller port endres: Meldingsboksen vises kun hvis du har koblet til en annen Handy Tech leselist enn den du brukte forrige gang, og/eller hvis du bruker en annen port enn den du brukte forrige gang skjermleseren ble startet.
- Aldri: Meldingsboksen vises aldri når skjermleseren startes.
- Alltid ved oppstart: Meldingsboksen vises hver gang skjermleseren startes.

Avkryssingsboksen "Bruk leselist selv om den slås på etter oppstart" brukes for å bestemme om leselistdriveren skal være aktiv og prøve å finne leselisten selv om leselisten ikke er påslått når du starter skjermleseren. Krysser du av for dette valget vil du kunne slå på

leselisten når som helst, og skjermleseren vil kommunisere med den så snart du slår leselisten på. Valget er ikke avkrysset i standardoppsettet.

Hvis avkryssingsboksen "Automatisk tilkobling hvis leselisten har vært frakoblet" er avkrysset, vil skjermleseren søke etter leselisten med jevne mellomrom ved en frakopling. Slår du f.eks. av leselisten, vil skjermleseren søke etter den, og finne den automatisk når du slår på igjen. Krysses det av for "Vis melding ved søk etter leselist", vil du med jevne mellomrom få beskjed om at skjermleseren søker etter leselisten.

8.2 ATC

Teknologien ATC som er integrert i Active Braille, innebærer at leseposisjonen på punktlinjen kan identifiseres. På den måten kan en rekke nye funksjoner implementeres, som vil kunne være til hjelp for brukeren. Kategorien ATC vises bare hvis skjermleseren støtter ATC-funksjonene gjennom leselistdriveren fra Handy Tech.

ATC-funksjonaliteten er så omfattende at vi har viet et eget hovedkapittel til den. Les følgende kapittel 9 Aktiv Taktill Kontroll (ATC) for innstillingsalternativene i denne kategorien.

8.3 Statusceller

Det som kalles statuscellene på punktlinjen brukes for å indikere hvilken posisjon på skjermen som vises på punktlinjen, f.eks. om du er i en meny eller i et tekstfelt. Eksakt hvilken informasjon som vises i statuscellene avhenger av hvilken skjermleser som brukes. I kategorien "Statusceller" kan du spesifisere noen valg for statuscellene.

Feltet "Enhet" lar deg spesifisere hvilke Handy Tech punktlinje du bruker. Leselisten som for øyeblikket er tilkoblet og i bruk, er standard oppføring her. Imidlertid gir dette valget mulighet for å konfigurere andre leselister enn den du bruker i øyeblikket, selv om den du vil konfigurere ikke er tilkoblet.

Ved hjelp av det neste feltet kan du oppgi størrelsen på statuscellemoduleen i antall celler. Standardinnstilling for valget er 4 statusceller. Det settes automatisk inn 1 tom celle mellom statuscellene og innholdet som skal vises; den tomme cellen har ingen funksjon.

Feltet "Posisjon for statusceller" lar deg bestemme om statuscellene skal vises til høyre eller til venstre på punktlinjen, og venstre er standard.

Avkryssingsboksen "Vis statusceller" lar deg velge om du vil vise statusceller eller ikke. Standard er at statusceller er slått av. Den enkleste måten å vise eller skjule statusceller på, er å trykke de to navigasjonstastene [SPCH + SPCV] samtidig.

8.4 Tastekommandoer

Denne kategorien lar deg bestemme hvordan de enkelte tastene på Active Braille skal fungere. Du har følgende 3 valg:

- **Tastelåst:** Taster som er definert som låst, vil ignoreres når de trykkes.
- **Raske taster:** Taster som er definert som raske, utfører funksjonen i det tasten trykkes inn, og ikke idet tasten slippes, slik som ellers.

- Repeterende taster: Taster som er definert som repeterende, vil utføre handlingen som er tildelt tasten flere ganger mens tasten holdes inne.

8.4.1 Tastelås

En eller flere taster på Active Braille kan låses slik at ingenting skjer når tasten(e) trykkes. Funksjonen kan være nyttig hvis du ofte kommer borti en tast ved en feiltakelse. Funksjonen kan også komme til nytte når du skal lære deg å bruke Active Braille.

Funksjonen kan aktiveres med avkryssingsboksen "Bruk tastelås",. Knappen "Låste taster" åpner dialogen "Definer låste taster for enhet". I listeboksen "Enhet" vil den tilkoblede punktlinjen være valgt. I listeboksen "Tilgjengelige taster" kan du velge tastene som skal defineres som låste. Deretter trykker du knappen "Legg til" for å flytte tasten til listeboksen "Låste taster". Knappen "Fjern" flytter tasten tilbake til listeboksen "Tilgjengelige taster". I standardoppsettet er ingen taster låst.

8.4.2 Raske taster

Raske taster er taster som initierer funksjonen tasten er tildelt, når tasten trykkes inn, i stedet for når tasten slippes. Hvis en tast i en tastekombinasjon er definert til å være en rask tast, må denne tasten trykkes til slutt i tastekombinasjonen.

Du kan aktivere raske taster ved å krysse av for "Bruk raske taster". Knappen "Raske taster" åpner dialogen "Definer raske taster for enhet". I denne dialogen finner du først en listeboks over enheter, der den tilkoblede enheten er valgt. Du velger hvilken tast som skal defineres som rask i listeboksen "Tilgjengelige taster", og så trykker du på "Legg til" for å flytte den valgte tasten til listeboksen "Raske taster". Trykker du på knappen "Fjern", flyttes tasten tilbake til "Tilgjengelige taster".

I standardoppsettet er [to] og [tn] på Active Braille definert som "Raske taster". Raske taster er ikke tilgjengelig ved innskriving i punkt fra leselisttastene.

8.4.3 Repeterende taster

Med innstillingene under "Repeterende taster" kan du bestemme repeteringsintervallet, DVs hvor lang tid det skal gå mellom hver gang en handling skal utføres mens du holder en tast inne. Funksjonen innebærer en forenkling f.eks. når du skal bla i en liste. Da vil du kunne holde inne [spch]-tasten til fokus er ved punktet du er ute etter, og du slipper å trykke flere ganger på tasten.

Avkryssingsboksen "Bruk repeterende taster" brukes for å slå av eller på funksjonen. Standardinnstillingen er at funksjonen er avslått. Knappen "Repeterende taster" åpner dialogen "Innstillinger for repeterende taster". I listeboksen "Enheter" her, finner den tilkoblede enheten være valgt. I dialogen kan du velge hvilke taster som skal være repeterende ved å flytte dem fra listeboksen "Tilgjengelige taster" til listeboksen "Repeterende taster". Du bruker knappen "Legg til" for å flytte en tast. I standardoppsettet for Active Braille er tastene [1], [4], [TVO], [TVN], [THO] og [THN] lagt til, med et repeteringsintervall på 500. Repeterende taster er ikke tilgjengelig ved innskriving i punktskrift.

8.5 Diverse

Under kategorien "Diverse" kan du bestemme om handlingene du utfører skal skrives til en loggfil eller ikke. Funksjonen er nyttig hvis du trenger teknisk hjelp, og du bør kun aktivere dette valget hvis du blir bedt om det av en Handy Tech-forhandler.

I feltet "Protokollfil" kan du oppgi hvor filen skal lagres. Feltet er bare tilgjengelig dersom du har aktivert den forrige avkryssingsboksen.

Krysser du av for valget "Smart redigering i pc-modus med punkt 7 som Slett bakover og punkt 8 som Enter", vil [7] fungere som Slett bakover og [8] som Enter når du skriver punktskrift fra tastene på Active Braille. Valget er på i standardoppsettet.

8.6 Info

I kategorien "Info" finner du viktig informasjon om leselisten og driverversjonen som er installert.

I feltet "Aktiv punktlinje" finner du hvilken type punktlinje som er tilkoblet. Her vises også porten som punktlinjen er koblet til, og serienummeret på enheten. I tillegg vil du finne en referanse for neste anbefalte vedlikeholds tidspunkt for punktlinjen.

I feltet "Driveregenskaper" finner du type skjermleser som er i bruk, samt versjonsinformasjon for driveren som brukes.

Feltet "Din forhandler" viser kontaktinfo for din Handy Tech-forhandler, som navn, postadresse, telefon og e-postadresse.

9 Aktiv Taktill Kontroll (ATC)

Active Brailles integrerte ATC-teknologi gjør det nå mulig for første gang å oppdage de punktene som du berører. Din leseposisjon på leselisten kan bestemmes via de enkelte taktile kontaktene. Ved hjelp av ulike assistent-funksjoner, som kan tilpasses, kan din leseposisjon tas i bruk for å styre en skjermleser. Avhengig av din aktuelle leseposisjon, kan ulike hendelser initieres. ATC kan gjenkjenne fire ulike hendelser ved lesing:

- Normal lesing: Leseposisjonen flyttes fra venstre til høyre.
- Hurtiglesing: Lesehastigheten er hurtigere enn forhåndsdefinert nivå av tegn per sekund.
- Hvile: Gjelder hvis et tegn berøres i mer enn en forhåndsbestemt periode
- Lese bakover: leseposisjonen flyttes fra høyre til venstre.

En spesiell hendelse kan være knyttet til en av disse lesebetende. Det er to egendefinerte moduser for disse såkalte assistent-funksjoner. Disse to modusene er kalt "Lesing" og "Læring". Kategorien ATC i innstillingsmenyen for Handy Tech leselister brukes til å angi hvordan Active Braille og skjermleseren vil oppføre seg når de respektive lesemodi blir oppdaget, avhengig av den valgte modus: læring eller lesing.

Under fanen ATC, er en avkryssingsboks, hvor du velger om ATC skal være aktiv eller ikke. Det er også en raskere måte å gjøre dette på ved å trykke [SPCV + 1 7] (Akkord A). Som standard er denne funksjonen ikke er valgt. Skyvebryteren "følsomhet" brukes til å stille inn følsomheten på ATC sine sensorer, slik at det passer din personlige måte å lese på. Du kan øke eller redusere følsomheten med pil høyre eller venstre. Erfarne punktlesere ønsker ofte å lese punktskrift med en lett berøring. Her anbefaler vi at du bruker innstillingen "myk". Denne innstillingen forsterker følelsen av leseinnstillingen. Listeboksen Assistent-modus brukes til å velge om du vil bruke assistentfunksjonene til lesing eller læring for punktskrift. Hvis du har valgt en av de to funksjonene i listen, kan du bruke knappen for innstillinger for å bestemme hvordan skjermleseren skal respondere på din lesing. Flere detaljer om disse innstillingene, finnes i kapittel 9.1.

ATC-monitor gjør det mulig å vise teksten på leselisten i et eget vindu på skjermen med samme lengde som leselisten, slik at en seende person kan følge med på hva som skjer på leselisten. Under Innstillinger-knappen på dette feltet kan du velge farge for visning av leseposisjonen. En spesiell farge for hver oppførsel kan velges. En bestemt farge kan velges for hver avlesningsoppførsel. Flere detaljer om disse innstillingene, se punkt 9.4

Hvis avkryssningsboksen "Vis monitor etter oppstart" er sjekket, vil ATC-monitoren vises når skjermleseren starter. Hvis du ønsker å starte ATC-monitoren på et senere tidspunkt, kan du gå inn i menyen og aktivere "Vis monitor nå".

Hvis du krysser av i boksen "Gener rapport" under "Leserapport", opprettes en logg over alt du foretar deg på leselisten fra og med det øyeblikk du trykker OK eller Bruk. En raskere måte å aktivere loggen på er å bruke kommandoen [SPCV + 1 3] (Akkord I). Hvis ATC er av, vil den bli aktivert. Du står fritt til å bruke hvilket som helst navn på loggfilen. Standardnavnet er htatc.log. Loggen opphører når du deaktiverer funksjonen "generer rapport", eller når du avslutter skjermleseren. Rapporten kan leses og analyseres i et evalueringsprogram senere.

9.1 ATC-assistenten for lesing og læring.

Du kan spesifisere hva som skjermleseren skal gjøre når du leser på leselisten . Følgende hendelser er tilgjengelige:

- Ingen handling
- Lese tegn: Tegn på leseposisjonen vil bli lest
- Les ord: Når den første bokstaven i et ord blir berørt leses ordet. Alternativt kan du også endre innstillingen slik at ordet leses opp når du er på siste bokstav i ordet. Du kan også stille inn en forsinkelse.
- Les leselinjen: Teksten som vises på leselista vil bli lest av talesyntese. Les leselinjen og gå til neste linje: Når du bruker denne innstillingen med "hurtigleser", kan du raskt bevege deg gjennom teksten i takt med leselistlengden til du kommer til den delen du ønsker å lese med punkt uten tale. Når du får fram en ny punktlinje, vil lesing av forrige linje avbrytes, og lesingen begynner i den nye posisjonen.
- Les alt og flytt punktlinjen: Begynner å lese hele teksten og leselisten er synkronisert med talens leseposisjon. Når en leseposisjon blir detektert, vil opplesing stoppe og leselisten viser den aktuelle posisjonen.
- Les gjeldende tegn attributt: Attributtet av karakteren på leseposisjonen vil bli lest, for eksempel, "Fet, Arial 12".
- Les endringer i tegnattributter: Hvis attributtet på leseposisjonen endres, for eksempel fra normal til fet, vil "fet" bli lest. Også font og skriftstørrelse vil bli lest. for eksempel, "Fet, Arial 12".
- Flytt musepekeren med leseposisjonen: Avhengig av leseoppførsel, vil musepekeren bli flyttet med leseposisjonen. Dette bidrar til å synkronisere det forstørrede området på skjermen med leseposisjonen på leselisten.

De fire lesemåtene kan oppdages på din måte å lese:

- Hurtiglesing
- Normal lesing
- Stopp
- Lese bakover

Det er også mulig å utsette lesing med talesyntese en viss tid, hvis du ønsker å få det opplest direkte. Denne forsinkelsen er angitt i millisekunder. Forsinkelsen kan innstilles fra 0 (ingen forsinkelse) til 5000 millisekunder.

Du kan også bestemme lesehastighet for ATC til å tolke lesehastigheten som "rask". For denne innstillingen, kan du angi verdien fra 0 til 200 tegn i sekundet.

Tidsperioden da ATC-funksjonen tolker lesingen som "stopp" kan også tilpasses. Denne verdien er angitt i millisekunder. Du kan videre påvirke talesyntesens lesing ved å sjekke av og på boksene "lese ord bare på slutten av ordet" og "stave ordet". Hvis "stave ordet" er sjekket, kan du også bestemme den tid før talen kan leses ved å aktivere boksen "Bruk forsinkelse når ordet er stavet ". Disse innstillingene er bare tilgjengelig når du har aktivert "lese ordene" for noen av de fire måtene å lese.

Du kan kontrollere hva som skjer når du kommer til enden på leselinjen i feltet "Hendelse når linjen er lest." Tre avkrysningsbokser er tilgjengelig. Hvis du sjekke "Audio", vil du høre et pip når du leser det siste tegnet på linjen. Hvis boksen "Rull automatisk etter x millisekunder " er sjekket, trenger du ikke å trykke [THN] når du kommer til enden av linjen. I stedet vil neste linje vises automatisk etter innstilt forsinkelsestid. Hvis du aktiverer

avkrysningsboksen "Vis tomme linjer" vil tomme linjer vises med alle åtte punktene på de tre første tegnene i linjen. Dette er nyttig når du har "Rull automatisk" aktivert. Du behøver ikke da å gå forbi de tomme linjene med [THN].

9.2 Tips for å bruke ATC for læring av punktskrift

I denne delen gir vi noen tips om hvordan du kan forbedre din lesing av punktskrift ved hjelp av den aktive taktile kontrollen = ATC. Aktiver først ATC med kommandoen [SPCV + 1 + 7] (Akkord A). Nå kan din leseposisjon gjenkjennes av ATC. Denne funksjonen kan slås av med den samme kommandoen.

Som standard er assistentfunksjonen satt til "Lesing". Under fanen ATC konfigurasjonsmenyen for Handy Tech leselister, endrer du assistentfunksjonen til "læring". Nå, etter at du har lest et helt ord, vil dette bli lest opp av talen. På denne måten kan ATC hjelpe deg å bli mer trygg på å lese teksten. Hvis du finner et tegn i punkt som du ikke kjenner igjen, kan du bare stoppe på tegnet og talen vil lese det. Tegn og bokstaver leses også opp hvis du leser bakover i teksten.

ATC kan også være svært nyttig når du lærer et fremmed språk. For eksempel, hvis du ønsker å lære hvordan å uttale, la oss si, tyske ord riktig, kan du bare endre språk i talesyntesen til tysk. Deretter stiller du assistentfunksjonen til "Læring" i konfigurasjonsmenyen for Handy Tech leselister under ATC. Vi anbefaler at forsinkelsen av talen settes til ca. 2000 millisekunder, altså 2 sekunder. Nå, når du aktiverer ATC, har du to sekunder på å analysere et ord, før talen leser det.

9.3 Tips for å bruke ATC til den erfarne punktleseren

Dette avsnittet gir deg tips om hvordan ATC teknologi kan hjelpe deg, som er en erfaren bruker av leselisten, til å bruke datamaskinen og skjermleseren enda mer effektivt. Sannsynligvis er den mest nyttige funksjonen i ATC, muligheten til å automatisk bytte til en ny linje når den aktuelle linjen er lest. Aktiver ATC ved å trykke [SPCV + 1 + 7] (Akkord A). Nå kan din leseposisjon gjenkjennes av ATC. Denne funksjonen kan slås av med den samme kommandoen. Som standard er assistentfunksjonen satt til "Lesing". "Rull automatisk" er også innstilt som standard. Den aktive markøren skal følge leselisten for at den automatiske rullingene skal fungere. Hvis ATC er aktivert, vil du legge merke til at leselisten viser automatisk den neste forekomst av teksten når du leser det siste tegnet i gjeldende linje, akkurat det samme som om du hadde trykket [SPCH] eller [THN]. Hvis du beholder standardinnstillingen for "lesing", kan du få talesyntesens din til å lese hele linjen når ATC gjenkjenner "Hurtiglesing". Det er det bare å bevege seg raskt minst tre punkttegn fra venstre til høyre, som vil bli tolket som hurtiglesing, og talesyntesen vil lese hele teksten som vises på leselisten. Som standard er hurtiglesing satt fra 15 tegn per sekund. Denne verdien kan endres i profilen for lesehastighet.

Nå ønsker vi å gjøre oppmerksom på en spesiell funksjon: Hvis det er en tom linje, vises alle åtte punktene i de tre første bokstavene på linjen. Dette gjør at den automatiske rullingene kan fungere, selv om en linje er helt tom.

Hvis du drøyer på et tegn mer enn ett sekund, eller hvilken tid du stiller inn på din leseprofil, så vil det aktuelle tegnet leses.

Vi foreslår følgende ATC innstillinger for deg som er en erfaren punktleser: Under "Normal lesing" anbefaler vi å sette "Si tegnforandringer i tegnattributt". Nå kan du enkelt følge attributtendringer på leseposisjonen uten maset med å måtte endre informasjonen på attributtene. Dette er spesielt nyttig hvis du arbeider med et dokument i Word, for eksempel.

Under "Hurtiglesing" kan det være lurt å bruke "Les alt og flytte punktlinjen." Med denne innstillingen kan du raskt skimlese en tekst for å finne det stedet du leter etter. For "Stopp" kan du bruke "Les aktuelle tegnattributter". På denne måten kan du til enhver tid å finne ut hvilken attributt gjeldende tegn har.

For "Lesing bakover" anbefaler vi "Flytt musepekeren til leseposisjon". Dette gjør at du kan flytte med bare en bevegelse musepekeren til leseposisjonen. Dette kan være nyttig hvis du ønsker at en seende person skal se en spesiell plass i teksten.

9.4 Innstillinger for ATC-monitor

For grafisk visning av de ulike lesemulighetene på leselisten, kan du tilordne hver lesestatus en bestemt farge. Følgende farger er standard for de ulike måter:

Fingeren på leselisten: Gul

Leseposisjon for å lese raskt: Lyseblå

Leseposisjon for å lese normalt: Grønn

Leseposisjon for stopp: Orange

Leseposisjon for å lese bakover: Rød

Du kan tilpasse fargene i Windows standard dialogboks for farger.

10 Batterihåndtering

Din Active Braille har to Lithium-ion batterier á 2500 MA. Active Braille vil fungere i ca. 40 timer med et fulladet batteri. Den maksimale brukstiden er redusert når batteriene blir eldre. Batteriet overlever opptil 1000 lading- og utladningscykluser før kapasiteten svekkes betydelig. Dersom et Lithium-ion batteri varer i bare ett eller til og med opptil fem år, er avhengig av bruken og driftstemperatur. Driftstemperaturen bør ikke overskride 40 ° C / 104 ° F, hvis mulig.

Batterier eldes, noe som kan forverres under ugunstige forhold. Dette oppleves når batteriet fungerer bare for en kort tid før det må lades. Du kan gjøre noen få ting for å redusere denne effekten:

- Hvis du lagrer batteriet i lang tid, så lade batteriet opp til 40-80%. Lithium-ion batterier bør lades hver 3-4 måneder for å unngå en dyp utlading.
- Langsom lading betyr enkel lading og forlenger batteriets levetid. På grunn av dette, er ladestrøm begrenset til 1A.
- Lithium-ion batterier bør om mulig ikke tømmes helt, fordi det kan påvirke kapasiteten hvis det skjer flere ganger. Det er ikke bra å lade batteriet fra 0% til 100%.
- Lithium-ion batterier trenger ikke kjøling, derfor er det ikke nødvendig å lade opp batteriene på helt nye enheter i begynnelsen.

10.1 Batterilading

Active Braille er utstyrt med en innebygd intelligent ladekrets som lader batteriene. Ladeprosessen starter umiddelbart når laderen kobles til en stikkontakt, og kabelen kobles til Active Braille.

Laddingen tar omtrent 3 timer hvis batteriene er helt tomme. Active Braille har en elektronisk overvåker som finner ut når batteriene er ferdig ladet, og når de har så lite strøm at de bør lades igjen. Derfor vil batteriene hverken bli overladet eller ladet for mye ut. Strømforsyningen kan altså være tilkoblet i lengre tid.

10.2 Visning av batterikapasitet

Batteristatusen overvåkes uansett i hvilken modus Active Braille opererer. Derfor er det til enhver tid mulig å vise batteristatus. Det er to måter batteristatus kan vise på: Visning av spenning (Volt), eller visning av gjenværende batterikapasitet. Spenningen på batteriet forteller indirekte noe om mengden strøm som er igjen. Fullstendig utladete batterier, er definert som 3,0 V. Apparatet slår seg selv av når spenningen er nede i 3,0 V, og det kan bare slås på igjen etter at strømmen eller USB er koblet til, slik at lading kan finne sted. Når batteriene er fulle, vil spenningen stige til ca. 4.2 V.

Du vil finne all informasjon om batteriene under menyen "info", i undermenyen "batteristatus".

10.3 Automatisk overvåking av lav spenning

Active Braille reagerer på lav spenning på følgende måte:

- Som første steg, slås det på et alarmsignal hvert minutt ved spenning omkring 3,4 V. Dette indikerer at bunnivået snart er nådd, og at batteriene bør lades igjen. Du kan slå alarmsignalet i oppsettmenyen. (se kapittel 5.1.12.11 Lydsignaler og 5.1.12.12 Vibrasjon (V))
- Når spenningen er kommet ned til ca.3,0 V, slår Active Braille seg av. Imidlertid brukes det litt strøm også i denne modusen, så derfor skal ikke Active Braille forlates i denne tilstanden i mer enn en dag. Det beste er å sette apparatet til lading umiddelbart, i alle fall bør du slå systemet av.

Hvis du ikke skal bruke Active Braille på flere uker, må du lade batteriene på minst 50% på forhånd

10.4 Bytte batterier

Active Braille har to oppladbare batterier, som gjør at du kan jobbe ca. 40 timer uavhengig av en strømkilde. Batteriet er fulladet før levering, slik at du kan starte arbeidet uavhengig av strømkilde. Strømadapteren som følger med i pakken lar deg lade opp tomme batterier.

Vi anbefaler at du fjerner batteriene bare hvis de åpenbart er defekte og må byttes ut. Så snart du har skiftet ut batteriene, må det utføres en lang batterikalibrering for å vise riktig kapasitet. Derfor må batteriet lades og utlades igjen helt, se kapittel Batteri kalibrering.

På grunn av aldringsprosessen til batteriene, kan det skje at batterilevetiden reduseres etter mange års drift. Først da anbefales det å bytte batterier. Gå frem som følger:

1. Slå av Active Braille og koble fra strøm og USB-kabel.
2. Snu enheten opp/ned, slik at kontrolltastene er ned.
3. De to batterirommene er plassert på undersiden under punktskriftmodulene til Active Braille.
4. Dekslene til batterirommene er skrudd sammen med to stjerneskruer hver.
5. Åpne stjerneskrueene med en passende stjerneskrutrekker, slik at skruhodene ikke blir skadet.
6. Fjern dekslene.
7. Du kan nå skifte ut batteriene. Merk: Bruk bare batterier av typen 16650 med en nominell spenning på 3,7 volt. Den positive polen til begge batteriene (høyde) peker mot midten av enheten.
8. Skru de to dekslene tilbake på batterirommene med de originale skruene. Vær forsiktig så du ikke strammer skruene for mye for å unngå å skade skruene.
Du kan nå skyve Active Braille tilbake i bæreesken og lukke magnetlåsene.

Viktige merknader:

Vennligst bruk bare Lithium-ion batterier av samme type som originalen, fordi Active Brilles ladingskretser bare er laget for denne type batteri.

Bytt alltid begge batteriene samtidig slik at det ikke er noen forskjell i ytelse.

Vennligst følg miljøforskriftene når brukte batterier skal avhendes.

11 Viktig informasjon

Dette kapitlet inneholder viktig sikkerhets- og garantiinformasjon. Forsikre deg om at dette er lest før du tar Active Braille i bruk!

Obs

Ekstremt farlig! Enheten bruker internt en høyspenning på 200V for å forsyne punktcellene med nok strøm. Det er stor fare for å få et elektrisk sjokk, dersom punktsystem-huset åpnes, eller det på annen måte håndteres uforsvarlig.

11.1 Oppstartprosedyrer

Etter at du har slått Active Braille på, vil det bli foretatt en del tester av ulike komponenter. Dette kapitlet forklarer disse testene. Dersom du mottar en feilmelding ved oppstart, vil informasjonen som gis i dette kapitlet kunne hjelpe deg til å forstå hva meldingen betyr.

Skulle det oppstå problemer, ber vi om at du leser kapittel 11.1.2.

11.1.1 Test av filsystemet

Filsystemtesten sjekker hele flash-minnet. Den sjekker at hver fil er lagret korrekt, og at ikke to filer peker til samme sektor (concatenation). I tillegg sjekkes de to systemsektorene for feil.

Testen kan gi tre ulike resultater, og konsekvensene vil være forskjellig avhengig av testresultatet:

1. Oppdaget ingen feil, og du trenger ikke gjøre noe som helst.
2. Oppdaget en feil som ikke påvirker hele filsystemet: Du vil få en advarsel.
3. Oppdaget en fatal feil med flash-disken: Filsystemet må reformateres.

Dersom en feil ble funnet, vil punktlinjen vise følgende advarselmelding:

'Warning when initializing file system, Backup recommended.'

Når du har lest meldingen, skal du trykke [tvs]. Du vil deretter få en melding som viser versjonsnummeret på filsystemet, feilkodenummer og en beskrivelse av feilen. Meldingen vil være som følger:

'Version x.y, Error: n: t.'

X.y er versjonsnummeret på filsystemet, n er feilkodenummeret og t er beskrivelsen av feilen.

Dersom en fatal feil har oppstått, vil du få følgende melding:

'Fatal: Error in file system. Flash disk must be formatted.'

Også denne meldingen vil følges av en melding som viser versjonsnummeret på filsystemet, feilkodenummer og beskrivelse av feilen.

Etter at du har bekreftet at meldingen er lest, vil Active Braille reformatere flash-disken. Prosessen avsluttes med en omstart, og du må laste opp innholdet i mappen "HTSYS".

Merk: Hvis du får melding om fatal feil på filsystemet etter at du har lastet ny internprogramvare, kan grunnen være at versjonsnummeret på filsystemet er endret

11.1.2 Lagring av data ved fatal feil

Dersom du ikke har gjort endringer mht. internprogramvaren, og du likevel får melding om fatal feil, vil det ikke være mulig å redde filene dine. Du vil sannsynligvis ikke komme opp i en slik situasjon, men likevel anbefaler vi at du jevnlig tar kopi av dataene dine på et annet medium, f.eks. en pc. Skulle melding om fatal feil oppstå etter at du har oppgradert internprogramvaren, vil filene på Active Braille likevel være intakte.

Det er ikke umulig at du får melding om fatal feil på filsystemet etter at internprogramvaren er oppdatert; relevante data kan likevel være intakt.

Viktig: Hvis så er tilfelle, må du IKKE bekrefte meldingen med [tvs]. Så snart den automatiske reformateringsprosedyren er satt i gang, vil det ikke være mulig å redde filene!

I stedet skal du slå av Active Braille, og deretter på igjen i EPROM modus ved å holde inne tast [8] mens du slår på. Deretter kan du laste den forrige versjonen av internprogramvaren, før du tar kopi av dataene på en pc.

11.2 Symboler

Symboler på undersiden av enheten har følgende betydning:

Les brukermanualen

Type B applikasjon

11.3 Sikkerhetsdokumentasjon i overensstemmelse med standarder for medisinsk utstyr

Medisinsk elektrisk utstyr er underlagt spesielle forholdsregler m.h.t. sikkerhet når det gjelder EMC (Electromagnetic Compatibility) og skal derfor installeres og brukes i henhold til denne brukerhåndboken.

Portable mobile HF kommunikasjonsutstyr kan forstyrre eller komme i konflikt med medisinsk elektrisk utstyr.

11.4 Generell sikkerhetsinformasjon

Feil bruk av de innebygde lithiumionbatteriene (demontering, brudd, overoppheting) kan eksplodere eller forårsake brann. Lithium-ion batterier inneholder brennbare og / eller

etsende løsninger og litiumsalter, som i tilfelle lekkasje kan irritere hud, øyne og slimhinner. Når litium-ion batterier luffer, kan rømming av damp være en helsefare.

Sørg for at Active Braille ikke kommer i kontakt med flytende væske (regn, kaffe...). Skulle flytende stoff komme inn i systemet, kan du komme til å få et elektrisk sjokk. I tillegg kan punktcellene skades slik at de må skiftes, og dette er kostbart.

Det er kun Help Tech GmbH eller en av deres autoriserte representanter som har adgang til å åpne Active Braille.

Unngå å slå på Active Braille like etter at det er blitt flyttet fra et kaldt til et varmt miljø. En slik overgang kan føre til kondens, og dette kan i sin tur ødelegge apparatet. Vent med å slå på til det har oppnådd romtemperatur.

Active Braille bør ikke utsettes for ekstreme temperaturendringer eller høy fuktighet mens det er i drift. Systemet skal bare brukes i temperaturområdet fra +10°C (50°F) til +40°C (105°F). Relativ fuktighet bør ikke overstige 80%.

Active Braille må ikke benyttes i fuktige rom som f.eks. baderom, da enheten genererer spenning helt opp til 200V.

Alle kabler (til strømforsyning og pc) må legges slik at det ikke er mulig å snuble i dem.

Når du skal koble en pc-kabel til eller fra Active Braille, må du unngå å komme i kontakt med kontaktpunktene i enden av pluggen. Skulle så skje, vil porten på datamaskinen kunne ødelegges på grunn av statisk elektrisitet.

Før du kobler kommunikasjonskabelen fra Active Braille, anbefaler vi at du kobler den fra pc-en.

Bruk bare laderen som følger med Active Braille (type FW7555M/09) når strøm skal tilkobles for å lade eller bruke apparatet. Koble aldri til strømforsyningen hvis enheten har ikke-ladbare batterier eller batterier av typen nikkel kadmium montert.

Ved rengjøring av apparatet, må både strøm- og pc-kabelen kobles fra.

Dersom Active Braille har vært utsatt for et fall, eller selve "huset" er blitt skadet, eller det har oppstått funksjonsfeil i punktmodulen, må Active Braille skrus av umiddelbart. Apparatet trenger da sørvis av autorisert personell.

Strømforsyningen skal kobles fra dersom enheten ikke kommer til å bli brukt før etter lengre tid.

Avslutt alt arbeid på Active Braille før du kobler fra strømforsyningen. Det å gå fra strøm og over på batteridrift tar en viss tid, og i dette tidsrommet kan det oppstå spenningsforskjell.

Denne enheten skal avhendes i henhold til gjeldende lover og forskrifter som gjelder for avhending av elektronisk utstyr.

11.5 Håndtering av Active Braille

Punktcellene på Active Braille bruker en teknologi som kalles piezo-teknologi. Cellene er av høy kvalitet, og de er så og si vedlikeholdsfrie. Dersom de behandles riktig, vil du kunne ha glede av dem i mange år uten at de trenger tilsyn.

Bruk alltid Active Braille i normal romtemperatur, og beskytt det mot fuktighet og flytende væsker. Unngå å utsette det for ekstrem temperaturforandring.

Ha alltid Active Braille i den medfølgende bærevesken når det skal flyttes; dette vil gi god beskyttelse.

Slipp aldri enheten ned, og utsett den ikke for sterke vibrasjoner eller rystelser.

Du bør være ren på hendene når du arbeider med Active Braille. Ellers vil pinnene i punktcellene bli klebrige, og de vil ikke falle ned av seg selv når punktene skal være nede.

Forsikre deg om at flytende stoff aldri kommer i kontakt med punktmodulen. Cellene er spesielt sensitive for fuktighet, da dette kan ødelegge piezo-elementene, som kjører på høyspenning. Vi anbefaler at punktlinjen dekkes til når systemet er avskrudd. Dette hindrer at det utsettes unødige for støv.

Vi anbefaler at Active Braille alltid dekkes til når det er slått av, slik at støv ikke kommer til.

Rengjør systemet med en fuktig klut. Ikke bruk rengjøringsmiddel. Punktcellene må bare rengjøres med en tørr klut som ikke loer.

Punktcellene bør gjennomgå en grundig rengjøring og sørvis ca. hvert 2. bruks år. En sørvis innebærer vanligvis at alle punktcellenes pinner og løkk skiftes, og at tastaturet sjekkes. Deretter gjennomføres en grundig test. Vi kan i noen tilfeller, etter nærmere avtale, tilby en erstatningsenhet i reparasjonstiden.

11.6 Garantibestemmelser

Punktsystem-huset er forseglet. Hvis forseglingen brytes i garantitiden, vil garantien ikke lenger gjelde. Det samme gjelder dersom enheten ikke er behandlet eller brukt på en forsvarlig måte. Skulle Active Braille likevel slutte å fungere, vil vi foreta reparasjon på vårt verksted.

11.7 Brukerstøtte

Active Braille er et svært sammensatt produkt. Selv om vi har forsøkt å gjøre det så lett å bruke, og så selvforklarende som mulig, vil problemer naturligvis kunne oppstå.

Har du problemer, anbefaler vi deg først å konsultere denne håndboken. Her finner du alle framgangsmåter så vel som alle feilmeldinger forklart i detalj.

Hvis du fremdeles ikke får løst problemet ditt, har du mulighet for å oppsøke Cantec på Internett: <http://www.cantec.no>. Help Tech i Tyskland har adresse: <http://www.helptech.de>. Her finner du et nedlastingsområde, og muligens en løsning på problemet ditt.

Alternativt, kan du også ta kontakt med din lokale forhandler. De får stadig opplæring og informasjon om produktet, som ligger utenfor det en brukerhåndbok kan inkludere.

Hvis dette ikke resulterer i at du får et tilfredsstillende svar, må du ikke nøle med å kontakte Help Tech GmbH i Horb direkte. Du har følgende alternativer:

- Post: Help Tech GmbH, Brunnenstr. 10, D-72160 Horb, Tyskland
- Tlf.: +49 7451 5546 55
- Fax: +49 7451 5546 67
- E-post: [mailto: help@helptech.de](mailto:help@helptech.de)

12 Kommandosammendrag

Dette kapitlet inneholder en oversikt over de viktigste kommandoene, og deres respektive tastekombinasjoner. Sifrene i høyre kolonne viser til punktkombinasjoner.

12.1 Navigering i menysystemet

Tabell 7. Navigering i menysystemet

Funksjon	tast(er)
Forrige menypunkt	to eller spc-7 eller spc-1
Neste menypunkt	tn eller spc-8 eller spc-4
Første menypunkt (samme nivå)	spc-123
Siste menypunkt (samme nivå)	spc-456
Flytt opp ett menynivå	tvS
Velg eller flytt ned ett menynivå	thS
Sett eller fjern kryss i avkryssingsboks	SPC eller thS eller MH
Velg et menypunkt direkte	springtast
Returner til editor i ventemodus	spc-123456

12.2 Editor-funksjoner

Tabell 8. Editor-funksjoner

Funksjon	tastekombinasjon
Avbryt operasjoner, avbryt merking	tvS
Les tekst	to eller tn
Begynn automatisk lesing	spc-tn
Endre hastighet på automatisk lesing	to eller tn
Manuell blaing	spc
Stopp automatisk lesing	MH
Slett tegnet på markørplass	spc-45
Slett bakover	akkord-b (spc-12)
Markør til begynnelsen av fil	spc-123
Markør til slutten av fil	spc-456
Markør til begynnelsen av linje	spc-13

Funksjon	tastekombinasjon
Markør til slutten av linje	spc-46
Markør til begynnelsen av neste setning	spc-5
Markør til begynnelsen av forrige setning	spc-2
Markør til neste ord	spc-6
Markør til forrige ord	spc-3
Flytt markøren til venstre	spc-7
Flytt markøren til høyre	spc-8
Flytt markøren en linje opp	spc-1
Flytt markøren en linje ned	spc-4
Hent markøren hit	MH
Sett blokk-begynner-merke	spc-ths eller trykk 2 ganger på samme MH-tast
Klipp ut	akkord-x (spc-1346)
Kopier	akkord-c (spc-14)
Slett blokk (uten å kopiere)	akkord-X (spc-13467) eller spc-12
Lim inn	akkord-v (spc-1236)
Bytt om markør og blokkmerke	spc-78
Veksle mellom innsetnings- og overskrivingsmodus	akkord-i (spc-24) (innsetningsmodus er standard)
Sett bokmerke	to-tn
Gå til bokmerke	akkord-m (spc-134)
Økende søk framover	akkord-f (spc-124)
Økende søk bakover	akkord-F (spc-1247)
Søk og erstatt (framover)	akkord-r (spc-1235)
Vis ASCII-verdien	akkord-D (spc-1457)
Sett inn gjeldende dato	akkord-d (spc-145)
Sett inn gjeldende klokkeslett	Akkord-t (spc-2345)
Lagre fil (uten å lukke)	akkord-s (spc-234)
Åpne fil (fra editoren)	akkord-o (spc-135)
Åpne fil kun med lesetilgang	akkord-O (spc-1357)
Bytt til neste fil	spc-568
Bytt til forrige fil	spc-237
Lagre og lukk fil	akkord-e (spc-15)

Funksjon	tastekombinasjon
Sett editoren i ventemodus	spc-123456
Oppsett for editoren	akkord-u (spc-136)
Vis status	akkord-S (spc-2347)
Bytt til pc-modus	akkord-p (spc-1234)
Hjelp	akkord-h (spc-125)
Direkte overføring - overføring av det valgte tekstområdet Hvis ikke merket, så overfør hele teksten	akkord-E (SPC-157)

12.3 Taster i pc-modus

Tabell 9. Taster i pc-modus

Funksjon	tastekombinasjon
Gå til meny	spc-134 holdes inne i ca. et halvt sek. (akkord-m)
Bytt mellom visning av statusceller og tekst	spcv-spch
CTRL	SPCS
CTRL + bokstaver f.eks. c for kopi	SPCS + bokstaver f.eks. SPCS + 1 3 for kopi
ATC-videresending med alle skjermlesere	SPC-178

12.4 Faste tastetilordninger for eksternt tastatur

Tabell 10. Eksternt tastatur

Funksjon	tast/tastekombinasjon
Bind eksternt tastatur til pc	akkord-: (spc-25) - kun Braille star 40/80
En punktlinje mot venstre	side opp
En punktlinje mot høyre	side ned
Markør til begynnelsen av fil	cTRL-home
Markør til slutten av fil	Ctrl-end
Bytt mellom innsettings- og overskrivingsmodus	insert
Slett tegnet under markør	delete

Funksjon	tast/tastekombinasjon
Slett tegnet til venstre for markør	slett bakover
Sett blokk-begynner-merke	ctrl-enter
Kopier merket område	CTRL-c
Klipp ut	CTRL-x
Slett merket område (uten å kopiere)	CTRL-X eller slett bakover
Lim inn	CTRL-v
Bytt om blokkmerke og markør	CTRL-tab
Vis status	CTRL-S
Økende søk framover	CTRL-f
Økende søk bakover	CTRL-F
Søk og erstatt (framover)	CTRL-r
Funksjonen "avbryt"	Escape
Flytt markør	piltaster
Markør til forrige ord	CTRL-pil venstre
Markør til neste ord	CTRL-pil høyre
Markør til forrige setning	CTRL-pil opp
Markør til neste setning	CTRL-pil ned
Markør til begynnelsen av linjen	Home
Markør til slutten av linjen	end
Sett bokmerke	CTRL-M
Gå til bokmerke	CTRL-m
Bytt til neste fil	alt-tab
Bytt til forrige fil	alt-skift-tab
Sett editor i ventemodus	CTRL-mellomrom
Lagre fil (uten å lukke)	CTRL-s
Lagre og lukk fil	CTRL-e
Hjelp	CTRL-h
Oppsett for editoren	CTRL-u
Bytt til pc-modus	CTRL-p
Vis ASCII-verdi	CTRL-D
Åpne fil (fra editoren)	CTRL-o
Åpne fil kun med lesetilgang	CTRL-O

Funksjon	tast/tastekombinasjon
Sett inn dato	CTRL-d
Sett inn klokkeslett	CTRL-t

13 Feilmeldinger

Dette kapitlet inneholder alle feilmeldinger som kan dukke opp på Active Braille. Noen meldinger forekommer bare på engelsk, fordi de ikke er med i meldingsfilen. Slike meldinger kommer direkte fra internprogramvaren, fordi de alltid må være tilgjengelige, enten det finnes en meldingsfil eller ikke.

13.1 Engelskspråklige feilmeldinger

Disse meldingene inneholder forkortelser som indikerer feilens status. Betydningen av disse er:

- FER (Fatal Error): En alvorlig feil har oppstått
- ERR (Error): En feil har oppstått
- WRN (Warning): Systemet advarer deg om noe du bør være oppmerksom på

13.1.1 Alvorlige feil

Fatale feil kan resultere i tap av data hvis du ikke tar nødvendige forholdsregler. FØR du gjør noe mer, bør du gå gjennom kapittel 10.1.2, om hvordan du får lagret så mange av filene som mulig.

Ikke få panikk - Active Braille kan ikke foreta seg noe på egen hånd, uten din godkjenning.

- FER: No message file found."
Årsak: Meldingsfilen kan ikke åpnes.
Løsning: Meldingsfilen må lastes på nytt.
- "FER: Could not read MSG security header."
Årsak: For utvetydig å kunne identifisere en meldingsfil, inneholder filen et filhode med diverse sikkerhetsinformasjon. Dette filhodet kunne ikke leses korrekt.
Løsning: Meldingsfilen må lastes på nytt.
- "FER: Invalid MsgId."
Årsak: En melding som ikke finnes i meldingsfilen ble etterspurt.
Løsning: Last den meldingsfilen som hører til versjonen av internprogramvaren som ligger i Active Braille.
- "FER: Invalid header ID in MSG file."
Årsak: Filhodet i meldingsfilen inneholdt ugyldige data.
Løsning: Meldingsfilen må lastes på nytt.
- "FER: Invalid size of message file header."
Årsak: Størrelsen på filhodet med sikkerhetsinformasjon, var ikke i samsvar med den som ble forventet av internprogramvaren.
Løsning: Meldingsfilen må lastes på nytt.
- "FER: Invalid maximum length of messages.":

Årsak: Maksimal meldingslengde samsvarer ikke med den maksimale lengden som forventes av internprogramvaren.

Løsning: Meldingsfilen må lastes på nytt.

- "FER: Expected MSG version x, found y.":

Årsak: Meldingsfilens versjonsnummer er ikke i samsvar med internprogramvarens versjonsnummer. Meldingen kan dukke opp hvis du har oppgradert internprogramvaren, og ikke lastet den nye meldingsfilen.

Løsning: Last meldingsfilen som hører til internprogramvaren.

- "FER in file system: Flash disk must be formatted.":

Årsak: En fatal feil oppsto ved sjekk av filsystemet.

1. Du har oppdatert internprogramvaren, og versjonsnummeret på filsystemet er endret.
2. En annen mulighet er at det ikke ble funnet noen systemsektorer, noe som indikerer at filsystemet er defekt.

Løsning: Filsystemet kan bare gjenopprettes ved reformatering.

Merk: I det første tilfellet kan du slå av Active Braille, laste den gamle internprogramvaren inn igjen, og så overføre filene du vil ta vare på til en pc. I det andre tilfellet har du ikke andre muligheter enn å formatere flash-disken.

13.1.2 Generelle feil

- "ERR reading KBD security structure.":

Årsak: Strukturen i tastaturtabellen som ble funnet under oppstart av systemet, inneholder feil. Strukturen er ikke som forventet.

Resultat: Active Braille benytter den tyske standardtabellen som ligger internt i programvaren.

Løsning: Last en gyldig tastaturtabell.

- "ERR: Invalid ID in KBD header.":

Årsak: Strukturen i tastaturtabellen som ble funnet under oppstart av systemet, inneholder feil. Tabellens ID er ugyldig.

Resultat: Active Braille benytter den tyske standardtabellen som ligger internt i programvaren.

Løsning: Last en gyldig tastaturtabell.

- "ERR: Invalid size of KBD header.":

Årsak: Strukturen i tastaturtabellen som ble funnet under oppstart av systemet, inneholder feil. Størrelsen på filhodet med sikkerhetsinformasjon er ikke korrekt.

Resultat: Active Braille benytter den tyske standardtabellen som ligger internt i programvaren.

Løsning: Last en gyldig tastaturtabell.

- "ERR: Expected KBD version x, found y.":

Årsak: Tastaturtabellen som ble funnet, samsvarte ikke med gjeldende versjon av internprogramvaren. Dette kan forekomme som følge av en oppdatering av internprogramvaren, fordi internprogramvaren forventer en annen tabellstruktur.

Løsning: Kompiler tastaturdefinisjonsfilen med versjonen av programmet BKC som samsvarer med versjonen du har av internprogramvaren.

- "ERR: Invalid KBD table format.":

Årsak: Strukturen i tastaturtabellen som ble funnet under oppstart av systemet, inneholder feil. Formatet på tabellen er ikke korrekt.

Resultat: Active Braille benytter den tyske standardtabellen som ligger internt i programvaren.

Løsning: Last en gyldig tastaturtabell.

- "ERR reading KBD table.":

Årsak: Feil oppsto under lesing av tastaturtabellen som ble funnet ved oppstart av systemet.

Resultat: Active Braille benytter den tyske standardtabellen som ligger internt i programvaren.

Løsning: Last en gyldig tastaturtabell.

13.1.3 Advarsler og meldinger

- "WRN when initializing file system, Backup recommended!":

Årsak: Det ble funnet feil under testing av filsystemet. Det så imidlertid ikke ut til at disken var defekt.

Løsning: Ikke nødvendig.

Merk: Hvis denne meldingen dukker opp, anbefales det at det tas sikkerhetskopi av filene på systemet.

- "FsVersion x.y, ERR: n: t.":

Årsak: Denne meldingen etterfølges av en hvilken som helst feilmelding som har med filsystemet å gjøre. Meldingen gir informasjon om gjeldende versjon av filsystemet (x.y), feilkodenummeret (n) og en feilbeskrivelse (t).

Merk: Det finnes ingen feilbeskrivelse for internprogramvareversjon 2.00

- "Formatting, please wait!!!":

Årsak: Meldingen forekommer under reformatering av flash-disken, som en følge av en fatal feil som ble oppdaget under testing av filsystemet.

Merk: Når formateringen er avsluttet, må alt innhold i mappen "HTSYS" lastes på nytt. Alle lagrede filer vil nå være slettet.

- "Change Lithiumbattery":

Årsak: Det interne litium-batteriet (ikke de 4 oppladbare batteriene som er plassert under batteriluken) har mistet spenning som følge av aldring.

Løsning: Kun personell som er autorisert av produsenten, kan skifte det interne batteriet, fordi Active Braille må åpnes. Vennligst send apparatet til en autorisert forhandler, eller direkte til Handy Tech.

- "WRN: No kbd layout found. Using standard layout.":

Årsak: Under oppstart av systemet ble ingen gyldig tastaturtabell funnet.

Resultat: Active Braille benytter den tyske standardtabellen som ligger internt i programvaren.

Løsning: Last en gyldig tastaturtabell.

13.2 Feilmeldinger fra meldingsfilen

Meldingene som listes opp nedenfor, kommer fra meldingsfilen som er lastet. Listen omfatter meldinger av en generell karakter, så vel som system- og editormeldinger.

13.2.1 Generelle meldinger

- "Vennligst vent":

Årsak: Meldingen forekommer når systemet utfører en handling som tar litt tid. f.eks. vil den dukke opp mens Active Braille genererer en filliste.

- "Funksjonen kan ikke utføres":

Årsak: En funksjon kan ikke utføres.

- "Deaktiverer funksjonstastene":

Årsak: En påminnelse om at funksjonstastene er deaktivert. De vil være aktive igjen etter at Active Braille er blitt slått av og så på igjen.

13.2.2 Meldinger som har med filsystemet å gjøre

- "Ingen filer er lagret":

Årsak: Det er ingen filer lagret på disken.

- "Feil ved oppretting av punkttabell fil":

Årsak: Det er ikke nok plass i filsystemet for å opprette punkttabeller.

- "Ny punkttabell fil er opprettet. Last nødvendige punkttabeller":

Årsak: Punkttabellfilen ble laget på nytt, enten fordi den manglet, eller fordi filstørrelsen ikke var korrekt. Punkttabellene du trenger (f.eks. en norsk tabell), må lastes på nytt.

- "Punkttabell x er tom":

Årsak: Du forsøker å aktivere punkttabell på plass nummer x, men denne er tom.

- "Feil ved oppretting av konfigurasjonsfil":

Årsak: En feil oppsto under lagring av konfigurasjonen.

- "Lagrer konfigurasjonen, vennligst vent":

Årsak: Denne meldingen vises mens konfigurasjonsfilen skrives.

- "Ny konfigurasjon er opprettet. Vennligst kontroller innstillingene":

Årsak: Konfigurasjonsfilen ble opprettet på nytt enten fordi den ikke ble funnet, eller fordi dataene i filen ikke var korrekt. Innstillingene er nå satt til fabrikkoppsett, derfor bør innstillingene kontrolleres, og justeres i henhold til dine ønsker og behov.

- "Fatal feil: Ugyldig meldings-ID! Vennligst last korrekt msg-fil!":

Årsak: Internprogramvaren ville vise en melding som ikke ble funnet i meldingsfilen. Ved å laste en meldings fil som samsvarer med gjeldende versjon av internprogramvaren, vil problemet løses.

- "Filen er åpen i editoren. Du må lukke den først."

Årsak: Du er i ferd med å slette eller overføre en fil som for øyeblikket er åpen i editoren.

Resultat: Filen kan ikke slettes.

Løsning: Gå tilbake til editoren. Lukk filen, og prøv igjen.

- "Advarsel: Sletting av denne filen kan gjøre systemet ustabil."

Årsak: Du er i ferd med å slette en systemfil.

Resultat: Resultatet avhenger av hvilken fil du er i ferd med å slette. Sletter du f.eks. filen som inneholder punkttabellene, vil filen genereres på nytt neste gang apparatet slås på. Etterpå må tabellene du bruker, lastes på nytt. Sletter du meldingsfilen, blir det ikke mulig å bruke Active Braille før en meldings fil er lastet igjen. Det anbefales derfor at du bare sletter systemfiler når du er helt sikker på hva resultatet vil bli.

Du har fått et stort ansvar i og med at du har mulighet til å slette systemfiler. Help Tech GmbH aksepterer ingen garantikrav som følge av skade som skyldes at systemfiler er slettet.

- "Systemfiler kan ikke slettes mens editoren er i bruk"

Årsak: Du prøver å slette en systemfil mens editoren er midlertidig utkoblet. Dette er imidlertid ikke mulig, fordi editoren må ha tilgang til systemfilene.

Resultat: Se ovenfor.

Løsning: Lukk først editoren, og slett så systemfilen. Merk deg at det å slette en systemfil, kan få alvorlige følger. Active Braille kan bli ubrukelig inntil en ny systemfil er lastet igjen.

13.2.3 Meldinger som har med editoren å gjøre

- "Feil ved skriving av fil"

Årsak: En feil oppsto under lagring av filen.

- "Hjelp er ikke tilgjengelig.":

Årsak: Du har aktivert funksjonen hjelp. Editoren leter etter filen "HELP.HSF", men filen kan ikke åpnes.

Løsning: Last filen "HELP.HSF".

- "Bokmerket M finnes ikke":

Årsak: Idet du ville gå til et bokmerke, oppga du et bokmerkenavn som ikke eksisterte. M er navnet du oppga.

Løsning: Prøv å oppgi navnet på nytt, eller bla i listen over tilgjengelige navn med kommandoene "markør opp" / "markør ned".

- "Ingen bokmerker er definert.":

Årsak: Du forsøker å gå til et bokmerke, men det er ikke definert noen bokmerker for denne filen.

- "Søket mislyktes. Søk på nytt? (j/n)":

Årsak: I det du har søkt etter en tekststreng, har editoren enten kommet til slutten eller til begynnelsen av filen (avhengig av retningen på søket), uten at tekststrengen ble funnet. Svarer du [j] på spørsmålet, søkes det på nytt i hele filen etter den samme strengen. Ved å oppgi [n] som svar på spørsmålet, vil søket bli avbrutt, og du kan fortsette med å redigere teksten.

- "Ikke nok minne til å åpne flere filer.":

Årsak: Du har allerede åpnet fem filer, og forsøker å åpne enda en. Editoren kan imidlertid bare håndtere fem filer om gangen.

Løsning: Lukk filer som ikke trengs i øyeblikket, og åpne deretter filen.

- "Variabelen x er ukjent."

Årsak: Du har oppgitt et ugyldig argument for en av variablene for editorens oppsett. X er navnet du oppga.

Løsning: Oppgi variabelen på nytt, eller velg en av variablene fra listen ved å bruke funksjonene markør opp/ned.

- "X: gyldig område [m, n].":

Årsak: Du oppga en numerisk verdi for en variabel. Verdien var utenfor området som var tillatt for variabelen. Her er X navnet på variabelen, m er minimums- og n maksimumsverdien som er tillatt for variabelen.

Løsning: Oppgi en verdi innenfor området som er tillatt for variabelen.

- "Ikke nok minne for å lagre åpne filer":

Årsak: Når du arbeider i editoren, finner Active Braille ut om minnet som er tilgjengelig, er tilstrekkelig for å lagre alle åpne filer. Hvis så ikke er tilfelle, vil denne meldingen vises.

Løsning: Prøv å lagre og lukke de minste filene først, før du forsøker det samme med de største fillene.

- "Ikke nok sideminne tilgjengelig.":

Årsak: Du er i ferd med å åpne en fil, men det er ikke tilstrekkelig minne tilgjengelig for å dele filen inn i sider, eller for å administrere sidene.

Løsning: Lukk filer som ikke trengs for øyeblikket.

- "Minnet er snart fullt!":

Årsak: Når du arbeider i editoren, holder Active Braille rede på om det er nok plass til å lagre filene som er åpne. Denne meldingen vises som en advarsel før det er for sent.

Løsning: For å forsikre deg om at det er mulig å lagre alle filer som er endret, bør du lagre eller lukke alle filer som ikke trengs i øyeblikket. Lagre de minste filene først, deretter lagres større filer.

- "Sideminnet snart fullt!":

Årsak: Når du arbeider i editoren, undersøkes det konstant hvor mange sider som fremdeles kan administreres. Editoren kan håndtere inntil 3072 sider. Hvis bare 10 nye sider kan opprettes, vil du få beskjed ved denne meldingen.

Løsning: Lukk filer som ikke er i bruk for øyeblikket, for å gjøre plass for flere sider.

- "Bytter til modusen "bare lesetilgang".":

Årsak: Du er i ferd med å åpne en fil. Editoren finner ut at det er nok minne til at den kan åpne filen med bare lesetilgang, men ikke til å kunne redigere filen.

Løsning: Lukk filer som ikke trengs for øyeblikket.

- "Filen x finnes ikke.":

Årsak: Du forsøker å åpne en fil i editoren med bare lesetilgang, men filen ble ikke funnet. X er filnavnet du oppga.

Løsning: Prøv å oppgi filnavnet på nytt. Det er viktig å merke seg at filnavnet må staves nøyaktig slik det er lagret på systemet. Er resultatet negativt igjen, kan du sette editoren i ventemodus, og åpne filen fra fillisten.

- "Lagring av x ble avbrutt.":

Årsak: Du trykket [tvs] i det filen X ble lagret. Lagringsprosessen ble derfor avbrutt.

- "Ikke nok minne til å lagre fil":

Årsak: Du prøver å klippe ut, kopiere eller lagre et merket tekstområde til en ny fil. Når området skrives, oppdager editoren at det ikke er nok minne tilgjengelig til at handlingen kan utføres.

- "X er i bruk. Vennligst lukk.":

Årsak: Du har åpnet filen X i editoren, men arbeider for øyeblikket i en annen fil. Du er i ferd med å skrive til filen X, eller du forsøker å lese data fra filen X. Du har f.eks. åpnet filen der dataene for utklippstavlen er lagret, for å gjøre endringer der før du limer innholdet inn i en fil. Hvis du forsøker å klippe ut eller kopiere et annet tekstområde på dette tidspunktet, uten først å lukke utklippstavlen, vil editoren ikke kunne utføre handlingen. Du vil i stedet få denne meldingen.

- "X kan ikke åpnes":

Årsak: Du prøver å åpne editorens midlertidige fil. Dette er ikke mulig, fordi filen inneholder de deler av tekst som er endret. Filen er kun tilgjengelig for editoren selv. X er navnet på den midlertidige filen.

- "Kopiering til X mislyktes."

- "Flytting til X mislyktes."

- "Inn liming til X mislyktes.":

Årsak: Du er i ferd med å utføre blokkoperasjoner, men det er ikke nok minne tilgjengelig på filsystemet til at operasjonen kunne utføres. X er navnet på utklippstavlen.

- "Kan ikke åpne flere filer":

Årsak: Du forsøkte å åpne en ny fil. Editoren er ikke i stand til å gjøre dette. Det kan ikke være mer enn fem filer åpne til enhver tid.

Løsning: Lukk filer som ikke trengs for øyeblikket.

- "Slutten av teksten.":

Årsak: Du er ved slutten av filen, og du forsøker å benytte funksjonen ASCII-representasjon.

- "Oppretter ny konfigurasjon for editoren":

Årsak: Editoren har oppdaget at den eksisterende konfigurasjonsfilen er inkompatibel. Versjonsnummeret for editoren er lagret i konfigurasjonsfilene. En ny versjon av editoren kan fordre et annet filformat for konfigurasjonsfilen. Skulle editoren fortsette å bruke de

eksisterende konfigurasjonsfilene for lesing av data, kunne dette føre til komplikasjoner. Det er derfor konfigurasjonsfilen inneholder versjonsnummer. Dersom dette ikke stemmer overens med editorens interne versjonsnummer, slettes konfigurasjonsfilen, før den genereres på nytt. Selv om dette fører til at alle innstillinger som er gjort for en fil går tapt (som f.eks. merker o.l.), må dette skje av sikkerhetsmessige årsaker.

14 Opphavsrett

Alle rettigheter reserveres copyright Help Tech GmbH. Ingen deler av denne håndboken kan reproduseres i noen form uten etter først å ha innhentet skriftlig samtykke fra Help Tech GmbH.

Handy Tech er et varemerke fra Help Tech GmbH.

Windows er et registrert varemerke fra Microsoft Corporation.